અંદાજપત્ર પ્રકાશન નંબર–૫૧

सत्यमेव जयते

કામગીરી અંદાજપત્ર

સને ૨૦૨૩ – ૨૦૨૪

સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ

સરકારી મુદ્રણાલય, ભાવનગર.
૨૦૨૩

सत्यमेव जयते

અંદાજપત્ર પ્રકાશન નંબર-૫૧

કામગીરી અંદાજપત્ર

સને ૨૦૨૩ – ૨૦૨૪

સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ

સરકારી મુદ્રણાલય, ભાવનગર.
૨૦૨૩

H-1065

©
સરકારી મુદ્રણાલય, ભાવનગર

સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ

૧. ભારત સરકારે રચેલા સુધારણા પંચની ભલામણોને અનુલક્ષીને ગુજરાત સરકારે અંદાજપત્ર વિષયક સુધારાના એક અંતર્ગત ભાગ તરીકે કામગીરી અંદાજપત્ર પધ્ધતિ દાખલ કરી અમલમાં મુકવાનું સ્વીકારેલ છે. તે અનુસાર આ વિભાગનું સને ૨૦૨૩-૨૦૨૪ના વર્ષનું કામગીરી અંદાજપત્ર રજૂ કરવામાં આવેલ છે.

૨. સરકારશ્રી તરફથી અનુસૂચિત જાતિઓ, વિચરતી અને વિમુકત જાતિઓ તથા સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગો (બક્ષીપંચની જાતિઓ), આર્થિક પછાત વર્ગો અને લઘુમતિઓ, મંદબુધ્ધીના બાળકો અને અપંગો, વિકલાંગો, વૃધ્ધો, ભિક્ષુકો વગેરેના કલ્યાણ અને ઉત્કર્ષ માટે સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ દ્વારા શું કરવામાં આવી રહયું છે, કેવા અભિગમ સાથે કેટલા પ્રમાણમાં કરવામાં આવી રહયું છે અને તે અંગે કેટલુ ખર્ચ કરવામાં આવી રહયું છે એ જાણવા માટેનું સાધન પુરુ પાડવું એ કામગીરી અંદાજપત્ર તૈયાર કરવા પાછળનો મુખ્ય ઉદ્દેશ છે. તેમજ પરંપરાગત અંદાજપત્રમાં જેનો સમાવેશ ન કરવામાં આવેલ હોય તેવી, નાણાંકીય જોગવાઈઓ સામે ભૌતીક સિધ્ધિઓને સાંકળી લેવાનું કામ કામગીરી અંદાજપત્રનું છે અને તેથી સને ૨૦૨૨-૨૦૨૩નાં કામગીરી અંદાજપત્રમાં જે કામ માટે નાણાંની માંગણી કરવામાં આવી હોય તે હેતુઓ સિધ્ધ કરવા માટે કરવામાં આવેલી જોગવાઈઓ અને થયેલ કામગીરીનો ક્યાસ કાઢવા માટેની પરીણામલક્ષી માહિતિનો સમાવેશ કરીને એ ઉદ્દેશ બર આવે તેવા પ્રયત્નો કરેલ છે.

3. આ વિભાગ હેઠળના ખાતાના વડાઓની કામગીરી, યોજનાઓ, જોગવાઈઓ અને નાણાંકીય જરૂરીયાત જુદા જુદા પત્રકોમાં દર્શાવેલ છે. જેમાં ૨૦૨૨-૨૦૨૩ની જોગવાઇ, સુધારેલ અંદાજ અને ૨૦૨૩-૨૦૨૪ના વર્ષની જોગવાઈઓનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.

૪. ૨૦૨૩-૨૦૨૪ના વર્ષના અંદાજપત્રના પૂરક પ્રકાશન તરીકે સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગથી સંબંધિત કામગીરી અંદાજપત્ર વિધાનસભા સમક્ષ રજૂ કર્યુ છે.

સુનયના તોમર
અધિક મુખ્ય સચિવ
સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ

વિષયસૂચિ

અનુ. નં.	વિગત	પાના ક્રમાંક
૧	સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ	૫
૨	નિયામકશ્રી, અનુસૂચિત જાતિ કલ્યાણની કચેરી	૨૩
૩	નિયામકશ્રી, વિકસતી જાતિ કલ્યાણની કચેરી	૪૩
૪	નિયામકશ્રી, સમાજ સુરક્ષાની કચેરી	૫૯
૫	દિવ્યાંગ કમિશ્નરશ્રીની કચેરી	૭૧
૬	અન્ય પછાત વર્ગો માટેનું પંચ	૭૪
૭	ગુજરાત રાજ્ય બાળ અધિકાર સંરક્ષણ આયોગ	૭૫
૮	બિન અનામત આયોગ	૮૨

સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગને લગતા હિસાબના સદરો

અ.નં	માગણી ક્રમાંક	મુખ્ય સદર
૧.	૮૪-બિન રહેણાંકના મકાનો (માર્ગ અને મકાન વિભાગ)	૪૨૨૫-અનુ. જાતિઓ,અનુ. આદિજાતિઓ તથા અન્ય પછાત વર્ગોના કલ્યાણ અંગે મુડી ખર્ચ જોગવાઇ. ૪૨૩૫-સામાજિક સુરક્ષા અને કલ્યાણ અંગે મૂડી ખર્ચ જોગવાઇ
૨.	૯૧-સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ	૨૨૫૧-સચિવાલય સામાન્ય સેવાઓ
૩.	૯૨-સામાજિક સુરક્ષા અને કલ્યાણ	૨૦૪૯-વ્યાજની ચૂકવણી ૨૨૨૫-અનુસૂચિત જાતિઓ, અનુસૂચિત આદીજાતિઓ અને અન્ય પછાત વર્ગોનું કલ્યાણ ૨૨૩૫-સમાજ સુરક્ષા અને કલ્યાણ ૨૪૨૫-સહકાર ૪૨૨૫-અનુસૂચિત જાતિઓ, અનુસૂચિત આદીજાતિઓ અને અન્ય પછાત વર્ગો અંગે મૂડી ખર્ચ જોગવાઇ ૬૨૧૬-આવાસન માટે લોન ૬૨૨૫-અનુસૂચિત જાતિઓ, અનુસૂચિત આદીજાતિઓ અને અન્ય પછાત વર્ગો માટે લોન
૪.	૯૪- સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગને લગતું અન્ય ખર્ચ.	૭૬૧૦- સરકારી કર્મચારીઓને લોન
૫.	૯૫-અનુસૂચિત જાતિ માટે ખાસ અંગભૂત યોજના	૨૦૧૪-ન્યાયતંત્રનો વહીવટ. ૨૦૫૮-લેખન સામગ્રી અને મુદ્રણ. ૨૨૦૨-શિક્ષણ. ૨૨૧૦-તબીબી અને જાહેર આરોગ્ય. ૨૨૧૫-પાણી પૂરવઠો અને સ્વચ્છતા. ૨૨૧૬-આવાસન. ૨૨૧૭-શહેરી વિકાસ ૨૨૨૦-માહિતી અને પ્રચાર ૨૨૨૫-અનુસૂચિત જાતિઓ, અનુસૂચિત આદીજાતિઓ અને અન્ય પછાતવર્ગોનું કલ્યાણ. ૨૨૩૦-શ્રમ અને રોજગાર. ૨૨૩૫-સામાજિક સુરક્ષા અને કલ્યાણ. ૨૨૩૬-પોષણ. ૨૨૫૧-સચિવાલય સામાજિક સેવાઓ ૨૪૦૧-પાક કૃષિ વ્યવસ્થા ૨૪૦૨-ભૂમિ અને જળ સંરક્ષણ ૨૪૦૩-પશુપાલન ૨૪૦૫-મત્સ્યોધોગ. ૨૪૨૫-સહકાર ૨૫૦૧-ગ્રામિણ વિકાસ માટે ખાસ કાર્યક્રમ ૨૫૦૫-ગ્રામિણ રોજગાર

		૨૫૧૫-અન્ય ગ્રામ વિકાસ કાર્યક્રમો ૨૭૦૨-નાની સિંચાઇ ૨૮૦૧-વીજળી ૨૮૧૦-ઉર્જાના બિનપરંપરાગત સાધનો ૨૮૫૧-ગ્રામ અને લઘુ ઉદ્યોગો ૨૮૫૨-ઉદ્યોગો ૩૦૫૪- માર્ગો અને પૂલો ૩૪૭૫-બીજી આર્થિક સામાજિક સેવાઓ ૪૨૦૨- શિક્ષણ, ખેલકૂદ, કલા અને સંસ્કૃતિ અંગે મૂડી ખર્ચ જોગવાઇ ૪૪૦૬-વન નિર્માણ અને અન્ય વન્ય પ્રાણી અંગે મૂડી ખર્ચ જોગવાઇ ૪૭૦૨- નાની સિંચાઇ અંગે મૂડી ખર્ચ જોગવાઇ ૪૮૫૧-ગ્રામ અને નાના ઉદ્યોગો અંગે મૂડી ખર્ચ જોગવાઇ ૬૨૧૬-ગૃહનિર્માણ માટે લોન ૬૨૨૫-અનુસૂચિત જાતિઓ, અનુસૂચિત આદીજાતિઓ અને અન્ય પછાત વર્ગોના કલ્યાણ માટે લોન ૬૪૨૫- સહકાર અંગે લોન ૬૮૫૧-ગ્રામ અને નાના ઉદ્યોગો માટે લોન.
૬.	૯૬- આદિજાતિ વિસ્તાર પેટા યોજના	૨૨૩૫-સમાજ સુરક્ષા અને કલ્યાણ ૪૨૩૫-સામાજિક સુરક્ષા અને કલ્યાણ અંગે મૂડી ખર્ચ જોગવાઇ

INDEX

સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ
૨૦૨૩-૨૪ ના વર્ષ માટે મૂડી અને મહેસૂલ સદર હેઠળ કરેલ જોગવાઈ

રકમ (₹ લાખમાં)

ક્રમ	વિભાગ / ખાતાના વડા / આયોગનું નામ	સ્થાયી ખર્ચના અંદાજો (Standing Charges)			ચાલુ બાબતોના અંદાજો (Continous Items)			નવી બાબતોના અંદાજો (New Items)			કુલ (Total)		
૧	૨	૩	૪	૫=(૩+૪)	૬	૭	૮= (૬+૭)	૯	૧૦	૧૧ = (૯+૧૦)	૧૨	૧૩	૧૪ = (૧૨+૧૩)
		મહેસૂલ	મૂડી	કુલ	મહેસૂલ	મૂડી	કુલ	મહેસૂલ	મૂડી	કુલ	મહેસૂલ	મૂડી	કુલ
૧	અનુસૂચિત જાતી કલ્યાણ	3260.17	0.00	3260.17	83426.25	10532.26	78055.24	892.24	5572.42	3260.17	82207.65	16104.78	98312.43
૨	વિકસતી જાતી કલ્યાણ	4153.96	0.00	4153.96	18273.24	56454.99	242878.23	817.94	11686.21	12504.15	191395.14	68141.02	259536.16
૩	સમાજ સુરક્ષા	10453.71	0.00	10453.71	180156.28	4097.57	184253.85	2364.85	1331.95	3696.79	929774.84	5429.52	198404.36
૪	સામાજિક ન્યાય અને અધિ.વિભાગ	754.85	25	779.85	121.03	0	121.03	0	0	0	935.88	25	960.88
૫	બિન અનામત વર્ગોનું આયોગ	37.07	0	37.07	92.84	0	92.84	0	0	0	129.91	0	129.91
૬	અન્ય પછાત વર્ગોનું પંચ	56.75	0	56.75	275.74	0	275.74	0	0	0	332.49	0	332.49
૭	દિવ્યાંગ કમિશ્નર	0	0	0	109.02	0	109.02	0	0	0	109.02		109.02
૮	બાળ આયોગ	0	0	0	220	0	220	0	0	0	220	0	220
										કુલ	**468304.93**	**89700.32**	**558005.25**

INDEX

સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગને લગતી એકંદર જોગવાઈઓ

રકમ (₹ લાખમાં)

ક્રમ	વિભાગ / ખાતાના વડા / આયોગનું નામ	સને ૨૦૨૨-૨૩ની જોગવાઈ			સને ૨૦૨૨-૨૩ની સુધારેલ જોગવાઈ			સને ૨૦૨૩-૨૪ની જોગવાઈ		
૧	૨	૩	૪	૫=(૩+૪)	૬	૭	૮=(૬+ ૭)	૯	૧૦	૧૧=(૯+૧૦)
		મહેસૂલ	મૂડી	કુલ	મહેસૂલ	મૂડી	કુલ	મહેસૂલ	મૂડી	કુલ
૧	અ.જા.ક.	95679.38	13754.07	109433.45	81133.85	17375.88	98509.73	82207.65	16104.78	98312.43
૨	વિ.જા.ક.	152976.47	64269.55	217246.02	192211.55	65122.75	257334.3	191395.14	68141.02	259536.16
3	સ.સુ.	144504.48	5274.78	149779.26	175189.46	2750.95	177940.41	192974.84	5429.52	198404.36
૪	સા.ન્યા. વિભાગ ખુદ	738.27	25.00	763.27	737.77	25	762.33	935.88	25.00	960.88
૫	બિન અનામત વર્ગોનું આયોગ	137.02	0.00	137.02	77.04	0	77.04	129.91	0.00	129.91
૬	અન્ય પછાત વર્ગોનું પંચ	142.86	0.00	142.86	464.26	0	464.26	332.49	0	332.49
૭	દિવ્યાંગ કમિશ્નર	94.09	0.00	94.09	94.09	0	94.09	109.02	0.00	109.00
૮	બાળ આયોગ	588.00	0.00	588.00	75.32	0	75.32	220.00	0.00	220.00
કુલ		**394860.57**	**83323.40**	**478183.97**	**449983.34**	**852774.58**	**536365.14**	**468304.93**	**89700.32**	**558005.25**

કામગીરી અંદાજપત્ર

સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ

(ખુદ)

INDEX

સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ

પ્રસ્તાવના

૧. કામગીરી

સરકારશ્રીના સામાન્ય વહીવટ વિભાગના તા.૧૧-૧૨-૯૮ના જાહેરનામા અનુસાર સમાજ કલ્યાણ અને આદિજાતિ વિકાસ વિભાગનું સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ નામાભિધાન કરવામાં આવ્યું છે. પરંતુ હવે સરકારશ્રીના સામાન્ય વહીવટ વિભાગના તા.૧૮-૫-૨૦૦૭ના જાહેરનામા અનુસાર આદિજાતિ વિકાસ વિભાગને અલગ વિભાગ તરીકે જાહેર કરેલ હોઇ, સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગનું કામગીરી અંદાજપત્ર અત્રે પ્રકાશિત કરવામાં આવેલ છે.

આ વિભાગને સરકારી કામકાજના નિયમો હેઠળ સુપરત કરાયેલ વિષયો પરિશિષ્ટ-ક માં દર્શાવેલ છે.

બારમી પંચવર્ષિય યોજનાના સામાજિક સેવાના સેક્ટર હેઠળ સમાવિષ્ટ કરેલ ઉદ્દેશો સિધ્ધ કરવા માટે આ વિભાગ દ્વારા અનુસૂચિત જાતિઓ, સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત જાતિઓ, વિચરતી અને વિમુકત જાતિઓ, તથા બિન અનામત વર્ગના કલ્યાણની કામગીરી સાથે, નિરાધાર અને મંદબુધ્ધિના બાળકો, બાળ વિકાસ તેમજ વૃધ્ધો, દિવ્યાંગો, ભિક્ષુકો અને તૃતિય જાતિ વગેરેના કલ્યાણ માટે નીતિનું ઘડતર કરવામાં આવે છે, તેમજ આ બધી કામગીરી માટે ઘડવામાં આવેલ નીતિના અમલ પરત્વે દેખરેખ રાખવામાં આવે છે. રાજ્ય સરકારની અનામત અને રોસ્ટર અંગેની પ્રવર્તમાન નીતિના અમલીકરણ અને તેને આનુષંગિક બાબતો ઉપર દેખરેખ રાખવાની કામગીરી આ વિભાગ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવે છે.

૨. વહીવટી માળખું

સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગના વહીવટી માળખાની વિગત પરિશિષ્ટ- ખ માં દર્શાવી છે. વિભાગના વડા તરીકે અધિક મુખ્ય સચિવ છે તેમજ પાંચ સંયુકત સચિવ/ નાયબ સચિવ અને છ ઉપસચિવ તેમને મદદ કરે છે. કામગીરીના વિષયો જુદી જુદી શાખાઓમાં વહેંચવામાં આવેલા છે. જેમાં સેકશન અધિકારીઓ અને નાયબ સેકશન અધિકારીઓ તેમજ સામાન્ય ફરજ કારકુન, ઓફિસ આસિસ્ટન્ટ છે.

સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગના નિયંત્રણ હેઠળ પરિશિષ્ટ-ખમાં દર્શાવ્યા પ્રમાણે ત્રણ ખાતાના વડાઓ છે. આ ઉપરાંત વિકલાંગ વ્યક્તિઓના માટેના કમિશ્નરશ્રીની કચેરી, સચિવશ્રી, ગુજરાત રાજય બાળ અધિકારી સંરક્ષણ આયોગ, ગુજરાત રાજ્ય બિન અનામત વર્ગોનું આયોગ, ગુજરાત સ્ટેટ ચાઈલ્ડ પ્રોટેક્શન સોસાયટી તથા અન્ય પછાત વર્ગોના પંચનો સમાવેશ થાય છે. તે ઉપરાંત બે વૈધાનિક નિગમ અને આઠ અવૈધાનિક નિગમ – બોર્ડ કામ કરે છે.

આ ખાતાના વડાઓ સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગે ઘડેલ નીતિ-નિયમો અને યોજનાઓના અમલ પરત્વે તેમને સુપરત કરાયેલ સત્તાઓની મર્યાદામાં રહીને અમલ બજાવણી કરે છે.

૩. નિરીક્ષણ

સરકારે નિયત કરેલ ધોરણ અનુસાર આ વિભાગ સંબંધિત ખાતાના વડાની કચેરીઓનું નિરીક્ષણ હાથ ધરે છે. નિરીક્ષણ દરમિયાન નિયમોનુસારની કોઈ ખામી ધ્યાન ઉપર આવે તો તે સુધારવા માટે માર્ગદર્શન આપવામાં આવે છે.

આ વિભાગ સાથોસાથ સામાન્ય વહીવટ વિભાગના આયોજન પ્રભાગે નિયત કર્યા પ્રમાણે યોજનાકીય માહિતી રાખે છે તથા ખાતાના વડા હેઠળ આવરી લેવાતી આયોજનની બાબતોની સમીક્ષા કરે છે. ખાતાના વડાઓના ખર્ચ પર નિયંત્રણ માટે સમયાંતરે બેઠકો ગોઠવવામાં આવે છે અને ખર્ચ અંગેની સમીક્ષા પણ કરવામાં આવે છે. આ બેઠક અધિક મુખ્ય સચિવશ્રીની સીધી દેખરેખ હેઠળ ગોઠવવામાં આવે છે.

ગુજરાત સરકારના કામકાજના નિયમો, પરિશિષ્ટ-ક
સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગને ફાળવેલા વિષયો

૧. પછાતવર્ગ અને સમાજ કલ્યાણ માટે વહીવટી તંત્ર.

૨. ભાષાકીય અને ધાર્મિક લઘુમતીઓને લગતી બાબતો

3. અંત્યોદય કાર્યક્રમનો પેન્શન ભાગ (પં.ગ્રા.ગૃ.ગ્રા.વિ.વિ હેઠળની નોંધ નંબર-૧૬-ક(ગ) જુઓ)

૪. અનુસૂચિત જાતિઓ, ભટકતી જાતિઓ સહિત પછાત વર્ગોને અને અન્ય પછાત વર્ગો, બિન અનામત વર્ગોને લગતા કલ્યાણ કાર્યો

૫. બિન અનામત વર્ગો માટે રાજ્ય આયોગની રચના કરવા બાબત

૬. અનુસૂચિત જાતિ કલ્યાણ બોર્ડ

૭. અસ્પૃશ્યતા (ગુન્હા) અધિનિયમ-૧૯૫૫નો અમલ

૮. જાહેર પૂજા માટેના હિન્દુ સ્થળોમાં પ્રવેશ (પ્રાધિકરણ) અધિનિયમ-૧૯૫૬નો અમલ

૯. અનુસૂચિત જાતિઓ માટેના છાત્રાલયો સહિતના પછાતવર્ગ છાત્રાલયો

૧૦. નિર્વાસિતો, નિરાધાર સ્ત્રીઓ અને બાળકો, વૃધ્ધો અને અશકતોનો નિભાવ અને સંભાળ અને તેમને માટે ગૃહો અને અશક્તશ્રમો સ્થાપવા બાબત

૧૧. બાળલગ્ન પ્રતિબંધ અધિનિયમ-૧૯૨૯નો અમલ (કા.વિ. હેઠળની નોંધ નંબર-૧૧ અને આ.પ.ક.વિ. હેઠળની નોંધ પણ જુઓ.)

૧૨. બાળ અપરાધો અને અપરાધી બાળકો માટેની પાછળની સંભાળ (આ.પ.ક.વિ. હેઠળની નોંધ પણ જુઓ)

૧૩. અનાથાશ્રમ અને અન્ય સખાવતી ગૃહો (દેખરેખ અને નિયંત્રણ) અધિનિયમ-૧૯૬૦

૧૪. સામાજિક, આર્થિક મોજણી સહિત, સામાજિક સેવા કાર્યો માટે તાલીમ અને સંશોધન

૧૫. સામાજિક સેવા કાર્યોને લગતી પ્રવૃત્તિઓનું સંકલન

૧૬. કોઈ પણ બીજા વિભાગને ખાસ ન સોંપાયેલું સામાજિક કલ્યાણને લગતું કામ

૧૭. ભિક્ષુક અધિનિયમ અને નિયમોના અમલ સહિત ભિખારીઓ માટેની સંસ્થાઓએ અટકમાં રાખેલા ભિખારીઓની મુક્તિ, ભીખ માટેની પરમીટો વગેરે.

૧૮. છોડી મુકેલા પુખ્ત ઉમરના કેદીઓની મુક્તિ પછીની સંભાળના કાર્યક્રમ વર્કહાઉસ, મુક્તિ ફોજ, ગૃહ (સુધારા ગૃહ), કેદી સહાયક મંડળીઓ.

૧૯. ઉધ્ધાર ગૃહો અને ઉધ્ધાર કાર્યો

૨૦. સુધારા ગૃહ શાળાઓ

૨૧. અંધ બહેરા મુંગા અને જેમનો માનસિક વિકાસ અટકી ગયો હોય તેવાઓ અંગેના પ્રશ્નો(શ્ર.અને રો.વિ. હેઠળની નોંધ નંબર-૮ અને ૧૨ પણ જુઓ)

૨૨. (૧) (સા.વ.વિ.ને ફાળવેલા વિષયોમાં નોંધ નંબર-૪૫ હેઠળ આવી જતા હોય તે સિવાયના) વિભાગના વહીવટી નિયંત્રણ નીચેના બધા રાજયપત્રિત અધિકારીઓ અને બિનરાજયપત્રિત સરકારી નોકરોની નિમણૂંકો, પ્રતિનિયુકિતઓ, બદલીઓ, બઢતીઓ, વર્તણૂક, રજા મંજૂરી, પેન્શન વગેરેને લગતી તમામ બાબતો.

(૨) વિભાગના વહીવટી નિયંત્રણ હેઠળના સચિવાલય કેડરના વર્ગ-૧ અને વર્ગ-૨ના અધિકારીઓને પેન્શન મંજૂર કરવાને લગતી તમામ બાબતો અને

(3) વિભાગના વહીવટી નિયંત્રણ હેઠળના સચિવાલય કેડરના વર્ગ-૨ના અધિકારીઓના સંબંધમાં રજા મંજૂર કરવાનો અને ગુજરાત રાજય સેવા (શિસ્ત અને અપીલ) નિયમો ૧૯૭૧ના નિયમ-૬માં અનુક્રમાંકો-૧ થી ૨

માં નિર્દિષ્ઠ કર્યા પ્રમાણે શિક્ષા કરવાને અને સદરહું નિયમ-૬ના અનુક્રમાંકો-૩ થી ૮માં નિર્દિષ્ટ કર્યા પ્રમાણે શિક્ષા કરવા માટેની શિસ્ત ભંગની કાર્યવાહી, માંડવાળને લગતી તમામ બાબતો (સા.વ.વિ. હેઠળની નોંધ નબર-૪૫ પણ જુઓ)

૨૩. રાજયના હેતુઓ માટે સરકારમાં નિહીત થયેલા કે સરકારના કબ્જા હેઠળના અને સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગને સોંપાયેલા કામ, જમીન અને મકાનો

૨૪. આ સૂચીમાંની કોઇપણ બાબતના હેતુઓ માટે તપાસ અને આંકડા

૨૫. કોઇ કોર્ટમાં લેવાતી ફી સિવાય, આ સૂચીની બાબતો માટેની ફી.

INDEX

પરિશિષ્ટ-ખ
સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ
અધિક મુખ્ય સચિવશ્રી

<table>
<tr><td>સંયુકત સચિવશ્રી(મહેકમ/સ.સુ)
૧. વિભાગનું મહેકમ(ઇ-શાખા)
૨. રોક્ડ શાખા
૩.રજીસ્ટ્રી- સ્ટોર
૪.સમાજ સુરક્ષાને લગતી સઘળી કામગીરી.
(છ-શાખા, છ-૧ શાખા)</td><td>નાયબ સચિવશ્રી (અ.જા.ક)
૧. અનુ.જાતિઓને લગતી સઘળી કામગીરી.
(ગ, જ, ક અને હ-શાખા)</td><td>નાયબ સચિવશ્રી
(બજેટ)
૧. બજેટ આયોજન
(બ-શાખા)</td><td colspan="2">નાયબ સચિવશ્રી (રોસ્ટર/કો.સેલ/ખા.ત.એ)
૧.(રોસ્ટર, રોસ્ટર-૧ શાખા,રોસ્ટર સેલ, રોસ્ટર સેલ.૧ શાખા)
૨. આઇ.ટીને લગતી કામગીરી (કોમ્પ્યુટર સેલ)
૩.ખાતાકીય તપાસને લગતી કામગીરી.(ખા.ત.એ)</td><td>નાયબ સચિવશ્રી
(વિ.જા.ક/સંકલન)
૧.વિકસતી જાતિ કલ્યાણને લગતી સઘળી કામગીરી
(અ શાખા, અ-૧ શાખા)
૨.સંક્લન શાખા(ચ)</td></tr>
<tr><td>ઉપસચિવશ્રી(મહેકમ-રોકડ-કો.સેલ-સંકલન)
૧. મહેકમ શાખા
૨. સ્ટોર શાખા
૩. કોમ્પ્યુટર સેલ
૪. રજીસ્ટ્રી શાખા
૫. રોકડ શાખા
૬. ચ- શાખા સંકલન</td><td>ઉપસચિવશ્રી(અ.જા.ક.)
૧. (ગ-શાખા, જ-શાખા, ક-શાખા)ની કામગીરી
૨. અત્યાચાર નિવારણ ધારા સહિતની સઘળી કામગીરી
(હ-શાખા)</td><td>ઉપસચિવશ્રી (સ.સુ.)
૧. છ શાખા, છ-૧ શાખા,
૨. બાળ આયોગની કામગીરી</td><td>ઉપસચિવશ્રી(રોસ્ટર)
૧. (રોસ્ટર, રોસ્ટર-૧-શાખા, રોસ્ટરસેલ, રોસ્ટર સેલ.૧ શાખા)ની કામગીરી
૨. ખા.ત.એકમ</td><td>ઉપસચિવશ્રી
(બજેટ)
૧. બજેટ શાખા</td><td>ઉપ સચિવશ્રી
(વિ.જા.ક.)
૧. અ-શાખા,
૨. અ-૧-શાખા</td></tr>
</table>

ખાતાના વડાઓ

નિયામકશ્રી અનુસૂચિત જાતિ કલ્યાણની કચેરી	નિયામકશ્રી વિકસતી જાતિ કલ્યાણની કચેરી	નિયામકશ્રી સમાજ સુરક્ષાની કચેરી	દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓ માટેના કમિશનરશ્રીની કચેરી
અનુસૂચિત જાતિ કલ્યાણ યોજનાઓનો અમલ	વિકસતી જાતિ કલ્યાણ યોજનાઓનો અમલ	સામાજિક સેવાઓ અંગેની નીતિનો અમલ - સંકલિત બાળ સુરક્ષા યોજનાની કામગીરી	વિકલાંગ ધારા હેઠળ કાયદાનુસાર રચાયેલ સ્વતંત્ર કમિશનર કચેરી

(ક) વૈધાનિક નિગમો.

૧. ગુજરાત પછાત વર્ગ વિકાસ નિગમ, ગાંધીનગર.
૨. ગુજરાત અનુસૂચિત જાતિ વિકાસ નિગમ, ગાંધીનગર.

(ખ) કંપની ધારા/પબ્લીક ટ્રસ્ટ એકટ હેઠળ રચાયેલ નિગમો/બોર્ડ.

૧. ગુજરાત અલ્પસંખ્યક નાણાં અને વિકાસ નિગમ.
૨. ગુજરાત ગોપાલક વિકાસ નિગમ.
૩. ગુજરાત સફાઇ કામદાર વિકાસ નિગમ.
૪. ગુજરાત ઠાકોર અને કોળી વિકાસ નિગમ.
૫. ડૉ.આંબેડકર અંત્યોદય વિકાસ નિગમ (અનુસૂચિત જાતિ)
૬. ગુજરાત રાજય વિકલાંગ (દિવ્યાંગ) નાણાં અને વિકાસ નિગમ
૭. ગુજરાત બિનઅનામત શૈક્ષણિક અને આર્થિક વિકાસ નિગમ
૮. ગુજરાત વિચરતી અને વિમુક્ત જાતિ વિકાસ નિગમ

(ગ) આયોગ/પંચ અને સોસાયટી

(૧) સચિવશ્રી, ગુજરાત રાજ્ય બાળ અધિકાર સંરક્ષણ આયોગ (બાળ અધિકાર સુરક્ષા ધારા અંગેની કામગીરી)
(૨) સચિવશ્રી, અન્ય પછાત વર્ગોનું પંચ (સામાજિક અને શૈક્ષણિક પછાત વર્ગોની જાતિઓ અંગે તપાસ અને ભલામણો)
(૩) ગુજરાત રાજ્ય બિન અનામત વર્ગોનું આયોગ (બિન અનામત વર્ગોની જાતિઓ અંગે તપાસ અને ભલામણો)
(૪) ગુજરાત સ્ટેટ ચાઈલ્ડ પ્રોટેકશન સોસાયટી (જુવેનાઈલ જસ્ટિસ એક્ટ અન્વયે સંકલિત બાળ સુરક્ષા યોજનાની કામગીરી)
(૫) ગુજરાત સમરસ છાત્રાલય સોસાયટી (રાજ્યના સમરસ છાત્રાલયો માટેની કામગીરી)

ભાગ-૨
અન્ય કામગીરી

રાજ્યમાં વિકાસલક્ષી કાર્ય જે તે નિયામકશ્રી, કમિશનરશ્રી અને તેઓ હસ્તકના મહેકમ દ્વારા થાય છે તેની સમીક્ષા, તે અંગેની નીતિ-નિયમોનું ઘડતર સચિવાલય કક્ષાએથી થાય છે. વળી સચિવાલય કક્ષાએથી તાબાની કચેરીઓ ખાતેની કામગીરીનું નિરીક્ષણ તેમજ તે કચેરીઓ દ્વારા થતી કામગીરીની પણ સમીક્ષા કરવામાં આવે છે.

સને ૨૦૨૩-૨૦૨૪ના વર્ષ માટેનો અભિગમ :-

રાજ્યમાં પછાતવર્ગની કોમો જેમાં મોટાભાગે (૧) અનુસૂચિત જાતિ (૨) વિમુક્ત અને વિચરતી જાતિઓ (૩) સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત એવી કોમો માટે બક્ષીપંચની નિમણુંક થયેલી અને તેઓની ભલામણના આધારે કેટલીક કોમોને તે હેઠળ આવરી લેવાયેલ છે. આમ છતાં પણ સમગ્ર સમાજનું સ્તર જોતાં સામાજિક રીતે સમાજમાં હજુ પણ કેટલીક કોમો પછાત દશામાં જોવા અનુભવવા મળે છે. આ સંજોગોમાં આ પછાત દશામાં જીવન ગુજારતી કોમોના ઉત્થાન માટે રાજ્ય સરકાર તરફથી આવી કોમોના આર્થિક, સામાજિક અને શૈક્ષણિક ઉત્થાન અંગે પણ જરુરી કામગીરી કરવાની રહે છે.

ગુજરાતમાં પછાત વર્ગોના ઉત્કર્ષ માટે વિવિધ કોર્પોરેશનો પણ સ્થાપવામાં આવેલ છે. આ કોર્પોરેશનો સ્વાયત્ત અને સ્વતંત્ર રીતે રાજયના પછાત વર્ગોના ઉત્કર્ષની યોજનાઓના અમલ/બજવણી કરી રહેલ છે.

૧. ગુજરાત અનુસૂચિત જાતિ વિકાસ નિગમ :-

આ નિગમની રચના કરવામાં મુળભુત ઉદ્દેશ અનુસુચિત જાતિનો સંપુર્ણ રીતે વિકાસ થાય અને સમાજમાં તેઓ માનભર્યુ જીવન જીવી શકે તે માટે આર્થિક રીતે પગભર બનાવવાનો હતો. ત્યારબાદ માળખામાં યોગ્ય સુધારો કરી તા.૧૭/૧૧/૧૯૭૯ ના ઠરાવથી ભારતીય કંપની ધારા, ૧૯૫૬ હેઠળ સરકારશ્રીના એક જાહેર સાહસ તરીકે રૂપાંતર કરવામાં આવ્યું અને તે રીતે ગુજરાત અનુસુચિત જાતિ આર્થિક વિકાસ નિગમ લીમીટેડ, ગાંધીનગર તરીકે કાર્યરત બન્યું હતુ. આ પછી ગુજરાત વિધાનસભામાં પસાર થયેલ ગુજરાત શીડયુલ્ડ કાસ્ટ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન એક્ટ ૧૯૮૫ (ગુજરાતનો ૧૯૮૫નો ૧૦ મો) હેઠળ સમાજ કલ્યાણ વિભાગ, (હાલના સામાજીક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ) ગાંધીનગરના તા.૦૬-૦૭-૧૯૯૬ના જાહેરનામાંથી તા.૧૫-૦૮-૧૯૯૬ થી નિગમને સ્ટેચ્યુટરી કોર્પોરેશન તરીકે જાહેર કરવામાં આવેલ.

આ નિગમ તા.૧૫/૦૮/૧૯૯૬ થી ગુજરાત સરકારના સાહસ તરીકે ૧૯૮૫ ના અધિનિયમ અનુસાર રૂ. ૧૦.૦૦ કરોડની મુડી સાથે કાર્યાન્વિત છે. જે સરકારશ્રી દ્વારા વર્ષ ૨૦૦૨ માં રૂ. ૫૦.૦૦ કરોડ કરવામાં આવેલ છે. તેમાં રાજય સરકારનો ફાળો ૫૧ ટકા છે. તેની સામે કેન્દ્ર સરકારનો ફાળો ૪૯ ટકા છે.

બેંકેબલ યોજના, રાષ્ટ્રીય અનુસૂચિત જાતિ નાણાં અને વિકાસ નિગમ સહાયિત સીધા ધિરાણની યોજના અને રાજય સરકાર સહાયીત સીધા ધિરાણની યોજના વગેરે યોજનાઓ દ્વારા લોકોને ધિરાણ આપવામાં આવે છે. વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ માં રૂ. ૫૬૦.૦૦ લાખની વહિવટી ગ્રાન્ટની જોગવાઇ કરેલ જ્યારે વર્ષ:-૨૦૨૧-૨૨માં રૂ. ૬૦૫.૦૦ લાખની વહિવટી ગ્રાન્ટ અને ધિરાણ માટે રાજય સરકારતરથી રૂ. ૯૭૨.૦૦ લાખની ગ્રાન્ટની જોગવાઇ કરેલ હતી. અને સને ૨૦૨૨-૨૩ માં રૂ. ૬૦૫.૦૦ લાખની વહીવટી ગ્રાન્ટ અને ધિરાણ માટે રાજય સરકાર તરફથી રૂ. ૧૦૦૦.૦૦ લાખની યોજનાકીય ગ્રાન્ટ માટે જોગવાઇ કરેલ છે.

૨. ગુજરાત સફાઈ કામદાર વિકાસ નિગમઃ-

ગુજરાત સરકારે અસ્વચ્છ વ્યવસાયમાં રોકાયેલા સફાઇ કામદારોને આર્થિક તેમજ સામાજિક રીતે પગભર કરી તેમનું પુનઃસ્થાપન કરવાના હેતુથી ગુજરાત સફાઈ કામદાર વિકાસ નિગમની સ્થાપના કરેલ છે. ભારત સરકારશ્રીના રાષ્ટ્રીય સફાઈ કર્મચારી નાણાં અને વિકાસ નિગમ, નવી દિલ્હીની સ્ટેટ ચેનલાઇઝીંગ એજન્સી તરીકે આ નિગમ કાર્યરત છે, ગુજરાત સફાઈ કામદાર વિકાસ નિગમ દ્વારા મહિલા અધિકારિતા યોજના, મહિલા સમૃધ્ધિ યોજના, સીધા ધિરાણ યોજના, પૂજય ઠક્કરબાપા સફાઈ કામદાર પુનઃસ્થાપન યોજના, વીમા, સેનેટરી માર્ટ યોજના શૈક્ષણિક લોન, છૂટક ગટર સફાઈનું કામ કરતાં રોજમદાર સફાઈ કામદારોને ડીઝલ મશીન તેમજ સલામતીના સાધનો પુરા પાડવાની યોજના, ધોરણ-૧૦ અને ધોરણ-૧૨ના સફાઈ કામદારના બાળકોને ઈનામ પ્રશસ્તિપત્રથી પ્રોત્સાહિત કરવાની યોજના વગેરે બાબતે જુદા-જુદા ટ્રેડ હેઠળ તાલીમ આપવામાં આવે છે. તેમજ ગુજરાત સરકારની ડૉ. આંબેડકર સફાઇ કામદાર આવાસ યોજના હેઠળ મકાન સહાય બિન વ્યાજકીય લોન આપવામાં આવે છે.

વર્ષ-૨૦૨૨-૨૩ માં રૂ. ૧૦.00 કરોડની ધિરણ માટેની ગ્રાન્ટ અને વર્ષ-૨૦૨૩-૨૪ માં ધિરાણ માટે રાજ્ય સરકાર તરફથી રૂ. ૧૫.00 કરોડની ગ્રાન્ટની માટે જોગવાઈ કરેલ છે.

૩. ડૉ. આંબેડકર અંત્યોદય અતિ પછાત જાતિ વિકાસ નિગમ :-

અનુસૂચિત જાતિની અતિપછાત જાતિઓમાં "ગુરૂ બ્રાહ્મણ, સેનવા, નાડીયા, તુરી, તુરી બારોટ, હાડી, વણકર સાધુ, અનુસૂચિત જાતિના બાવા, તિરગર, તીરબંદા, થોરી માતંગી, વાલ્મિકી(સફાઇ કામદાર અને તેમના આશ્રિતો સિવાય)" જેવી અતિપછાત જાતિના લોકો અન્ય જાતિઓની સરખામણીમાં ચોકકસ પ્રગતિ કરી શકે અને તેઓનો આર્થિક ઉત્કર્ષ થઈ શકે તે માટે ડૉ.આંબેડકર અંત્યોદય વિકાસ નિગમ(અ.જા)ની તા.૦૧/૧૦/૨૦૧૪થી રચના કરવામાં આવેલ છે. રાજયમાં વસતા અનુ.જાતિ પૈકી અતિપછાત ૧૨ જ્ઞાતિઓ માટે સામાજિક, શૈક્ષણિક અને આર્થિક ઉત્કર્ષ માટે તથા વિવિધ યોજનાઓનું અમલીકરણ કરવા માટે વર્તમાનપત્રમાં જાહેરાત આપી ઓનલાઈન અરજીઓ મેળવી ધિરાણ કરવાની કાર્યવાહી કરવામાં આવે છે.

ભારત સરકારના NSFDC, નવી દિલ્હીની ચેનલાઈઝીંગ એજન્સી તરીકે આ નિગમ કામ કરે છે. રાજય સરકાર અને NSFDC, નવી દિલ્હી તરફથી મંજુર થયેલ ફંડને ધ્યાનમાં લઈ સીધા ધિરાણની યોજનાનો અમલ કરવામાં આવે છે.

NSFDC, નવી દિલ્હીના ફંડમાંથી નિગમ ધ્વારા દ્વારા ૩૧મી જાન્યુઆરી, ૨૦૧૮ સુધીમાં મહિલા સમૃધ્ધિ યોજના હેઠળ ૧૨૯૭ લાભાર્થીઓને રૂ.૬.૪૮ કરોડ, માઈક્રોક્રેડીટ ફાયનાન્સ યોજના હેઠળ ૧૧૯૦ લાભાર્થીઓને રૂ.૫.૯૫ કરોડ તથા પેસેન્જર ઓટો રીક્ષા યોજના હેઠળ ૨૪૭ લાભાર્થીઓને રૂ.૩.૭૨ કરોડ મળી કુલ ૨૭૩૪ લાભાર્થીઓને રૂ.૧૬.૧૫ કરોડની લોન આપવામાં આવેલ છે.

રાજય સરકારના ફંડમાંથી નિગમ ધ્વારા દ્વારા જાન્યુઆરી, ૨૦૨૩ સુધીમાં પેસેન્જર ઓટો રીક્ષા યોજના હેઠળ ૧૪૮ લાભાર્થીઓને રૂ.૨૮૫.૨૮ લાખ, મહિલા સમૃધ્ધિ યોજના હેઠળ ૫૦૫ લાભાર્થીઓને રૂ.૪૦૪.૨૦ લાખ, પશુપાલન યોજના હેઠળ ૩૩૩ લાભાર્થીઓને રૂ.૩૧૬.૩૫ લાખ, વિભિન્ન નાના વ્યવસાય યોજના હેઠળ ૩૩૨ લાભાર્થીઓને રૂ.૩૧૫.૩૫ લાખ, મોબાઈલ ફુડ કોર્ટવાન યોજના હેઠળ ૦૨ લાભાર્થીઓને રૂ. ૧૨.૦૦ લાખ, પેસેન્જર વાન યોજના હેઠળ ૩૯ લાભાર્થીઓને રૂ.૧૯૫.૦૦ લાખ તથા માઈક્રોક્રેડીટ ફાયનાન્સ (સ્વ સહાય જુથ)યોજના હેઠળ ૦૧ જુથને રૂ.૪.૭૫ લાખ મળી કુલ – ૧૩૬૦ લાભાર્થીઓને રૂ.૧૫૩૨.૯૨ લાખની લોન આપવામાં આવેલ છે.

૪. ગુજરાત પછાત વર્ગ વિકાસ નિગમઃ-

સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગોના સામાજીક અને આર્થિક ઉત્કર્ષ માટે સરકારશ્રીને એક સ્વાયત સંસ્થાની જરૂરિયાત જણાતી હતી. આ હેતુ પાર પાડવા સરકારશ્રીએ ગુજરાત પછાતવર્ગ વિકાસ કોર્પોરેશન નામનો

ખરડો વિધાનસભામાં રજુ કર્યો અને આ ખરડો વિધાનસભાએ ૧૯૮૫માં તૈયાર કરી પસાર કર્યો. આ રીતે ગુજરાત પછાતવર્ગ વિકાસ કોર્પોરેશન અધિનિયમ-૧૯૮૫ અસ્તિત્વમાં આવ્યો. અને તા.૦૬-૦૭-૧૯૮૭થી ગુજરાત પછાતવર્ગ વિકાસ કોર્પોરેશનની સ્થાપના કરી.

આ નિગમ વર્ષ ૧૯૯૭-૯૮થી રાષ્ટ્રીય પછાતવર્ગ નાણાં અને વિકાસ નિગમ, નવી દિલ્હીની સ્ટેટ ચેનેલાઇઝીગ એજન્સી તરીકે કામગીરી કરે છે. જેમાં સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગોની જાતિઓના લાભાર્થીઓને સીધા ધિરાણની યોજના હેઠળ માઇક્રો ફાઇનાન્સ, મહિલા સમૃધ્ધિ, સ્વયં સક્ષમ યોજના, ન્યુ સ્વર્ણિમા યોજના, પરિવહન, પશુપાલન, નાના ધંધા/વ્યવસાય અને શૈક્ષણિક લોન યોજનાનો અમલ કરવામાં આવે છે.

આ ઉક્ત યોજનાઓમાં નિગમે વર્ષ ૧૯૯૭-૯૮ થી ૨૦૨૦-૨૧ (માર્ચ અંતિત) રાષ્ટ્રીય પછાતવર્ગ નાણાં અને વિકાસ નિગમ, નવી દિલ્હીથી મળેલ ગ્રાંન્ટમાંથી અદાજે ૧૦૮૭૬ લાભાર્થીઓને રૂ. ૯૬૪૫.૯૩ લાખ તેમજ વર્ષ ૨૦૧૫-૧૬ થી ૨૦૨૦-૨૧ (માર્ચ અંતિત) રાજય સરકારશ્રીમાંથી મળેલ ગ્રાંન્ટમાંથી અંદાજે ૫૯૪૫ લાભાર્થીઓને રૂ. ૮૮૦૭.૧૫ લાખનું ધિરાણ કરવામાં આવેલ છે. આમ નિગમ દ્વારા વર્ષ-૧૯૯૭-૯૮ થી ૨૦૨૦-૨૧ સુધીમાં કુલ ૧૬૮૨૧ લાભાર્થીઓને રૂ. ૧૮૪૫૩.૦૮ લાખ ધિરાણ કરવામાં આવેલ છે.

આ નિગમની સત્તાવાર શેરમૂડી રૂ. ૫૦.૦૦ કરોડની છે. જેની સામે વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ (માર્ચ અંતિત) રૂ. ૩૪.૨૮ કરોડ ભરપાઇ થયેલી છે.

૫. ગુજરાત ગોપાલક વિકાસ નિગમઃ-

ગુજરાત ગોપાલક વિકાસ બોર્ડનુ બંધારણ ચેરીટી કમિશનરશ્રીની કચેરી અમદાવાદના તારીખ ૨૬-૦૬-૧૯૯૨ના રોજ નોંધણી ક્રમાંક:એફ/૨૦૮/ગાંધીનગર તથા નોંધણી નંબર:ગુજ/૨૪૫/ગાંધીનગરથી મંજુર કરાવી નોંધણી કરાવેલ છે. તા.૧૦-૦૮-૨૦૦૦ થી સરકારે આ બોર્ડને "ગુજરાત ગોપાલક વિકાસ નિગમ લિમિટેડ, ગાંધીનગર"ના નામે નિગમમાં પરિવર્તન કરેલ છે. નિગમની કચેરી ગાંધીનગર ખાતે આવેલ છે. સદરહુ નિગમમાં ૮ બિનસરકારી સભ્યો અને ૭ સરકારી સભ્યોનો સમાવેશ કરવામાં આવેલ છે. ગુજરાત ગોપાલક વિકાસ નિગમ રચવાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ મોટાભાઇ ભરવાડ, નાનાભાઇ ભરવાડ, રબારી, ભોપા, કોડીયાતર, સોરઠીયા, રબારી ચંપ્યા જાતિઓ કે જેમાં શિક્ષણનું પ્રમાણ લગભગ નહીવત છે, તેઓ આરોગ્યને હાનિકારક એવા ગંદા વસવાટના સ્થળે ઝુંપડા બાંધીને રહે છે, તેઓનો વારસાગત વ્યવસાય મુખ્યત્વે પશુ ઉછેરવાનો તેમની દેખભાળ અને દુધ વેચવાનો છે, આ જાતિઓના પ્રશ્નો તપાસી શૈક્ષણિક અને આર્થિક ઉત્કર્ષના કાર્યક્રમો તૈયાર કરવા સલાહ સુચનો કરવાનો છે. ઉપર જણાવેલ વિગતે એન.બી.સી.એફ.ડી.સી. નવી દિલ્હી તથા રાજય સરકારની સીધા ધિરાણની યોજના અંતર્ગત નિગમ દ્વારા પશુપાલન માટે રૂ. ૧.૩૦/- લાખ સુધીની લોન, નાના ધંધા માટે રૂ. ૨.૦૦/- લાખ સુધીની લોન અને પરિવહન યોજના માટે રૂ. ૨.૦૦/- લાખ સુધીની લોન આપવામાં આવે છે.

આ નિગમની કંપની ધારા ૧૯૫૬ હેઠળ તા.૧૮/૦૫/૨૦૦૧થી નોંધાયા બાદ વર્ષ ૨૦૦૨-૦૩ થી તા.૩૦/૧૧/૨૦૨૧ સુધી રૂ. ૧૧૩.૦૯/- કરોડની લોન કુલ ૧૨૮૦૨ લાભાર્થીઓને આ નિગમ દ્વારા રાજ્ય સરકારશ્રીએ નિયત કરેલ લોનની મર્યાદામાં લાભ આપેલ છે.

૬. ગુજરાત અલ્પસંખ્યક નાણાં અને વિકાસ નિગમઃ-

ગુજરાત લઘુમતી બોર્ડની રચના સોસાયટીઝ રજીસ્ટ્રેશન એક્ટ, ૧૮૬૦ હેઠળ તા.૧૪-૧૧-૭૯ના ઠરાવથી કરવામાં આવેલ હતી. આ ગુજરાત લઘુમતી બોર્ડ (ધાર્મિક અને ભાષાકીય લઘુમતીઓ માટે)ની નોંધણી તા.૧૧-૦૩-૧૯૮૦ના રોજ કરવામાં આવેલ હતી. સરકારશ્રીના સામાજિક ન્યાય અને અધિકારિતા વિભાગના તા.૧૪-૦૯-૧૯૯૯ના ઠરાવથી સરકારે ગુજરાત લઘુમતી બોર્ડને ગુજરાત અલ્પસંખ્યક નાણાં અને વિકાસ નિગમની રચના કરવામાં આવેલ છે.

આ નિગમની સત્તાવાર શેરમુડી ₹ ૨૦.૦૦ કરોડ છે, અને જે ₹ ૨૦.૦૦ કરોડ પુરેપુરી ભરપાઇ થયેલી છે. આ નિગમમાં ૮ બિનસરકારી સભ્યો અને ૭ સરકારી સભ્યોનો સમાવેશ કરવામાં આવેલ છે. નિગમ ગાંધીનગર ખાતે કાર્યરત છે.

અલ્પસંખ્યક નિગમ રચવાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ અલ્પસંખ્યક સમુદાયના પ્રશ્નો તપાસી તેઓના બંધારણીય હક્કના સંરક્ષણ માટેના ઉપાયો વિચારવા અને આ સમુદાયની શૈક્ષણિક તેમજ સામાજિક આર્થિક સ્થિતિ સુધારવા માટે કલ્યાણકારી યોજનાઓ ઘડવા નિગમ માટે વહીવટી અને યોજનાકીય ગ્રાન્ટની જરૂરી બજેટ જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે.

ભારત સરકારના રાષ્ટ્રીય અલ્પસંખ્યક વિકાસ અને નાણાં નિગમ દિલ્હી નિગમની સ્ટેટ ચેનલાઇઝીંગ એજન્સી(SCA) તરીકે આ નિગમ કાર્ય કરે છે તેમજ રાજ્ય સરકારશ્રીની યોજનાઓનું અમલીકરણ પણ કરવામાં આવે છે. ગરીબલક્ષી અને રોજગારલક્ષી કાર્યક્રમ હેઠળ લઘુમતીઓ માટે નીચે મુજબની નવી યોજનાઓ રાજ્ય સરકાર તરફથી મંજુર કરવામાં આવેલ છે.

(૧) અલ્પસંખ્યક સમુદાયના ઈસમોને સ્વરોજગાર માટે નાના ધંધા રોજગાર કરવા માટે મુદ્દતી ધિરાણની યોજના છે.

(૨) અલ્પસંખ્યક સમુદાયના વિદ્યાર્થીઓ માટે તાંત્રિક અને બિન તાંત્રિક અભ્યાસક્રમ માટે દેશમાં અને વિદેશમાં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓને રાહત વ્યાજ દરે લોન આપવામાં આવે છે.

(3) સારી શાખ ધરાવતી બિન સરકારી સંસ્થાઓને કે તેના સ્વસહાય જુથોને સ્વરોજગાર માટે ધિરાણ આપવામાં આવે છે.

તા.30/૧૧/૨૦૨૨ની સ્થિતિએ રાજય સરકારશ્રી તરફથી અત્યાર સુધીમાં ₹ ૭૩.૬૩ કરોડ નિગમને મળેલ છે. તથા રાષ્ટ્રીય અલ્પસંખ્યક નિગમ તરફથી અત્યાર સુધીમાં ₹ ૮૪.૭૦ કરોડ નિગમને મળેલ છે. નિગમ દ્વારા આજ દિન સુધી સ્વરોજગારીના નાના ધંધા વ્યવસાય અને ઉચ્ચ શિક્ષણના અભ્યાસક્રમ માટે કુલ-૨૧૧૯૪ લાભાર્થીઓને રૂ. ૧૫૨.૬૬ કરોડ ધિરાણ કરેલ છે.

૭. ગુજરાત ઠાકોર અને કોળી વિકાસ નિગમઃ-

રાજય સરકારના તા.૧૨/૦૯/૧૯૯૭ ના ઠરાવથી ગુજરાત સમસ્તો ઠાકોર સમાજ વિકાસ બોર્ડની રચના કરવામાં આવી. તા.૧૦/૦૭/૨૦૦૨ ના ઠરાવથી ગુજરાત ઠાકોર અને કોળી વિકાસ બોર્ડની રચના થઈ. તા.૧૩/૯/૨૦૦૨ ના ઠરાવથી ગુજરાત ઠાકોર અને કોળી વિકાસ બોર્ડનું ગુજરાત ઠાકોર અને કોળી વિકાસ નિગમમાં રૂપાંતર થયું, જેની તા.૧૯/૦૯/૨003 ના રોજ કંપની ધારા ૧૯૫૬ની કલમ-૨૫ હેઠળ નોધણી કરવામાં આવેલ છે. સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગો પૈકી ઠાકોર અને કોળી જાતિઓના સર્વાંગી ઉત્કર્ષ માટે આ નિગમની રચના કરવામાં આવી છે.

ભારત સરકારના રાષ્ટ્રીય પછાતવર્ગ નાણા અને વિકાસ નિગમ,નવી દિલ્હી ચેનલાઈઝીંગ એજન્સી તરીકે કામ કરે છે. રાજ્ય સરકાર અને રાષ્ટ્રીય નિગમ તરફથી દર વર્ષે મંજુર થયેલ લોનની રકમને ધ્યાનમાં લઈને સીધા ધિરાણની વિવિધ યોજનાઓનો અમલ કરવામાં આવે છે. ઠાકોર અને કોળી સમાજના નબળી આર્થિક સ્થિતિ ધરાવતા જરૂરતમંદ લોકો સ્વમાનભેર રોજગારી મેળવી આત્મનિર્ભર બની જીવનમાં ઉન્નતી કરી શકે તે ઉદ્દેશથી આ નિગમ દ્વારા વિવિધ યોજનાઓ જેવી કે કૃષિ અને સંલગ્ન પ્રવૃતિઓ,લઘુ ઉદ્યોગ, કામગીરી અને પરંપરાગત ધંધા વ્યવસાય, સેવાકીય ધંધા, પરિવહન સેકટર અને ઉચ્ચ શિક્ષણ માટે લોન આપવામાં આવે છે.

નિગમમાં ડિસેમ્બર-૨૦૨૩ અંતિત સુધીમાં વિવિધ આર્થિક ઉત્કર્ષ યોજનાઓ હેઠળ કુલ ૨૨,૨૩૬ લાભાર્થીઓને રૂ. ૧૬૨.૫૪ કરોડ નું ધિરાણ કરવામાં આવેલ છે. આગામી વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ દરમ્યાન અંદાજે ૭૦૭૦ લાભાર્થીઓને રૂ. ૧૧૦.૦૦ કરોડ નું ધિરાણ કરવાનો અંદાજ છે.

૮. ગુજરાત વિચરતી અને વિમુક્ત જાતિ વિકાસ નિગમ:-

સામાજીક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગોમાં સમાવિષ્ટ જાતિઓ પૈકી ૨૮ વિચરતી અને ૧૨ વિમુક્ત જાતિઓ મળી કુલ ૪૦ (હાલ-33) જાતિઓ અતિપછાત છે. આ જાતિઓની રખડતી અને ભટકતી જીવનશૈલીના કારણે તેઓ સામાજીક, શૈક્ષણિક અને આર્થિક રીતે અતિપછાત છે. આ જાતિઓનો સર્વાંગી વિકાસ થાય તે હેતુસર સરકારશ્રીના સામાજીક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ, સચિવાલય, ગાંધીનગરના તા.૦૨/૦૨/૨૦૧૫ના ઠરાવ ક્રમાંક: મકમ/૧૧૨૦૧૩/૨૯૮૫૫/અ થી ગુજરાત વિચરતી અને વિમુક્ત જાતિ વિકાસ નિગમ, ગાંધીનગરની રચના કરવામાં આવેલ છે જે વર્ષ ૨૦૧૫-૧૬ માં કાર્યરત થયેલ છે.

આ નિગમ ભારત સરકારશ્રીના રાષ્ટ્રીય પછાતવર્ગ નાણાં અને વિકાસ નિગમ (NBCFDC), નવી દિલ્હીની ચેનલાઈઝીંગ એજન્સી તરીકે કામ કરે છે. નિગમ દ્વારા રાજ્ય સરકાર તથા રાષ્ટ્રીય નિગમ તરફથી દર વર્ષે મંજૂર થયેલ લોનની રકમને ધ્યાનમાં લઈ સીધા-ધિરાણની વિવિધ યોજનાઓનો અમલ કરવામાં આવે છે.

વિચરતી અને વિમુક્ત જાતિના નબળી આર્થિક પરિસ્થિતી ધરાવતા જરૂરીયાતમંદ લોકો સ્વમાનભેર સ્વરોજગારી મેળવી આત્મનિર્ભર બની જીવનમાં ઉન્નતિ કરી અન્ય સમાજની હરોળમાં આવી શકે તે ઉદ્દેશથી આ નિગમ દ્વારા વિવિધ યોજનાઓ જેવી કે લઘુઉદ્યોગ, કારીગરી અને પરંપરાગત ધંધા વ્યવસાય, સેવાકીય ધંધા, પરિવહન સેક્ટર અને ઉચ્ચશિક્ષણ માટે ઓછા વ્યાજના દરે લોન-ધિરાણ આપવાની કામગીરી કરવામાં આવે છે.

- આ નિગમ દ્વારા તા.૩૧ માર્ચ, ૨૦૨૨ સુધીમાં ૭૭૪૯ લાભાર્થીઓને રૂ. ૫૪૮૭.૩૫/- લાખનું લોન-ધિરાણ આપવામાં આવેલ છે.
- વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ દરમ્યાન અંદાજે ૯૨૫ લાભાર્થીઓને રૂ. ૧૫૦૦.૦૦/- લાખનું લોન-ધિરાણ કરવાનો અંદાજ છે.

૯. ગુજરાત બિનઅનામત શૈક્ષણિક અને આર્થિક વિકાસ નિગમ:-

સામાજિક ન્યાય અને અધિકારિતા વિભાગના તા.30/૦૯/૨૦૧૭ના ઠરાવથી ગુજરાત બિનઅનામત શૈક્ષણિક અને આર્થિક વિકાસ નિગમની રચના કરવામાં આવેલ છે. નિગમમાં અધ્યક્ષ, ઉપાધ્યક્ષ અને સભ્યો સહિત મળીને કુલ ૭ (સાત) બિનસરકારી સભ્યોની નિમણૂંક કરવામાં આવેલ છે. નિગમનું મુખ્ય મથક ગાંધીનગર ખાતે રાખવામાં આવેલ છે. રાજ્ય સરકારે બિનઅનામત વર્ગોના કુટુંબો, વિદ્યાર્થીઓ અને અરજદારોના સર્વાંગી શૈક્ષણિક અને આર્થિક વિકાસની પ્રવૃતિ માટે આ નિગમની રચના કરેલ છે. નિગમ શિક્ષણનો ફેલાવો તથા ખેડૂતો, પશુપાલકો, કારીગરો અને મજૂરોને શૈક્ષણિક અને આર્થિક ઉપર્જન માટે સહાય અને રાહતના દરે ધિરાણ આપી રોજગારીની તકો પૂરી પાડશે. તથા આ માટે ભોજન બીલ સહાય, સ્પર્ધાત્મક સહાય, કોચિંગ સહાય, JEE/NEET સહાય તથા વ્યાજ સહાય જેવી સહાય યોજનાઓ તથા વિદેશ અભ્યાસ લોન, શૈક્ષણિક અભ્યાસ લોન, સ્વરોજગારલક્ષી લોન તથા પાયલોટ અભ્યાસ લોન જેવી લોન યોજનાઓનું અમલીકરણ કરવામાં આવી રહ્યું છે. આ વર્ગો માટે નિગમ કૌશલ્ય વર્ધન માટેની વ્યવસ્થા કરી રોજગારીની તકો પણ ઉભી કરશે. નિગમનું અધિકૃત શેરભંડોળ ₹ ૧૦૦/- કરોડનું નક્કી કરવામાં આવેલ છે. જે પૈકી અત્યાર સુધીમાં કુલ ₹ ૧૦ કરોડ શેરમૂડીની ભરપાઈ કરવામાં આવેલ છે. તથા નાણાંકીય વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં ધિરાણ પ્રવૃતિઓ માટે ₹ ૫૦૦.૦૦ કરોડની બજેટ જોગવાઈ કરેલ છે.

- તા. ૩૧ માર્ચ, ૨૦૧૯ સુધીમાં ૮૬૩૩ જેટલા લાભાર્થીઓને રૂ. ૧૦૯૦.૩૧ લાખની સહાય આપવામાં આવેલ તથા સુધીમાં ૩૨૮ જેટલા ગાભાર્થીઓને રૂ. ૩૬૯૩,૨૭ લાખની લોન મંજુર કરવામાં આવેલ છે.
- તા. ૩૧ માર્ચ, ૨૦૨૦ સુધીમાં ૩૯૫૯૧ જેટલા લાભાર્થીઓને રૂ. ૫૪૮૪.૧૦ લાખની સહાય આપવામાં આવેલ તથા સુધીમાં ૩૧૪૪ જેટલા લાભાર્થીઓને રૂ. ૨૫૬૭૫,૪૦ લાખની લોન મંજુર કરવામાં આવેલ છે.
- તા. ૩૧ માર્ચ, ૨૦૨૧ સુધીમાં ૧૧૫૭૭ જેટલા લાભાર્થીઓને રૂ. ૧૭૧૫.૪૦ લાખની સહાય આપવામાં આવેલ તથા સુધીમાં ૪૦૦૬ જેટલા લાભાર્થીઓને રૂ. ૩૦૨૨૯.૦૬ લાખની લોન મંજુર કરવામાં આવેલ છે.

- તા. ૩૧ માર્ચ, ૨૦૨૨ સુધીમાં ૨૪૨૫૧ જેટલા લાભાર્થીઓને રૂ. ૩૫૯૬.૬૦ લાખની સહાય આપવામાં આવેલ તથા સુધીમાં ૪૬૧૯ જેટલા લાભાર્થીઓને રૂ. ૩૭૫૫૩.૩૨ લાખની લોન મંજુર કરવામાં આવેલ છે.
- વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં જાન્યુઆરી-૨૦૨૩ (તા. ૧૮/૦૧/૨૦૨૩ અંતિત) સુધીમાં ૨૯૬૩૬ જેટલા લાભાર્થીઓને રૂ. ૫૧૦૪.૨૫ લાખની સહાય આપવામાં આવેલ તથા સુધીમાં ૩૯૦૯ જેટલા લાભાર્થીઓને રૂ. ૩૬૫૫૭.૪૧ લાખની લોન મંજુર કરવામાં આવેલ છે
- વર્ષ ૨૦૨૩ -૨૪ દરમિયાન અંદાજે કુલ ૬૦,૦૦૦ જેટલા લાભાર્થીઓને રૂ. ૫૦,૦૦૦/- લાખનું સહાય તેમજ લોન-ધિરાણ કરવાનો અંદાજ છે.

૧૦. ગુજરાત રાજ્ય વિકલાંગ (દિવ્યાંગ) નાણા અને વિકાસ નિગમ:-

સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગના તા.૧૭/૦૫/૨૦૧૭ના ઠરાવનં. અપગ/૧૦૨૦૧૭/૮૦૯૪૩/ નબા.૧૦/છ૧થી ગુજરાત રાજ્ય વિકલાંગ(દિવ્યાંગ) નાણા અને વિકાસ નિગમની રચના કરવામાં આવેલ છે. સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગના તા.૧૬/૧૨/૨૦૧૯ના ઠરાવ નં.APG/102017/497976/CHH-1થી ગુજરાત રાજ્ય વિકલાંગ(દિવ્યાંગ) નાણા અને વિકાસ નિગમને કંપની એકટ-૨૦૧૩ હેઠળ નોંધણી કરવા અર્થે સરકારશ્રીની મંજૂરી મળેલ છે.

ગુજરાત રાજ્ય વિકલાંગ(દિવ્યાંગ) નાણા અને વિકાસ નિગમ નેશનલ હેન્ડીકેપ્ડ ફાઈનાન્સ ડેવલોપમેન્ટ કોર્પોરેશન(NHFDC), ન્યુ દિલ્હીની ચેનલાઈઝીંગ એજન્સી તરીકે ગુજરાત રાજ્યમાં કાર્યરત છે.જે અંતર્ગત NHFDC દ્વારા ગુજરાત રાજ્ય વિકલાંગ(દિવ્યાંગ) નાણા અને વિકાસ નિગમને ચાલુ વર્ષ-૨૦૨૨-૨૩માં લોન સહાય પેટે રૂ. ૪૭૧.૦૦ લાખની ફાળવણી અર્થે જોગવાઈ કરેલ છે.

ગુજરાત રાજય વિકલાંગ(દિવ્યાંગ) નાણા અને વિકાસ નિગમ ગાંધીનગર દ્વારા દિવ્યાંગજનને ઓન લાઇન અરજી કે અન્ય કોઈ લોન સહાય અંગેની સરળતા અને સુલભતા મળી રહે તે હેતુસર નિગમ દ્વારા વોટ્સએપ વેબ અને દિવ્યાંગ નાણા અને વિકાસ નિગમની સુગમ્ય વેબ સાઈટ લોન્ચ કરવામાં આવેલ છે.

INDEX

ભાગ -૩
પત્રક – ક
કાર્યક્રમ અને પ્રવૃત્તિનું વર્ગીકરણ
નાણાંકીય જરૂરીયાત

માગણી ક્રમાંક- ૯૧ અને ૯૫

મુખ્ય સદર – ૨૨૫૧, સચિવાલય સામાજિક સેવાઓ (રૂપિયા લાખમાં)

ક્રમાંક	વિગત	૨૦૨૨-૨૩ની જોગવાઈ		૨૦૨૨-૨૩ની સુધારેલી જોગવાઈ		૨૦૨૩-૨૪ ની જોગવાઈ		
		મહેસુલ	મૂડી	મહેસુલ	મૂડી	મહેસુલ	મૂડી	કુલ
૧	૨	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧
૧	માંગણી ક્રમાંક-૯૧ મુખ્ય સદર-૨૨૫૧ સચિવાલય સામાજિક સેવાઓ ૦૯૦ સચિવાલય	૫૨૨.૬૫	0.00	૫૬૪.૭૭	0.00	૫૯૯.૧૫	0.00	૫૯૯.૧૫
૨	માંગણી ક્રમાંક-૯૫ મુખ્ય સદર-૨૨૫૧ સચિવાલય સામાજિક સેવાઓ ૦૯૦ સચિવાલય તથા ૭૯૩	૨૧૫.૬૨	0.00	૧૭૨.૫૬	0.00	૩૩૬.૩૨	0.00	૩૩૬.૩૨
	કુલ સરવાળો- માંગણી-૯૧-૯૫	**૭૯૩.૫૨**	**0.00**	**૭૩૭.૩૩**	**0.00**	**૯૩૫.૮૮**	**0.00**	**૯૩૫.૮૮**

INDEX

ભાગ -3
પત્રક – ક
કાર્યક્રમ અને પ્રવૃત્તિનું વર્ગીકરણ
નાણાકીય જરૂરીયાત

માંગણી ક્રમાંક- ૯૪

મુખ્ય સદર – ૭૬૧૦ (સ.ક.પ્રભાગ) **(રૂપિયા લાખમાં)**

ક્રમાંક	ગૌણ સદર	૨૦૨૧-૨૨નો હિસાબ		૨૦૨૨-૨૩ની જોગવાઈ		૨૦૨૨-૨૩ની સુધારેલી જોગવાઈ		૨૦૨૩-૨૪ની જોગવાઈ		
		મહેસુલ	મૂડી	મહેસુલ	મૂડી	મહેસુલ	મૂડી	મહેસુલ	મૂડી	કુલ
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧
	મુખ્ય સદર-૭૬૧૦									
	સરકારી કર્મચારીઓની પેશગીઓ									
	ગૌણ સદર									
	૨૦૧-મકાન બાંધકામ પેશગી	0.00	૧૫.00	0.00	૧૫.00	0.00	૧૫.00	0.00	૧૫.00	૧૫.00
	૨૦૨-મોટર વાહન પેશગી	0.00	૧૦.00	0.00	૧૦.00	0.00	૧૦.00	0.00	૧૦.00	૧૦.00
	કુલ	**0.00**	**૨૫.00**	**0.00**	**૨૫.00**	**0.00**	**૨૫.00**	**0.00**	**૨૫.00**	**૨૫.00**

ભાગ-૪

નાણાકીય જોગવાઈની સમજૂતી

સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ તરફથી સીધી રીતે કોઇ વિકાસલક્ષી કાર્ય કરવાના થતા નથી પરંતુ આ અંગેની નીતિના અમલ ઉપર દેખરેખ રાખવાની કામગીરી હોય છે. આથી સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ માટે બજેટ સદર-૨૨૫૧-સચિવાલય સામાજિક સેવાઓ સચિવાલય હેઠળની મંજૂર કરેલ ગ્રાન્ટનો ઉપયોગ કર્મચારી વર્ગના પગાર અને ભથ્થાં માટે કરવામાં આવેલ છે.

તા.૧-૧૦-૨૦૨૨ની સ્થિતિએ સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગના મહેકમની પગાર કક્ષાવાર પરિસ્થિતિ નીચે મુજબ હતી.

સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ

પત્રક – ક

તા. ૧-૧૦-૨૦૨૨ ની સ્થિતિએ મંજૂર થયેલ કુલ મહેકમ.

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮
પગાર ધોરણની વિગત		વર્ગ-૧	વર્ગ-૨	વર્ગ-૩	વર્ગ-૪	કુલ સંખ્યા (કોલમ નં-૩ થી ૬)	રીમાર્કસ
૧. (અ) સાતમું પગારપંચ							
પે-મેટ્રીકસનું લેવલ	પે-મેટ્રીકસના અનુરૂપ લેવલમાં લઘુત્તમ પગાર રૂ.						
IS-1	૧૪૮૦૦	0	0	0	૪૩૨	૪૩૨	
IS-2	૧૫૦૦૦	0	0	0	૯૫	૯૫	
IS-3	૧૫૭૦૦	0	0	0	૫૧૮	૫૧૮	
૧	૧૮૦૦૦	0	0	0	0	0	
૨	૧૯૯૦૦	0	0	૫૫૪	0	૫૫૪	
3	૨૧૭૦૦	0	0	0	0	0	
૪	૨૫૫૦૦	0	0	૩૪૮	0	૩૪૮	
૫	૨૯૨૦૦	0	0	૨૩૮	0	૨૩૮	
૬	૩૫૪૦૦	0	0	૧૦૧૮	0	૧૦૧૮	
૭	૩૯૯૦૦	0	0	૬૩૫	0	૬૩૫	
૮	૪૪૯૦૦	૨	૨૧૦	0	0	૨૧૨	
૯	૫૩૧૦૦	0	0	0	0	0	
૧૦	૫૬૧૦૦	૭૩	0	0	0	૭૩	
૧૧	૬૭૭૦૦	0	0	0	0	0	
૧૨	૭૮૮૦૦	૧૦	0	0	0	૧૦	
૧૩	૧૨૩૧૦૦	3	0	0	0	3	
13-A	૧૩૧૧૦૦	0	0	0	0	0	

૧૪	૧૪૪૨૦૦	0	0	0	0	0	
૧૫	૧૮૨૨૦૦	0	0	0	0	0	
૧૬	૨૨૫૦૦૦	૨	0	0	0	૨	
સરવાળો-(અ)		**૯૦**	**૨૧૦**	**૨૭૯૩**	**૧૦૪૫**	**૪૧૩૮**	
(બ) છઠ્ઠુ પગારપંચ							
પે બેન્ડ	ગ્રેડ-પે						
૧૫૬૦૦-૩૯૧૦૦	૭૬૦૦						
૧૫૬૦૦-૩૯૧૦૦	૫૪૦૦						
૯૩૦૦-૩૪૮૦૦	૪૬૦૦						
૯૩૦૦-૩૪૮૦૦	૪૪૦૦						
૯૩૦૦-૩૪૮૦૦	૪૨૦૦						
૫૨૦૦-૨૦૨૦૦	૨૮૦૦						
૫૨૦૦-૨૦૨૦૦	૨૪૦૦						
૫૨૦૦-૨૦૨૦૦	૧૯૦૦						
૪૪૪૦-૭૪૪૦	૧૬૫૦						
સરવાળો-(બ)		**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	
(ક) અન્ય							
શેટી પે કમિશન		0	0	0	0	0	
સરવાળો (૧)		૯૦	૨૧૦	૨૭૯૩	૧૦૪૫	૪૧૩૮	
આઉટ્સોર્સ		૧030					
કરાર આધારિત		૮૧					

INDEX

નિયામક અનુસૂચિત જાતિ કલ્યાણની કચેરી

નિયામક અનુસૂચિત જાતિ કલ્યાણ

ભાગ-૧

પરિચય

ભારતના લોકકલ્યાણના હેતુલક્ષી બંધારણે તેના રાજનીતિના માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતોમાં અને જોગવાઈઓમાં નાત-જાત અને ધર્મના ભેદભાવ વગર સૌને સમાન તક આપવાની અને સમાજના નબળાવર્ગોના વિકસ માટે ખાસ માવજતની ગોઠવણ કરી છે. તેને અનુલક્ષીને પછાતવર્ગો, સામાજિક, શૈક્ષણિક અને આર્થિક રીતે અન્ય સમાજની હરોળમાં આવે તે માટે રાજ્યે અનેક વિધ પ્રયાસો હાથ ધર્યા છે. આ માટે અનેક યોજના અમલમાં મુકી છે.

આ વર્ગોમાં શિક્ષણનો ફેલાવો થતા રાજ્યની નોકરીમાં તેમના માટે નિયત કરેલ ટકાવારી મુજબ ભરતી થતાં તેમનામાં આત્મ વિશ્વાસ આવતો જાય છે. પછાતવર્ગોના સર્વાંગી વિકાસ માટે તેઓની આર્થિક નબળાઈ દૂર કરવી તે એક મહત્તવની જવાબદારી છે. ગ્રામ્યક્ષેત્રેમાં પછાતવર્ગોની વસ્તીનો ઘણો મોટો સમુદાય ખેત મજૂરી ઉપર નભે છે. આથી તેઓના આર્થિક ઉત્કર્ષ અને રહેઠાણો માટેનું પુન: નિર્માણ કરવાનું હાથ ધરેલ છે.

વસ્તી

ગુજરાતમાં ૨૦૧૧ની વસ્તી ગણતરી મુજબ અનુસૂચિત જાતિની વસ્તી ૪૦.૭૪ લાખ છે. એટલે કે રાજ્યની કુલ ૬.૦૪ કરોડની વસ્તીના ૬.૭૪ ટકા છે.

અનુસૂચિત જાતિઓ માટે ફાળવવામાં આવેલ ખાસ અંગભૂત યોજનાના નાણા અન્ય જાતિઓ માટે વાપરવામાં ન આવે તે હેતુથી અલગ બજેટ પ્રથા નક્કી કરવામાં આવેલ છે.

અનુસૂચિત જાતિ કલ્યાણની યોજનાઓ મુખ્ય ચાર ભાગોમાં વહેંચવામાં આવેલ છે.

- શિક્ષણ
- આર્થિક ઉત્કર્ષ
- આરોગ્ય, ગૃહ નિર્માણ અને અન્ય યોજનઓ
- નિર્દેશન અને વહીવટ

શિક્ષણ

૧. પ્રિ.એસ.એસ.સી. અને પોસ્ટ એસ.એસ.સી.ના અભ્યાસક્રમોમાં શિષ્યવૃત્તિ.
૨. ગ્રાન્ટ-ઈન-એઈડ અને સરકારી છાત્રાલયોનો નિભાવ અને વિકાસ.
૩. પ્રાથમિક શાળાના બાળકોને ત્રણ જોડી ગણવેશ સહાય.
૪. સરકારી કોલેજમાં તબીબી અને ઈજનેરી વિદ્યાશાખાના વિદ્યાર્થીઓ માટે સાધન સહાય તેમજ શિક્ષણની તકો પૂરી પાડવા ખાસ પ્રોત્સાહક સહાય.
૫. અંગ્રેજી, ગણિત અને વિજ્ઞાન વિદ્યાર્થીઓ માટે વધારાના કોચીંગની સુવિધા.
૬. ગ્રાન્ટ ઈન એઈડ આશ્રમશાળા અને આદર્શ નિવાસીશાળાઓ.
૭. પી.એચ.ડી. જેવા ઉચ્ચ અભ્યાસ માટે ફેલોશીપ સહાય.
૮. અનુસુચિત જાતિની વિદ્યાર્થીનીઓને સાયકલ સહાય.
૯. વિદેશમાં ઉચ્ચ અભ્યાસ માટે લોન.
૧૦. અનુસૂચિત જાતિના વિદ્યાર્થીઓને ખ્યાતનામ ખાનગીશાળાઓમાં અભ્યાસ કરવા માટે આર્થિક સહાય.
૧૧. અનુસૂચિત જાતિના ધો.૧૦માં ૭૦ ટકાથી વધુ ગુણ ધરાવતા વિજ્ઞાન પ્રવાહના વિદ્યાર્થીઓને અને ધો.૧૦માં ૭૫ ટકાથી વધુ ગુણ ધરાવતા સામાન્ય પ્રવાહના વિદ્યાથીઓને ખાનગી ટયુશન માટે સહાય.
૧૨. કોમર્શિયલ પાયલોટની તાલીમ માટે લોન.

૧૩. અનુસૂચિત જાતિના ધો.૧૨માં પાસ થનાર અને આગળ અભ્યાસ કરતાં વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષણ વિભાગ દ્વારા અપાતા ટેબ્લેટની રકમ રીએમ્બર્સ કરી આપવામાં આવે છે.

૧૪. ધો.૧૦માં ૭૦% થી વધુ ગુણ ધરાવતા હોય અને ધો-૧૨ વિજ્ઞાન પ્રવાહમાં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓને મેડીકલ, એન્જીનીયરીંગ પ્રવેશ પરીક્ષાની પૂર્વ તૈયારી માટે કોચીંગ સહાય આપવામાં આવે છે.

૧૫. IIM, NIFT, CEPT, NLU જેવી કેન્દ્રીયકૃત સંસ્થામાં પ્રવેશ મેળવવા માટેની પૂર્વ પરીક્ષાની તૈયારી માટે વિદ્યાર્થીઓને કોચીંગ સહાય આપવામાં આવે છે.

૧૬. અનુસૂચિત જાતિના જે વિદ્યાર્થીઓને UPSCની તૈયારી માટે પ્રિલીમનરી પરીક્ષા પાસ કરે તો યુવકોને રૂ. ૨૫,000/- અને યુવતીઓને રૂ. 30,000/- તથા મેઈન પરીક્ષા પાસ કરે તો યુવકોને રૂ. ૨૫,000/- અને યુવતીઓને રૂ. 30,000/- તેમજ આખરી પસંદગી થયે યુવકોને રૂ. ૫૧,000/- અને યુવતીઓને રૂ. ૬૧,000/- આપવામાં આવે છે. આ યોજનાનો અમલ સ્પીપા મારફતે કરવામાં આવે છે.

૧૭. ટેલેન્ટ પુલ યોજના હેઠળ અનુ.જાતિના ધો.૬ માં પ્રવેશ અને ધો. ૧૧માં પ્રવેશ વખતે રૂ. ૪0,000/-ની સહાય તેજસ્વી વિદ્યાર્થીઓને આપવામાં આવે છે.

૧૮. ગુજરાતની તમામ યુનિવર્સિટીમાં ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર ચેરની જગ્યા ઉભી કરવાનું સુચવેલ છે તથા હાલ
પાંચ યુનિવર્સિટીમાં ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર ચેરની જગ્યા કાર્યરત છે.

૧૯. સ્પર્ધાત્મક ભરતી પરીક્ષાની તૈયારી માટે વિદ્યાર્થીઓને કોચીંગ સહાય આપવામાં આવે છે.

આર્થિક ઉત્કર્ષ

૧. મેડીકલ સ્નાતક/અનુસ્નાતકને નાણાંકીય સહાય-લોન.

૨. માનવ ગરિમા યોજના હેઠળ નાના પાયાના ઉદ્યોગો, સ્વરોજગારના ધંધા માટે સહાય.

૩. કાયદાના સ્નાતકોને નાણાંકીય સહાય-લોન અને સિનિયર વકીલો સાથે તાલીમ આપવાની યોજના.

૪. અનુસૂચિતજાતિઓ માટે અનુસૂચિત જાતિ વિકાસ કોર્પોરેશનને નાણાંકીય સહાય.

૫. સફાઇ કામદારોના પુનઃ સ્થાપન માટે ગુજરાત સફાઇ કામદાર વિકાસ નિગમને સહાય.

૬. અતિ પછાતજાતિઓ હાડી, નાડીયા, સેનવા, તુરી, ગરો, વણકર સાધુ અને અનુ.જાતિના બાવા જેવી ૧૨ અતિ પછાત જાતિઓના વિકાસ માટે ગુજરાત અતિ પછાત જાતિ વિકાસ બોર્ડમાંથી નિગમમાં રૂપાંતર.

૭. સફાઇ કામદારોનું પુનઃસ્થાપન.

૮. ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર એવોર્ડ અને પુજ્ય મહાત્મા ગાંધી એવોર્ડ આપવાની યોજના.

૯. સંતશ્રી કબીર અનુસૂચિત જાતિ સાહિત્ય એવોર્ડ, દાસી જીવણ એવોર્ડ, મહાત્મા ફુલે એવોર્ડ, સાવિત્રીબાઇ ફુલે મહિલા એવોર્ડ આપવાની યોજના.

આરોગ્ય, ગૃહનિર્માણ અને અન્ય

૧. મફત તબીબી સહાય ટીબી, કેન્સર, રક્તપિત્ત માટે સહાય.

૨. અનુસૂચિત જાતિની પુખ્ત વયની કન્યાના લગ્નપ્રસંગે કુંવરબાઇના મામેરાની યોજના હેઠળ સહાય.

૩. ડૉ.સવિતા આંબેડકર આંતરજ્ઞાતિય લગ્નોને પ્રોત્સાહન, સામાજિક બહિષ્કાર, ખૂન, બળાત્કાર, ગંભીર ઈજા હુમલા અને આફતમાં અનુસૂચિત જાતિનાં લોકોને આર્થિક મદદ.સ્ટેટ કન્ટીજન્સી પ્લાન હેઠળ અત્યાચારના ભોગ બનેલ વ્યકિતઓને રાહતો.

૪. ડૉ.આંબેડકર આવાસ યોજના હેઠળ વ્યકિતગત રીતે મકાન બાંધકામ માટે નાણાંકીય સહાય તથા સફાઇ કામદારોને મકાન સહાય.

૫. સમાજ શિક્ષણ શિબિરોનું સંચાલન, અસ્પૃશ્યતા નિવારણ માટે સંમેલન ભરવા, સફાઈ કામદારો માટે જૂથ વીમા યોજના.

૬. અસ્પૃશ્યતા નિવારણ માટે ત્રણ તકેદારી એકમો જિલ્લા કક્ષાએ સઘન ઘટકો.

૭. અત્યાચાર નિવારણ અધિનિયમ ૧૯૮૯ ના અસરકારક અમલ માટે રાજયમાં ૧૬ વિશિષ્ટ ખાસ અદાલતો અને ૧૭ ખાસ અદાલતો તમામ જિલ્લાઓમાં કાર્યરત.

૮. માઈ રમાબાઈ આંબેડકર સાત ફેરા સમુહ લગ્ન સહાય યોજના રૂ. ૧૨,૦૦૦/- સહાય તથા સંસ્થાને યુગલદીઠ રૂ. ૩૦૦૦/-ની સહાય વધુમાં વધુ રૂ. ૭૫,૦૦૦/- પ્રમાણે સહાય આપવામાં આવે છે.

૯. રાજયકક્ષાએ ડૉ. આંબેડકર ભવનનો વિકાસ અને જિલ્લા કક્ષાએ ડૉ.આંબેડકર ભવનની સ્થાપના.

૧૦. સત્યવાદી રાજા હરિષચંદ્ર મરણોત્તર સહાય યોજના.

૧૧. અનુસૂચિત જાતિ પૈકી ગુરુ-બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિના યુવાનોને કર્મકાંડ તાલીમ.

નિર્દેશન અને વહીવટ

સમાજ કલ્યાણ સંસ્થાઓ માટે જરૂરી છે કે અનુસુચિત જાતિઓનું કલ્યાણ અને તેઓનાં શૈક્ષણિક આર્થિક અને સામાજિક વિકાસ માટેની પ્રવૃત્તિઓ વધારવી. આ હેતુઓ બર લાવવા માટે રાજયમાં અનુસૂચિત જાતિ કલ્યાણ ખાતું કામ કરી રહયું છે.

અનુસૂચિતજાતિ કલ્યાણ ખાતુ, સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગની સીધી દેખરેખ નીચે કામ કરી રહયું છે. ખાતાના વડા નિયામકશ્રી અને તેમની મદદમાં ૧ સંયુકત નિયામકશ્રી, ૩ નાયબ નિયામક, ૨ સમાજ કલ્યાણ અધિકારી, ૧ હિસાબી અધિકારી, વર્ગ-૧, ૧ આંકડા અધિકારીશ્રી, ૧ સંશોધન અધિકારીશ્રી કામ કરે છે. અને જિલ્લા કક્ષાએ જિલ્લામાં નાયબ નિયામકશ્રી (વર્ગ-૧), સમાજ કલ્યાણ અધિકારીશ્રી (પંચાયત) મ્યુનિસિપલ વિસ્તાર માટે ૫ મદદનીશ સમાજ કલ્યાણ અધિકારીઓ તેમજ તાલુકા કક્ષાએ ૨૪૪ સમાજ કલ્યાણ નિરીક્ષક કામગીરી કરે છે .દરેક જિલ્લામાં ખાસ અંગભુત યોજના માટે વર્ગ-૧ના નાયબ નિયામકશ્રીની કચેરીમાં ૦૧ મદદનીશ સમાજ કલ્યાણ અધિકારી, ૧ સિનિ. કલાર્ક, આંકડા મદદનીશ અને એક પટાવાળાની જગ્યા મંજૂર કરવામાં આવી છે. (ડાંગ જિલ્લા સિવાય)

અત્યાચાર નિવારણ માટે વિભાગીય કક્ષાએ ત્રણ નાયબ નિયામકશ્રી (તકેદારી અધિકારીશ્રી)ની કચેરીઓ, અમદાવાદ, વડોદરા અને રાજકોટ ખાતે કાર્યશીલ છે. ૨૬ અસ્પૃશ્યતા નિવારણ સઘન ઘટકોમાં ૨૬ મદદનીશ સમાજ કલ્યાણ અધિકારીઓ કાર્યરત છે. રાજય સરકારે નવા જાહેર કરેલા જિલ્લાઓમાં નાયબ નિયામકશ્રીની કચેરીઓ અને સમાજ કલ્યાણ અધિકારી પંચાયતની નવી કચેરીઓ સ્ટાફ સહિત શરૂ કરવામાં આવેલ છે. તેમજ ૩૮ નવા તાલુકાઓમાં સમાજ કલ્યાણ નિરીક્ષકની જગ્યાઓ મંજુર કરવામાં આવી છે. દરેક જિલ્લા કચેરીને કોમ્પ્યુટરની સુવિધા આપવામાં આવેલ છે.

સમગ્ર કામગીરીનું સંક્ષિપ્ત વિવરણ

ભાગ-૨

નાણાંકીયઃ

અનુસૂચિત જાતિઓ માટે વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં થયેલ ખર્ચ તથા વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ની સુધારેલ જોગવાઇ અને વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ની જોગવાઈની વિગત નીચે મુજબ છે. આયોજનામાં મહેસુલ, મુડી યોજનાની જોગવાઈનો સમાવેશ થાયછે.

(રૂ. લાખમાં)

ક્રમ	યોજનાનું નામ	ખર્ચ ૨૦૨૧-૨૨	સુધારેલ જોગવાઈ ૨૦૨૨-૨૩	જોગવાઈ ૨૦૨૩-૨૪
૧.	વહીવટ અને નિર્દેશ	૬૧૫૦૯.૯૮	૪૧૪૩.૭૨	૪૬૪૦.૦૮
૨.	આર્થિક ઉત્કર્ષની યોજનાઓ	૭૨૦૬.૬૯	૯૨૨૭.૬૯	૧૪૦૭૫.૪૧
૩.	આરોગ્ય, આવાસન અને અન્ય યોજનાઓ	૧૧૦૯૦.૪૦	૧૪૮૦૭.૯૦	૧૬૪૮૦.૯૦
૪.	શિક્ષણ	૩૬૧૪.૪૧	૬૪૦૫૭.૨૬	૫૫૮૧૮.૬૧
	કુલ રૂ.	**૮૩૪૨૧.૪૮**	**૯૨૨૩૬.૫૭**	**૯૧૦૧૫.૦૦**

રાજ્ય સરકાર દ્વારા અનુસૂચિત જાતિ માટે લેવાયેલાં કેટલાંક અગત્યનાં પગલાંઓની વિગત નીચે પ્રમાણે છે:-

(૧) ધો.૧ થી ૮માં અભ્યાસ કરતાં બાળકોને ત્રણ જોડી ગણવેશ માટે રૂ. ૯૦૦/-સહાય આપવામાં આવે છે.

(૨) પ્રિ.એસ.એસ.સી. શિષ્યવૃત્તિની યોજનામાં સરકારી/ ગ્રાન્ટ ઈન એઈડ/ આશ્રમશાળા/ ખાનગી શાળાઓમાં ભણતા ૧ થી ૫ ધોરણના વિદ્યાર્થીઓ/ વિદ્યાર્થીનીઓને રૂ. ૭૫૦/- અને વિદ્યાર્થીનીઓને ધો.૬ થી ૧૦માં રૂ. ૧૦૦૦/- જયારે ધો. ૬ થી ૮ના વિદ્યાર્થીઓને રૂ. ૭૫૦/- અને ધો. ૯ થી ૧૦માં રૂ. ૧૦૦૦/- ની વાર્ષિક શિષ્યવૃત્તિ આપવામાં આવે છે.

(3) અનુસૂચિત જાતિના વિદ્યાર્થીઓને ખાસ પસંદગીની શાળાઓમાં અભ્યાસ કરવા પ્રોત્સાહન આપવા માટે રૂ. ૫૦,૦૦૦/- અથવા ખરેખર ખર્ચની રકમ જે ઓછું હોય તેટલી સહાય આપવામાં આવે છે.

(૪) અનુસૂચિત જાતિઓ પૈકી સૌથી વધારે પછાત એવા વાલ્મિકી, હાડી, સેનવા, નાડીયા, તૂરી, ગુરુ-બ્રાહ્મણ, વણકર સાધુ, અનુ.જાતિના દલિતબાવા, તુરી-બારોટ, તીરગર-તીરબંદા, થોરી, માતંગના ધોરણ ૧ થી ૮માં રૂ. ૧૦૦૦/- વાર્ષિક અને ધોરણ ૯ થી ૧૦ માં રૂ. ૧૫૦૦/- વાર્ષિક રાજ્ય સરકાર દ્વારા આપવામાં આવે છે.

(૫) પોસ્ટ એસ.એસ.સી.ના અભ્યાસક્રમમાં અભ્યાસ કરતી અનુસૂચિત જાતિની વિદ્યાર્થિની અને વાર્ષિક આવક-મર્યાદા રૂ. ૨.૫૦ લાખથી વધુ હોય તેમને રાજયફંડમાંથી શિષ્યવૃત્તિ આપવાનું ઠરાવેલ છે.

(૬) એસ.એસ.સી પછીના અભ્યાસક્રમો માટે વાર્ષિક રૂ. ૨૫૦૦/- થી રૂ. ૧૩૫૦૦/- સુધીની શિષ્યવૃત્તિ જુદા જુદા ગૃપ A, B, C અને Dના અભ્યાસક્રમો મુજબ આપવામાં આવે છે, તથા માન્ય શિક્ષણ ફી તથા માન્ય નોન રીફન્ડેબલ ફી ચુકવવામાં આવે છે. કુમાર માટે વાર્ષિક આવક મર્યાદા રૂ. ૬.૦૦ લાખ છે. જ્યારે વર્ષ-૨૦૨૨/૨૩ થી કુમાર માટે વાર્ષિક આવક મર્યાદા રૂ. ૬.૦૦ લાખ કરવામાં આવેલ છે. તથા અનુસૂચિત જાતિની કન્યાઓ માટે આવકમર્યાદા દૂર કરવામાં આવેલ છે.

(૭) આઈ.ટી.આઈ.માં અભ્યાસ કરતા અનુસૂચિત જાતિઓના વિદ્યાર્થીઓને માસિક રૂ. ૪૦૦/- સ્ટાઈપેન્ડ આપવામાં આવે છે.

(૮) સરસ્વતી સાધના યોજના હેઠળ અનુસૂચિત જાતિના ધો.૯માં અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓને અંતર મર્યાદાના બાધ સિવાય શાળાએ આવવા જવા માટે સાયકલ આપવામાં આવે છે.

(૯) અનુસૂચિત જાતિના ધો.૧૦માં ૭૦ટકાથી વધુ ગુણ મેળવનારને વિજ્ઞાનપ્રવાહમાં ધો.૧૧માં રૂ. ૧૫૦૦૦/-ખરેખર ખર્ચની મર્યાદામાં, ધો.૧૨માં રૂ. ૧૫૦૦૦/- ખરેખર ખર્ચની મર્યાદામાં તથા ધો.૧૦માં ૭૫ ટકાથી વધુ ગુણ મેળવનારને સામાન્ય પ્રવાહમાં ધો.૧૧માં ખરેખર ખર્ચની મર્યાદામાં રૂ. ૮૦૦૦/- અને ધો.૧૨માં ખરેખર ખર્ચની મર્યાદામાં રૂ. ૪૦૦૦/- ખાનગી ટ્યુશન સહાય આપવામાં આવે છે.

(૧૦) અનુસુચિત જાતિના વિદ્યાર્થીઓને કોલેજ સંલગ્ન છાત્રાલયો અને કોલેજ માન્ય છાત્રાલયોમાં રહેતા વિદ્યાર્થીઓને ફૂડબીલની સહાય પેટે માસિક રૂ. ૧૫૦૦/- લેખે ૧૦ માસ સુધી આપવામાં આવે છે.

(૧૧) એમ.ફીલના વિદ્યાર્થીઓને માસિક રૂ. ૨૫૦૦ના દરે ૧૦ માસ સુધી અને વર્ષ-૨૦૨૨/૨૩થી પી.એચ.ડીના વિદ્યાર્થીઓને વાર્ષિક રૂ. ૧.૦૦ લાખ/વિદ્યાર્થી ફેલોશીપ સહાય આપવામાં આવે છે.. (થિસીસની નકલ આપવાના શરતે)

(૧૨) મેડીકલ, એન્જીનીયરીંગ ,ડીપ્લોમામાં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓને પ્રથમ વર્ષે જ (એકવખત) મેડીકલના વિદ્યાર્થીઓને રૂ. ૧૦,૦૦૦/-, એન્જીનીયરીંગના વિદ્યાર્થીઓને રૂ. ૮,૦૦૦/- સહાય આપવામાં આવે છે. અને ડીપ્લોમાના વિદ્યાર્થીઓનેરૂ. ૩,૦૦૦/-અભ્યાસ માટે જરૂરી સાધનો ખરીદવાની સહાય આપવામાં આવે છે.

(૧૩) અનુસૂચિતજાતિનાં ઉમેદવારોને પાયલોટની તાલીમ માટે રૂ. ૨૫.૦૦ લાખની લોન આપવાની યોજના અમલમાં છે. તેમજ વિદેશમાં ઉચ્ચ અભ્યાસ માટે ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર લોન યોજના હેઠળ રૂ. ૧૫.૦૦ લાખની લોન આપવામાં આવે છે.

(૧૫) ગ્રાન્ટ ઇન એઈડ છાત્રાલયો અને આશ્રમશાળાઓને નિભાવ ગ્રાન્ટ માસિક રૂ. ૨૧૬૦/- લેખે વિદ્યાર્થી દીઠ ૧૦ માસ સુધી વર્ષ-૨૦૨૨/૨૩ થી આપવામાં આવે છે. ગૃહપતિ અને રસોયાના વેતનમાં ૯૦ ટકા પ્રમાણે ગ્રાન્ટ ચૂકવવામાં આવે છે.

(૧૬) સુબેદારરામજી આંબેડકર ગ્રાન્ટ-ઈન-એઈડ છાત્રાલય યોજના હેઠળ ધોરણ ૫ થી ૧૨ના વિદ્યાર્થીઓ માટે ગ્રાન્ટ-ઈન-એઈડ ધોરણે છાત્રાલયો ચલાવવામાં આવે છે. જેમાં વિદ્યાર્થીઓ રહેવા-જમવાની વિનામૂલ્યે સુવિધા આપવામાં આવે છે.

(૧૭) અનુસૂચિતજાતિના કુમાર અને કન્યાઓ માટે સરકારી છાત્રાલયો ચલાવવામાં આવે છે.

(૧૮) અનુસૂચિત જાતિના વિદ્યાર્થીઓ માટે ધો ૧ થી ૮ સુધી ગ્રાન્ટ ઈન એઈડ ધોરણે આશ્રમશાળાઓ ચલાવવામાં આવે છે. જેમાં વિદ્યાર્થીઓ રહેવા-જમવાની અને ભણવાની વિનામૂલ્યે સુવિધા આપવામાં આવે છે.

(૧૯) છત્રપતિ શાહુજી મહારાજ ધોરણ ૧૦ અને ૧૨ ના વિદ્યાર્થીઓને રાજ્યકક્ષાએ ધોરણ ૧૦ માં પ્રથમ ક્રમે આવનારને રૂ. ૪૧,૦૦૦/-, બીજા ક્રમે આવનારને રૂ. ૨૧,૦૦૦/- અને ત્રીજા ક્રમે આવનારને રૂ. ૧૧,૦૦૦/- જયારે રાજ્યકક્ષાએ ધો-૧૨ માં ચારેય પ્રવાહમાં પ્રથમ આવનાર રૂ. ૩૧,૦૦૦/-બીજા ક્રમે આવનારને રૂ. ૨૧,૦૦૦/- અને ત્રીજા ક્રમે આવનારને રૂ. ૧૧,૦૦૦/- આપવામાં આવે છે. તદઉપરાંત જિલ્લાકક્ષાએ ધો.૧૦ અને ધો.૧૨(સામાન્ય પ્રવાહ/ વિજ્ઞાન પ્રવાહ)માં પ્રથમ ક્રમે આવનારને રૂ. ૬,૦૦૦/-,બીજા ક્રમે આવનારને રૂ. ૫,૦૦૦/- અને ત્રીજા ક્રમે આવનારને રૂ. ૪,૦૦૦/- ના ઈનામ આપવામાં આવેલ છે.

(૨૦) સમાજ કલ્યાણ ક્ષેત્રે વિશિષ્ટ પ્રદાન કરનાર વ્યક્તિઓને/સંસ્થાઓને એવોર્ડ આપવાની યોજના અમલમાં છે. ડૉ. આંબેડકર એવોર્ડ અને મહાત્મા ગાંધી એવોર્ડ પેટે રૂ. ૨.૦૦ લાખ, સંત શ્રી કબીર સાહિત્ય એવોર્ડ તથા સાવિત્રીબાઈ ફુલે મહિલા કલા/સાહિત્ય એવોર્ડ પેટે રૂ. ૧.૦૦ લાખ આપવામાં આવે છે. મહાત્મા ફુલે શ્રેષ્ઠ પત્રકાર એવોર્ડ તથા દાસી જીવણ શ્રેષ્ઠ સાહિત્ય કૃતિ એવોર્ડ પેટે રૂ. ૫૦,૦૦૦/-આપવાની યોજના છે. અનુસૂચિત જાતિના સાહિત્યકારો, સર્જકો, સંશોધકો અને પી.એચ.ડી ધારકો તેમણે કરેલા સર્જનાત્મક અને વિવેચનાત્મક

લખાણો તેમજ મહાનિબંધોના પ્રકાશન માટે મહારાજા સયાજીરાવ ગાયકવાડ અનુસૂચિતજાતિ સાહિત્ય પ્રકાશન માટે રૂ. ૧૦,૦૦૦/-ની નાણાંકીય સહાય આપવામાં આવે છે.

(૨૧) માનવ ગરિમા યોજના હેઠળ સ્વરોજગારીના ધંધા માટે ધંધા/વ્યવસાયના સાધનો માટે સહાય આપવામાં આવે છે અને ધિરાણ તથા સબસિડીના માધ્યમથી આર્થિક ટેકો પુરો પાડવા બેંકેબલ યોજનામાં સહાય આપવામાં આવેછે.

(૨૨) અનુસૂચિત જાતિના કાયદાના સ્નાતકોને રૂ. ૭૦૦૦/- લોન અને રૂ. ૫૦૦૦/-સહાય આપવામાં આવે છે. વાર્ષિક આવક મર્યાદા ૬.૦૦/- લાખ છે. અનુસૂચિત જાતિના કાયદાના સ્નાતકોને સિનિયર વકીલ પાસે તાલીમ આપવાની યોજના હેઠળ કાયદાના સ્નાતકોને તાલીમ લેવા માટે પ્રથમ વર્ષે માસિક રૂ. ૧૦૦૦/-, બીજા વર્ષે માસિક રૂ. ૮૦૦/- લેખે અને ત્રીજા વર્ષે માસિક રૂ. ૬૦૦/-લેખે સ્ટાઈપેન્ડ આપવામાં આવે છે અને તાલીમ આપનાર સિનિયર વકીલને માસિક રૂ. ૫૦૦/-આપવામાં આવે છે. અનુ.જાતિના જે ઈસમો બેંક મારફતે આ યોજના હેઠળ લોન રૂ. ૧૦ લાખ સુધીની મેળવે તેઓશ્રીને ૪ ટકા થી ઉપરનું વ્યાજ મુજબની વ્યાજ રાહત ૩ વર્ષ સુધી આપવામાં આવે છે.

(૨૩) મેડીકલ તેમજ આયુર્વેદ અભ્યાસક્રમમાં સ્નાતક થયેલા અનુસૂચિત જાતિના ઉમેદવારોને સ્વતંત્ર વ્યવસાય શરૂ કરવા માટે રૂ. ૨૫,૦૦૦/- સબસીડી અને રૂ. ૨,૫૦,૦૦૦/- ૪ ટકા વ્યાજે લોન આપવાની યોજના અમલમાં છે. તદ્ઉપરાંત એમ.એસ.-એમ.ડી./ ડોકટરોને કલીનીક શરૂ કરવા માટે માર્જીન મની લોન ૪ટકાના દરે આપવામાં આવે છે તેમાં રૂ. ૫૦,૦૦૦/-સહાય અને રૂ. ૩,૦૦,૦૦૦/ લોન વાર્ષિક ૪ ટકાના દરે આપવામાં આવે છે.

(૨૫) ૧૨ અતિ પછાત જાતિઓના વિકાસ માટે ગાંધીનગર ખાતે ડૉ.આંબેડકર અંત્યોદય વિકાસ નિગમની રચના કરવામાં આવેલ છે.

(૨૬) સફાઇ કામદારોના સર્વાંગી વિકાસ માટે વર્ષ ૧૯૯૪-૯૫થી ગુજરાત સફાઇ કામદાર વિકાસ બોર્ડની રચના કરવામાં આવેલ છે. જે વર્ષ ૨૦૦૨-૨૦૦૩ થી સફાઈ કામદાર વિકાસ બોર્ડને કોર્પોરેશનમાં ફેરવવામાં આવેલ છે..

(૨૭) અનુ.જાતિના નાના વ્યવસાયકારોને ધંધાનું સ્થળ, દુકાન ખરીદવા માટે રૂ. ૬૦,૦૦૦/ લોન અને રૂ. ૧૫,૦૦૦/ની સહાય આપવાની યોજના અમલમાં છે.આ યોજના નગર પંચાયત વિસ્તારમાં પણ લાગુ પાડવામાં આવેલ છે.

અનુ.જાતિના જે ઈસમો બેંક મારફતે આ યોજના હેઠળ રૂ. ૧૦ લાખ સુધીની લોન મેળવે તેઓને ૪ ટકા થી ઉપરનું જે બેંકબલ વ્યાજ ચુકવવાનું થાય તેમાં ૩ વર્ષ સુધી રાહત આપવામાં આવે છે.

(૨૮) મફત તબીબી સહાયની યોજનામાં અનુ.જાતિનાં લોકોને ટી.બી. માટે માસિક રૂ. ૫૦૦/-દર્દ મટે ત્યાં સુધી અને કેન્સર માટે રૂ. ૧૦૦૦/-માસિક રોગ મટે ત્યાં સુધી આપવામાં આવે છે. રકતપિત્ત માટે રૂ. ૮૦૦/-માસિક રોગ મટે ત્યાં સુધી, પ્રસુતિ માટે રૂ. ૫૦૦/-એચ.આઈ.વી રોગ માટે રૂ. ૫૦૦/-અને પાંડુરોગ માટે રૂ. ૧૫૦/-કેસ દીઠ આપવામાં આવે છે.વાર્ષિક આવકનું ધોરણ ૬.૦૦/- લાખ છે. હાલ આ યોજના આરોગ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ વિભાગ, ગાંધીનગરને તબદીલ કરવામાં આવેલ છે.

(૨૯) (૧) ગાંધીનગર (૨) મહેસાણા (૩) પાલનપુર (૪) જામનગર (૫) પાટણ (૬) પોરબંદર (૭) સુરેન્દ્રનગર (૮) જુનાગઢ (૯) ભાવનગર (૧૦) અમરેલી (૧૧) રાજકોટ (૧૨) અમદાવાદ (૧૩) કચ્છ (૧૪) વલસાડ (૧૫) હિંમતનગર (૧૬) આણંદ (૧૭) ભરૂચ (૧૮) નવસારી (૧૯) રાજપીપળા (નર્મદા) (૨૦) આહવા (ડાંગ) (૨૧) ગોધરા જિ.પંચહામલ (૨૨) નડીયાદ ખેડા (૨૩) દાહોદ (૨૪) વ્યારા જિ. તાપી કુલ- ૨૪ જિલ્લાઓમાં ડૉ. આંબેડકર ભવન કાર્યરત છે. જેમાં મ્યુઝીયમ, લાયબ્રેરી, ઓપનએર થિયેટર, સેવાસદનમાં બાંધકામો પૂર્ણ કરીને લોકાર્પણ કરવામાં આવેલ છે.

(૩૦) ડૉ.આંબેડકર આવાસ યોજના હેઠળ અનુસૂચિત જાતિના ઈસમોને વ્યકિતગત ધોરણે મકાન બાંધવા માટે (ગ્રામ્ય વિસ્તાર અને શહેરી વિસ્તારમાં) રૂ. ૧.૨૦ લાખની મકાન સહાય આપવામાં આવે છે. ઉપરાંત, મનરેગા યોજના

હેઠળ ૯૦ દિવસની બિનકુશળ રોજગારીના રૂ. ૨૦,૧૬૦/- તેમજ સ્વચ્છ ભારત મિશન હેઠળ ટોયલેટ બ્લોક માટે રૂ. ૧૨,૦૦૦/- સહાય એમ મળી કુલ રૂ. ૧,૫૨,૧૬૦/- સહાય આપવામાં આવે છે.

(૩૧) અનુસુચિત જાતિ અને સવર્ણ હિન્દુ વચ્ચે ડૉ. સવિતા આંબેડકર આંતર જ્ઞાતિય લગ્ન સહાય યોજના હેઠળ આંતરજ્ઞાતિય લગ્નોને પ્રોત્સાહન માટે વર્ષ-૨૦૨૨/૨૩ માં સુધારો કરી રૂ. ૧,૫૦,૦૦૦/ના રાષ્ટ્રીય બચતપત્રો અને રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦/ ઘરવખરી ખરીદવા કુલ રૂ. ૨,૫૦,૦૦૦/ની સહાય આપવામાં આવે છે.

(૩૨) અનુસૂચિત જાતિની પુખ્તવયની બે કન્યાના લગ્ન પ્રસંગે કુંવરબાઈના મામેરાની યોજના હેઠળ રૂ. ૧૨,૦૦૦/- સહાય આપવામાં છે.

(૩૩) સાતફેરા સમૂહ લગ્ન યોજના અનુસૂચિત જાતિના કુટુંબો સામાજિક સુધારાના ભાગરૂપે સમૂહલગ્નમાં જોડાય તે હેતુસર સમૂહ લગ્નમાં જોડાનાર પ્રત્યેક યુગલને યુગલદીઠ રૂ. ૧૨,૦૦૦/-થી સહાય તથા સંસ્થાને યુગલદીઠ ચુકવવામાં આવતા રૂ. ૩૦૦૦/- પ્રમાણે વધુમાં વધુ રૂ. ૭૫,૦૦૦/- આપવામાં આવે છે.

(૩૪) સામાજિક બહિષ્કાર કે કુદરતી આફતના સમયમાં અનુસૂચિતજાતિની વ્યકિતઓને મદદરૂપ થવા રોજના રૂ. ૧૫ લેખે કુટુંબની દરેક વ્યકિતને છ માસ સુધી અથવા તો બહિષ્કારનો સમય પૂરો થાય ત્યાં સુધી બંને માંથી જે ઓછું હોય તેટલા સમય માટે સહાય આપવામાં આવે છે. તેમજ ઢોર દીઠ દૈનિક રૂ. ૬/-લેખે ઘાસચારા માટે સહાય આપવામાં આવે છે.

(૩૫) અસ્પૃશ્યતા નિવારણ માટે ત્રણ એકમ (અમદાવાદ, રાજકોટ અને વડોદરા) અને ૩૩ સઘન ઘટકો કાર્યરત છે. અનુસૂચિત જાતિના ઈસમો પર થતા અત્યાચારના નિવારણ હેતુ,અત્યાચાર અધિનિયમ ૧૯૮૯ ના અસરકારક અમલ માટે અત્યાચારોનો ભોગ બનતી વ્યક્તિઓ તથા કેસના સાક્ષીઓના ગુન્હાની ન્યાયિક કાર્યવાહી દરમિયાન ઉપસ્થિત રહેવા માટે પ્રવાસ ભથ્થું અને નિર્વાહ ભથ્થું રૂ. ૨૦૦/- પ્રત્યેક દિવસ માટે ચુકવવાની જોગવાઈ છે.

(૩૬) અનુસૂચિત જાતિ ઉપર અત્યાચારના પ્રસંગે મૃત્યુવેળાએ રૂ. ૮.૨૫ લાખની સહાય આપવામાં આવે છે. ૧૦૦ ટકા અશક્તતા હોય તો પણ રૂ. ૮.૨૫ લાખની સહાય આપવામાં આવે છે. ૫૧ થી ૯૯ ટકા અશક્તતા હોય રૂ. ૪.૫૦ લાખ અને ૫૦ ટકા કરતા ઓછી અશક્તતા હોય તો રૂ. ૨.૫૦ લાખ સહાય આપવામાં આવે છે.એવી જ રીતે શારીરિક ઈજા-નુકશાનની સહાયમાં રૂ. ૧.૦૦ લાખ અને બળાત્કારના કિસ્સામાં રૂ. ૫.૦૦ લાખ સહાય આપવામાં આવે છે.

(૩૭) સફાઈ કામદારો માટે જુથ વીમા યોજના ગુજરાત સફાઈ કામદાર નિગમ મારફતે અમલમાં છે.

(૩૮) અસ્પૃશ્યતા નિવારણની દિશામાં કાયદો અને સમજાવટથી બંન્ને રીતે કામગીરી થાય છે. અસ્પૃશ્યતા નિવારણ માટે નાગરિક હક્ક સંરક્ષણ અધિનિયમ ૧૯૫૫ અને ૧૯૮૯ના અસરકારક અમલ માટે એક ખાસ સેલની રચના કરવામાં આવીછે .જેમાં અનુસૂચિતજાતિના લોકો ઉપર થતા અત્યાચારના કેસોમાં નાણાંકીય સહાય આપવાની યોજના અમલમાં છે.

(૩૯) સ્ટેટ કન્ટીજન્સી પ્લાન હેઠળ અત્યાચારના બનાવોમાં જુદા-જુદા પ્રકારોની રાહતો આપવામાં આવે છે.

(૪૦) અનુસૂચિતજાતિના કુટુંબોમાં વ્યક્તિના મરણ પ્રસંગે મરણોત્તરની અંતિમ ક્રિયા કરવા માટે રૂ. ૫,૦૦૦/- ની સહાય આપવામાં આવે છે.

(૪૧) અનુસૂચિત જાતિઓ માટે જાગરૂકતા કેન્દ્રો નાગરિક હક્ક સંરક્ષણ અધિનિયમ ૧૯૫૫નાં ધારાનો અસરકારક અમલ થાય તે માટે ૨૫ જિલ્લાઓમાં માન્ય બીન સરકારી સંસ્થાઓને રૂ. ૧૫,૦૦૦/-સુધી અનુદાન આપવામાં આવે છે.

(૪૨) અનુસૂચિત જાતિના યુવાનોને કર્મકાંડની તાલીમ,વેકેશન દરમ્યાન ગાયત્રી શક્તિપીઠના સહયોગથી ગાંધીનગર, વડોદરા અને રાજકોટ ખાતે તાલિમવર્ગો ચલાવવામાં આવે છે.

(૪૩) અનુસૂચિત જાતિના ધો.૧૨ પાસ થઇ આગળ અભ્યાસ તેને વિદ્યાર્થીઓને ટેબ્લેટની રકમ રીએમ્બર્સ કરી આપવામાં આવે છે.

(૪૪) ધો-૧૨ વિજ્ઞાનપ્રવાહ પાસ કરી મેડીકલ એન્જીનીયરીંગ, પોલીટેકનીક, ગુજકેટ, જી સેટ, પીએમટી અને સ્લેટ અને નેટની પરીક્ષાની પૂર્વતૈયારી માટે, તેમજ સ્ટાફ સિલેકશન કમિશન, UPSC, LIC, IIM, NIFT, BANK, રેલ્વે તેમજ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા લેવાતી સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓની તૈયારી માટે વિદ્યાર્થીદીઠ રૂ. ૨૦,000ના ખર્ચે કોચીંગ પુરૂ પાડવાની યોજના દાખલ થયેલ છે.

(૪૫) અનુસૂચિત જાતિના જે વિદ્યાર્થીઓ UPSC પાસ કરે તો પ્રિલીમનરી પરીક્ષાની તૈયારી માટે રૂ. ૨૫,000 અને મેઇન પરીક્ષા માટે રૂ. ૨૫,000 તથા અનુસૂચિત જાતિની કન્યાઓ હોય તો રૂ. 30,000 અને મેઇન પરીક્ષા માટે રૂ. 30,000ની સહાય આપવામાં આવે છે. આખરી પસંદગી થયે યુવકોને રૂ. ૫૧,000 અને યુવતીઓને રૂ. ૬૧,000 આપવામાં આવે છે. આ યોજનાનો અમલ સ્પીપા મારફતે અમલ કરવામાં આવે છે.

(૪૬) ટેલેન્ટ પુલ યોજના હેઠળ અનુ.જાતિના તેજસ્વી વિદ્યાર્થીઓને સહાય આપવાની યોજના અમલમાં છે.

(૪૭) ગુજરાતની તમામ યુનિવર્સિટીમાં ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર ચેર જગ્યા ઉભી કરવાની યોજના અમલમાં છે.

અનુસૂચિત જાતિ કલ્યાણ અંગે સને ૨૦૨૧-૨૨માં સિદ્ધ થયેલ અને ૨૦૨૨-૨૩માં સિધ્ધ થનાર તથા ૨૦૨૩-૨૪ માટે નિયત કરેલ ભૌતિક લક્ષ્યાંકોની વિગતો નીચે પ્રમાણે છે.

ક્રમાંક	યોજનાનું નામ	સિધ્ધ થયેલ ભૌતિક લક્ષ્યાંકો ૨૦૨૧-૨૨	ભૌતિક લક્ષ્યાંકો ૨૦૨૨-૨૩ સુચિત	ભૌતિક લક્ષ્યાંકો ૨૦૨૩-૨૪ સૂચિત
	શિક્ષણ			
(૧)	પ્રિ.એસ.એસ.સી.અભ્યાસક્રમો શિષ્યવૃત્તિ (લાભ મેળવનાર વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા)	૨૫૬૮૧૫	૨૩0000	૨૧૭૪00
(૨)	સ્વચ્છતાના વ્યવસાયમાં રોકાયેલ મા-બાપના બાળકોને ખાસ શિષ્યવૃત્તિ (લાભ મેળવનાર વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા)	૨૩૮૫૯૩	૨૦૫૦૦૦	૨૪૦૦૦૦
(3)	પોષ્ટ એસ.એસ.સી. અભ્યાસક્રમોમાં શિષ્યવૃત્તિ (લાભ મેળવનાર વિદ્યાર્થી તેમજ વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા)	૧૮૧૪૯૬	૧૪૦૦૦૦	૧૪૦૦૦૦
(૪)	ત્રણ જોડી ગણવેશ આપવાની યોજના (લાભ મેળવનારની સંખ્યા)	૩૨૧૪૧૭	૩૪૪૩૦૦	૩૭૫૦૦૦
(૫)	અતિ પછાતજાતિના વિદ્યાર્થીઓ માટે ખાસ શિષ્યવૃત્તિ (લાભ મેળવનાર વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા)	૫૫૩૯૫	૫૦૩૭૫	૫૫૦૦૦
(૬)	છાત્રાલયો (ગ્રાન્ટ-ઈન-એઈડ)	૫૮૭	૫૮૭	૫૭૭
(૭)	ધો. ૯માં અભ્યાસ કરતી કન્યાઓને સાયકલ ભેટ (સરસ્વતી સાધના યોજના) (લાભ મેળવનાર વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા)	૧૦૮૭૯	૨૦૦૦૦	૨૦૦૦૦
(૮)	સરકારી છાત્રાલયો	૮૦	૮૦	૮૦
(૯)	આદર્શ નિવાસી શાળાઓ	૨૮	૨૮	૨૮
(૧૦)	આશ્રમશાળા (ગ્રાન્ટ-ઈન-એઈડ)	૮૮	૮૮	૮૭
	આર્થિક ઉત્કર્ષ			
(૧૧)	માનવ ગરીમા યોજના ગૃહ ઉદ્યોગ ધંધા માટે નાણાંકીય સહાય (લાભ મેળવનાર લાભાર્થીઓ સંખ્યા)	૧૪૧૬૭	૧૯૨૭૦	૧૮૦૦૦
(૧૨)	મેડીકલ તથા કાયદાનાં સ્નાતકોને નાણાંકીય સહાય (લાભ મેળવનાર વ્યકિતઓની સંખ્યા)	૫૧૯	૨૧૫	૨૧૫
(૧૩)	નાના વ્યવસાયકારોને દુકાન ખરીદવા લોનસહાય.	૬	૧	૧
	આરોગ્ય ગૃહનિર્માણ અને અન્ય યોજનાઓ			
(૧૪)	મફત તબીબી સહાય (લાભ મેળવનાર વ્યકિતઓની સંખ્યા)	૪૦૦૦	૪૦૦૦	૪૦૦૦
(૧૫)	ડૉ. આંબેડકર આવાસ યોજના વ્યકિતગત મકાન સહાય (લાભ મેળવનાર લાભાર્થીઓ સંખ્યા)	૯૫૪૬	૧૫૨૦૯	૧૪૫૭૦

(૧૬)	ડૉ. સવિતા આંબેડકર આંતર જ્ઞાતિય લગ્નનોને પ્રોત્સાહન (લાભ મેળવનાર લાભાર્થીઓ સંખ્યા)	૧૦૦૫	૬૦૦	૭૫૦
(૧૭)	વાલ્મિકી સફાઇ કામદારો માટે મકાન સહાય	૨૧૪૬	૨૩૨૫	૨૩૭૫
(૧૮)	કુંવરબાઈના મામેરાની યોજના (લાભ મેળવનાર લાભાર્થીઓ સંખ્યા)	૬૯૯૮	૮૫૦૦	૮૭૦૦
(૧૯)	સાત ફેરા સમૂહ લગ્ન	૧૩૬	૧૦૦૦	૭૫૦

INDEX

પત્રક – ક

કાર્યક્રમ અને પ્રવૃત્તિનું વર્ગીકરણ

નાણાકીય જરૂરિયાત

માંગણી નં – ૯૫ મુખ્ય સદર : અનુસૂચિત જાતિઓ અનુસૂચિત આદિજાતિઓ અને અન્ય પછાત વર્ગોનું કલ્યાણ

પેટા સદર-૦૧ અનુસુચિત જાતિઓનું કલ્યાણ

(રૂ. લાખમાં)

ક્રમ	ગૌણ સદર	૨૦૨૧-૨૨ નો હિસાબ		૨૦૨૨-૨૩ની જોગવાઇ		૨૦૨૨-૨૩ની સુધારેલ જોગવાઇ		બજેટ ૨૦૨૩-૨૪			
		મહેસુલ	મૂડી	મહેસુલ	મૂડી	મહેસુલ	મૂડી	ચાલુ બાબતો	નવી બાબતો	સ્થાયી ખર્ચ	કુલ
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨
૧	૦૦૧ નિર્દેશ અને વહીવટ	૩૬૧૪.૪૧	0.00	૩૭૦૩.૬૦	0.00	૩૬૫૧.૭૭	0.00	૨૨૬૦.૦૧	૧૫૧.૬૩	૧૬૨૬.૪૪	૪૦૩૮.૦૮
૨	૧૦૨ આર્થિક વિકાસ	૨૮૪૦.૧૨	0.00	૩૮૫૦.૦૧	0.00	૩૯૫૫.૦૧	0.00	૪૭૪૫.00	0.00	0.00	૪૭૪૫.00
૩	૧૯૦ જાહેર ક્ષેત્રને નાણાકીય સહાય	૯૫૩.૫૫	0.00	૧૦૦૮.૫૫	0.00	૯૦૩.૫૫	0.00	૧૧૯૭.૮૬	0.00	0.00	૧૧૯૭.૮૬
૪	૨૭૭ શિક્ષણ	૫૭૪૭૦.૭૨	0.00	૨૫૯૨૯.૫૪	0.00	૨૩૮૬૨.૬૭	0.00	૨૫૪૮૧.૦૪	૪૩૬.૭૧	૧૬૩૩.૭૩	૨૭૫૫૧.૪૮
૫	૨૮૨ આરોગ્ય	૪૦૦.00	0.00	૪૦૦.00	0.00	૪૦૦.00	0.00	૪૦૦.00	0.00	0.00	૪૦૦.00
૬	૨૮૩ આવાસન	૫૧૦૫.૬૨	0.00	૭૬૬૦.00	0.00	૭૬૬૦.00	0.00	૮૦૯૯.00	0.00	0.00	૮૦૯૯.00
૭	૭૮૯ અનુ.જાતિ માટે ખાસ અંગભૂત યોજના	0.00	0.00	૪૯૮૫૦.૦૨	0.00	૩૬૩૩૪.૮૩	0.00	૩૦૭૦૬.૩૩	૭૯.૯૦	0.00	૩૦૭૮૬.૨૩
૮	૭૯૩ ખાસ કેન્દ્રીય સહાય	૮૫૦.૫૭	0.00	૧૦.૦૧	0.00	૧૯૯૮.૯૯	0.00	૨૫૦૧.00	0.00	0.00	૨૫૦૧.00
૯	૮૦૦ અન્ય ખર્ચ	૫૫૮૪.૭૭	0.00	૨૧૭૭.૬૫	0.00	૨૨૫૭.૦૩	0.00	૨૬૬૫.00	0.00	0.00	૨૬૬૫.00
મુખ્ય સદર-૨૨૨૫ સરવાળો ૧ થી ૯		**૭૬૮૧૯.૭૬**	**0.00**	**૯૫૫૭૯.૩૮**	**0.00**	**૮૧૦૨૩.૮૫**	**0.00**	**૭૮૦૨૫.૨૪**	**૬૬૮.૨૪**	**૩૨૬૦.૧૭**	**૮૧૯૫૩.૬૫**
૧૦	મુખ્ય સદર-૨૨૫૧	૨૪.૯૪	0.00	૧૦૦.00	0.00	૧૧૦.00	0.00	૫૦.00	૨૨૪.00	0.00	૨૭૪.00
૧૧	મુખ્ય સદર-૪૨૨૫	0.00	૪૭૬૮.૪૯	0.00	૭૧૯૨.૭૦	0.00	૫૭૮૯.૫૩	૫૪૨૧.૦૧	૫૭૨.૪૨	0.00	૫૯૯૩.૪૩
૧૨	મુખ્ય સદર-૬૨૨૫	0.00	૬૫૦૧.૭૧	0.00	૬૫૬૧.૩૭	0.00	૧૧૫૮૬.૩૫	૫૧૧૧.૩૫	૫૦૦૦.00	0.00	૧૦૧૧૧.૩૫
	સરવાળો ૧ થી ૧૨	**૭૬૮૪૪.૭૦**	**૧૧૨૭૦.૨૦**	**૯૫૬૭૯.૩૮**	**૧૩૭૫૪.૦૭**	**૮૧૧૩૩.૮૫**	**૧૭૩૭૫.૮૮**	**૮૮૬૦૭.૬૦**	**૬૪૬૪.૬૬**	**૩૨૬૦.૧૭**	**૯૮૩૩૨.૪૩**

ભાગ-૪

નાણાંકીય જરૂરિયાતની સમજૂતિ

૧. વહીવટ અને નિર્દેશ:

આ કાર્યક્રમને મહેસુલ અને મૂડી હેઠળ આવરી લઇને વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માટે રૂ. ૪૦૩૮.૦૮ લાખની નિર્દેશ અને વહીવટ માટે જોગવાઇ કરવામાં આવેલ છે.

આ અંદાજપત્રમાં ખાસ કરીને અધિકારીઓના પગાર, મહેકમ, મોંઘવારી ભથ્થાં, મુસાફરી ભથ્થાં, કચેરી ખર્ચ, રેન્ટ અને ટેકસ, જાહેરાતો, બિનસરકારી સભ્યોનાં ભથ્થાં, અનુસૂચિત જાતિ માટે કરવામાં આવતી પ્રવૃત્તિમાં રોકાયેલ પ્રચારકો માટે સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓને ગ્રાન્ટ-ઇન-એઇડ વગેરે ખર્ચનો સમાવેશ થાય છે.

નિયામકશ્રી, અનુસૂચિત જાતિ કલ્યાણ ખાતામાં મહેકમ નીચે મુજબ છે.

મહેકમ

ક્રમ	મહેકમની સમીક્ષા	૦૧/૧૨/૨૦૨૨ ની સ્થિતિએ(સંખ્યા)
૧.	રાજય પત્રિત મહેકમ	૧૨૨
૨.	બિન રાજય પત્રિત મહેકમ	૧૫૬૬
	કુલ	**૧૬૮૮**

મહેસુલ, મૂડી અને કેન્દ્ર પુરસ્કૃત યોજનાઓ

શિક્ષણ

❖ શિષ્યવૃત્તિ અને પૂર્વ મેટ્રિક શિક્ષણ માટે પ્રોત્સાહનો:-

- અનુસૂચિત જાતિના ધો. ૧ થી ૮ કુમાર / કન્યા રૂ. ૭૫૦/- વાર્ષિક, ધો. ૯ થી ૧૦ કુમાર / કન્યા રૂ. ૧૦૦૦/-વાર્ષિક, ધો. ૬ થી ૧૦ની કન્યા (વિદ્યાર્થીનીઓને) રૂ. ૧૦૦૦/- વાર્ષિક આવકમર્યાદા ધ્યાને લીધા સિવાય શિષ્યવૃત્તિ આપવામાં આવે છે.
- ધો-૯ની કન્યાઓને સાયકલ આપવામાં આવે છે.
- ધો-૧ થી ૮ના વિદ્યાર્થીઓને ત્રણ જોડી ગણવેશ માટે રૂ. ૯૦૦/- આપવામાં આવે છે.
- અનુસૂચિત જાતિઓ પૈકી સૌથી વધારે પછાત એવા વાલ્મિકી, હાડી, સેનવા, નાડીયા, તૂરી, ગરો,વણકર સાધુ,અનુ.જાતિના દલિત બાવા, તુરી-બારોટ, તીરગર-તીરબંદા, થોરી, માતંગના ધોરણ ધો-૧ થી ૮ રૂ. ૧૦૦૦/- અને ધો.૯ થી ૧૦ માં રૂ. ૧૫૦૦/-વાર્ષિક શિષ્યવૃત્તિ આપવામાં આવે છે. .
- ટેલેન્ટ પુલ યોજના - તેજસ્વી વિદ્યાર્થીઓને સહાય આપવાની યોજના અમલમાં છે.
  વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં આ યોજના હેઠળ રૂ. ૪૬૦૭.૧૯ લાખનો ખર્ચ થયેલ છે. વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં રૂ. ૫૬૪૫.૨૫ લાખની જોગવાઇ કરવામાં આવી છે. વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ રૂ. ૬૧૬૮.૦૦ લાખની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.

❖ અતિપછાત માટે શિષ્યવૃત્તિ અને પૂર્વ મેટ્રિક શિક્ષણ માટે પ્રોત્સાહનો:-

- સ્વચ્છતાના વ્યવસાય સાથે જોડાયેલા વ્યકિતઓના બાળકોને પ્રિ.મેટ્રીક સ્કોલરશીપ આપવાની કેન્દ્ર સરકારશ્રીની યોજના હેઠળ ધો.૧થી૧૦માં ડે સ્કોલરને રૂ. ૩૫૦૦ અને હોસ્ટેલરને રૂ. ૭૦૦૦ સુધીની શિષ્યવૃત્તિ આપવામાં આવે છે. ઉપરાંત હોસ્ટેલરને એડહોક રૂ. ૧૦૦૦ વાર્ષિક આપવામાં આવે છે.
- વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં આ યોજના હેઠળ રૂ. ૭૧૯૮.૪૪ લાખનો ખર્ચ થયેલ છે. વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં રૂ. ૭૨૦૦.૦૧ લાખની જોગવાઇ કરવામાં આવી છે. વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ રૂ. ૨૮૮૧.૦૦ લાખની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.

❖ ભારત સરકારની પ્રિ -મેટ્રિક શિષ્યવૃત્તિ ધો-. ૯ અને ૧૦.

- ધોરણ ૯ થી ૧૦ના અનુ.જાતિના વિદ્યાર્થીઓને ભારત સરકારની શિષ્યવૃત્તિમાં,વિદ્યાર્થી આગલા ધોરણમાં પાસ હોવા જોઈએ. વાર્ષિક આવક મર્યાદા રૂ. ૨.૫૦ લાખ છે. શિષ્યવૃત્તિનો દર ડેસ્કોલરને માસિક રૂ. ૩૫૦૦/- અને હોસ્ટેલર રૂ. ૭૦૦૦/- લેખે વાર્ષિક આપવામાં આવે છે,જયારે એડહોક ગ્રાન્ટ (વાર્ષિક) ડેસ્કોલરને રૂ. ૧૦૦૦/- આપવામાં આવે છે.

  વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં આ યોજના હેઠળ રૂ. ૧૬૧૧.૨૭ લાખનો ખર્ચ થયેલ છે. વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં રૂ. ૧૮૦૦.૦૧ લાખની જોગવાઇ કરવામાં આવી છે. વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ રૂ. ૭૨૧.૦૦ લાખની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.

❖ ભારત સરકારની પોસ્ટ -મેટ્રિક શિષ્યવૃત્તિ

- અનુ.જાતિનાં વિદ્યાર્થીઓ કે જેમણે છેલ્લી પરીક્ષા પાસ કરી હોય અને જેમના કુટુંબીજનોની વાર્ષિક આવક રૂ. ૨,૫૦,૦૦૦/ કરતા વધારે ન હોય તેવા વિદ્યાર્થીઓને પોસ્ટ એસ.એસ.સી. સ્કોલર શીપમાં વાર્ષિક રૂ. ૨૫૦૦/-થી રૂ. ૧૩૫૦૦/- સુધી જુદા-જુદા ગૃપ પ્રમાણે આપવામાં આવે છે.

  આ યોજના હેઠળ ૨૦૨૧-૨૨ માં રૂ. ૩૨૨૬૦.૩૩ લાખના ખર્ચ સામે સને ૨૦૨૨-૨૩ ના વર્ષમાં રૂ. ૩૫૫૦૦.૦૦ લાખની જોગવાઇ છે. વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માટે રૂ. ૨૦૦૪૫.૩૩ લાખની જોગવાઇ કરેલ છે.

❖ સુબેદાર રામજી આંબેડકર છાત્રાલય / શ્રી જુગતરામ દવે આશ્રમશાળા યોજના:-

- હાલ રાજયમાં સ્વૈચ્છિક ગ્રાન્ટ ઈન એઈડથી ચાલતી અનુસૂચિત જાતિની ૫૭૭ હોસ્ટેલો છે. આ છાત્રાલયો માધ્યમિક શિક્ષણ મળતું હોય તેવા વિસ્તારોમાં આવેલ છે. આ છાત્રાલયોમાં જરૂરિયાતમંદ અનુસૂચિત જાતિના વિદ્યાર્થીઓ કે જેઓ ગ્રામ્ય વિસ્તારોમાંથી આવતા હોય માધ્યમિક શિક્ષણની સગવડ ન હોય તેવા છાત્રોને દાખલ કરવામાં આવે છે. શૈક્ષણિક વર્ષ દરમિયાન વિદ્યાર્થી દીઠ ૧૦ માસ માટે, માસિક રૂ. ૨૧૬૦ લેખે નિભાવ ગ્રાન્ટ આપવામાં આવે છે. તેમજ મકાન-ભાડા, ગૃહપતિના પગાર, રસોઇયા, બિલ્ડીંગ રીપેરીંગ ખર્ચ વગેરે માટે પણ ગ્રાન્ટ આપવામાં આવે છે. સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓ કે જે હોસ્ટેલો ચલાવે છે. તેઓને હોસ્ટેલોના મકાન બાંધકામ માટે કુલ ખર્ચના ૯૦ ટકા લેખે ૪.૦૦ લાખની મર્યાદાને ધ્યાનમાં લઈને ગ્રાન્ટ આપવામાં આવે છે.
- સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓ દ્વારા રાજયમાં અનુસુચિત જાતિઓ માટે ૮૭ આશ્રમશાળાઓ ચલાવવામાં આવે છે. જેમાં વિદ્યાર્થી દીઠ નિભાવ રૂ. ૨૧૬૦ લેખે આપવામાં આવે છે.

  વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં રૂ. ૫૧૦૬.૦૭ લાખનો ખર્ચ કરેલ છે. જયારે વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં રૂ. ૯૭૭૭.૧૫ લાખની જોગવાઇ સામે વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં રૂ. ૧૦૨૯૯.૦૮ લાખની જોગવાઇ કરેલ છે.

❖ સરકારી છાત્રાલયો/મામા સાહેબ ફડકે આદર્શ નિવાસી શાળા :-

- કોલેજમાં ભણતાં વિદ્યાર્થીઓ માટે રાજયમાં કુલ ૮૦ સરકારી છાત્રાલયો છે. આ યોજના હેઠળ આ છાત્રાલયોમાં વિદ્યાર્થીઓને રહેવાની-જમવાની તેમજ અન્ય સગવડતાઓ જેવી કે પુસ્તકાલય, રમત-ગમત તેમજ દવાઓની સુવિધાઓ આપવામાં આવે છે. તેજસ્વી વિદ્યાર્થીઓને ઉત્તેજન આપવા માટે અને તેઓ શૈક્ષણિક તેજસ્વીતા પ્રાપ્ત કરે તે માટે રાજય સરકારે અનુસૂચિત જાતિઓ માટે નિવાસી શાળાઓ શરૂ કરેલ છે. હાલમાં ૨૮ નિવાસી શાળાઓ છે.
- વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં રૂ. ૪૪૦૧.૬૬ લાખનો ખર્ચ કરેલ છે. જયારે વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં રૂ. ૪૫૧૨.૦૦ લાખની જોગવાઇ સામે વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં રૂ. ૭૧૦૯.૮૦ લાખની જોગવાઇ કરેલ છે.

❖ પોસ્ટ મેટ્રિક શિક્ષણ માટે પ્રોત્સાહનો. (ભોજન બિલ, સાધન સહાય)

- પોસ્ટ-મેટ્રીક શિષ્યવૃત્તિને પાત્ર હોય અને કોલેજ માન્ય છાત્રાલયમાં રહેતા વિદ્યાર્થીઓને ફુડબીલ સહાય માસિક રૂ. ૧૫૦૦/- લેખે ૧૦ માસ માટે સહાય આપવામાં આવે છે.

- મેડીકલ, એન્જીનીયરીંગ, ડીપ્લોમામાં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓને પ્રથમ વર્ષે જ (એકવખત) મેડીકલના વિદ્યાર્થીઓને રૂ. ૧૦,૦૦૦/-, એન્જીનીંયરીંગના વિદ્યાર્થીઓને રૂ. ૮૦૦૦/- અને ડીપ્લોમાના વિદ્યાર્થીઓને રૂ. ૩૦૦૦/- અભ્યાસ માટે જરૂરી સાધનો ખરીદવાની સહાય આપવાની યોજના અમલમાં છે.
  વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં રૂ. ૮૨૩.૭૩ લાખનો ખર્ચ કરેલ છે. જયારે વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં રૂ. ૧૦૬૨ લાખની જોગવાઇ સામે વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં રૂ. ૧૩૬૫.૦૦ લાખની જોગવાઇ કરેલ છે.

❖ **ઉચ્ચ અભ્યાસ માટે વિદેશ જવા ડૉ.આંબેડકર લોન:-**

- અનુસુચિત જાતિના વિદ્યાર્થીઓને અભ્યાસક્રમની સવલત દેશમાં ઉપલબ્ધ નથી તેવા પોસ્ટ ગ્રેજયુએટ કે રીસર્ચ જેવા અભ્યાસ માટે વિદેશમાં જઇ અભ્યાસ કરવાના હેતુસર રૂ. ૧૫.૦૦ લાખ સુધીની લોન ૪ ટકા વ્યાજ દરે આપવાની યોજના છે.
  વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં રૂ. ૪૦૦૦.૦૦ લાખનો ખર્ચ કરેલ છે. જયારે વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં રૂ. ૪૦૦૦.૦૦ લાખની જોગવાઇ સામે વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં રૂ. ૫૦૦૦.૦૦ લાખની જોગવાઇ કરેલ છે.

❖ **પાયલોટની તાલીમ માટે લોન**

- રૂ. ૨૫.૦૦ લાખ ની લોન ૪ % વ્યાજ દરે આપવામાં આવે છે. વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ માં રૂ. ૨૫.૦૦ લાખનો ખર્ચ કરી વિદ્યાર્થીઓને લાભ અપાયો છે. વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં રૂ. ૫૦.૦૦ લાખની જોગવાઇ કરેલ છે. તેની સામે ૨૦૨૩-૨૪ માં રૂ. ૧૦૦.૦૦ લાખની જોગવાઇ કરેલ છે.

આર્થિક ઉત્કર્ષ

❖ **રોજગારી અને આવકના સ્ત્રોત ઉભા કરવા આર્થિક ઉત્થાન યોજના :-**

- નાના સ્વરોજગારીમાં રોકાયેલા ઇસમો જેવા કે શાકભાજી વાળા, હાથલારી વાળા, ફેરીયાઓ, જૂના વાસણો કપડાં વેચવાવાળા વગેરેને રોજગારી માટે ૧૯૯૬-૯૭ના વર્ષથી માનવગરીમા યોજના શરૂ કરવામાં આવેલ છે. આ યોજના હેઠળ લાભાર્થીઓને ધંધા/વ્યવસાયના સાધનો આપવામાં આવે છે.
- કાયદાના ધંધામાં સ્થાયી થવા માટે કાયદા સ્નાતકોને રૂ. ૫૦૦૦/- સહાય અને રૂ. ૭૦૦૦/- વ્યાજ મુકત લોન આપવામાં આવે છે. તથા તબીબી સ્નાતકોને રૂ. ૨૫,૦૦૦/ સહાય અને રૂ. ૨,૦૦,૦૦૦/- લોન આપવામાં આવે છે.
- સફાઇ કામદારોને માથે મેલું ઉપાડવાની પ્રથા નાબુદ કરવાના અભિગમ રૂપે આ લોકોને બીજા ધંધામાં પુનઃસ્થાપન કરવા માટે પ્લાન યોજના અમલમાં છે. સફાઈ કામદારોને તેમના અસ્વચ્છ વ્યવસાયમાંથી મુક્તિ આપવા માટે પંડિત દીનદયાળ ઉપાધ્યાય અંત્યોદય સ્વચ્છતા બજાર (સેનેટરીમાર્ટ) યોજના હેઠળ રાજ્યમાં સેનેટરી માર્ટ સને ૨૦૦૧થી શરૂ કરવામાં આવેલ છે.
- ગુજરાત સફાઇ કામદાર વિકાસ નિગમ દ્વારા સફાઇ કામદારના પુનઃસ્થાપન માટે કરવામાં આવતી પ્રવૃત્તિઓમાં નાણાંકીય મદદ કરવા માટે ૨૦૨૧-૨૨ માં રૂ. ૧૩૦૦.૦૦ લાખનો ખર્ચ કરવામાં આવ્યો હતો. ૨૦૨૨-૨૩ માં રૂ. ૧૫૦૦.૦૦ લાખની જોગવાઇ કરેલ છે. ૨૦૨૩-૨૪ માં રૂ. ૨૨૦૦.૦૦ લાખની જોગવાઇ કરી છે.

❖ **ગુજરાત અનુસૂચિત જાતિ વિકાસ નિગમ.**

- આ નિગમ સંપૂર્ણ રીતે રાજય સરકાર દ્વારા ચાલે છે. જેનું ધ્યેય અનુ.જાતિઓની વ્યકિતઓને બેન્કેબલ યોજનાઓ હેઠળ લોન-સહાય આપી ગરીબી રેખાથી ઉપર લાવી તેમનું જીવન-ધોરણ ઉચું લાવવાનું છે. આ નિગમને સને ૧૯૭૯ થી સન ૧૯૫૬ના ભારતીય કંપની ધારા હેઠળ નોંધીને સ્વાયત્ત સંસ્થા બનાવવામાં આવી છે. જેમાં રાજય સરકારનો ફાળો ૫૧ ટકા છે. તેની સામે કેન્દ્ર સરકારનો ફાળો ૪૯ ટકા છે.

- વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ માં રૂ. ૫૦૦.૦૦ લાખનો ખર્ચ થયેલ છે. જ્યારે વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં રૂ. ૬૦૫.૦૦ લાખની વહીવટી ગ્રાન્ટની જોગવાઈ કરેલ છે. વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪માં રૂ. ૭૯૪.૩૧ લાખની વહીવટી ગ્રાન્ટ ઉપરાંત લોન ધિરાણ માટે પણ જોગવાઇ કરવામાં આવે છે.

આરોગ્ય, ગૃહ નિર્માણ અને અન્ય યોજનાઓ

❖ આરોગ્ય તબીબી યોજના:

- આ યોજના હેઠળ ટી.બી. જેવા ગંભીર કેસ માટે માસિક રૂ. ૫૦૦/-દર્દ મટે ત્યાં સુધી અને કેન્સર જેવા જીવલેણ રોગ માટે રૂ. ૧૦૦૦/- દર મહિને દર્દ મટે ત્યાં સુધી આપવામાં આવે છે. રકતપિત્ત માટે માસિક રૂ. ૮૦૦/-દર્દ મટે ત્યાં સુધી,પ્રસુતિના કેસોમાં રૂ. ૫૦૦/-કેસ દીઠ આપવામાં આવે છે.આ યોજનાનો અમલ હાલ આરોગ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ વિભાગ દ્વારા કરવામાં આવે છે.
- વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં રૂ. ૪૦૦.૦૦ લાખનો ખર્ચ કરેલ છે. જયારે વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં રૂ. ૪૦૦.૦૦ લાખની જોગવાઈ સામે વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં રૂ. ૪૦૦.૦૦ લાખની જોગવાઇ કરેલ છે.

❖ ડૉ. આંબેડકર આવાસ યોજના સહાય:

- અનુસૂચિત જાતિમાં સમાવિષ્ટ કુટુંબોને કે જેઓ પાસે રહેવા લાયક ઘર/મકાન ન હોય,પોતાનું જર્જરિત મકાન ધરાવતા હોય, પોતાનો ખુલ્લો પ્લોટ હોય તેવા ઈસમોને વ્યકિતગત ધોરણે મકાન બાંધવા માટે શહેરી વિસ્તારમાં રૂ. ૧,૨૦,૦૦૦/- અને ગ્રામ્ય વિસ્તાર મા ૧,૨૦,૦૦૦/- સહાય ઉપરાંત, ગ્રામ્ય વિસ્તારમાં મનરેગા યોજના હેઠળ ૯૦ દિવસની બિનકુશળ રોજગારીના રૂ. ૨૦,૧૬૦/- તેમજ સ્વચ્છ ભારત મિશન હેઠળ ટોયલેટ બ્લોક માટે રૂ. ૧૨,૦૦૦/- સહાય એમ મળી કુલ રૂ. ૧,૫૨,૧૬૦/- સહાય આપવામાં આવે છે. આ યોજનામા વાર્ષિક આવક મર્યાદા રૂ. ૬.૦૦/- લાખ છે. અતિપછાત જાતિ માટે આવક મર્યાદા નથી.
- વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં રૂ. ૫૧૦૫.૬૨ લાખનો ખર્ચ કરેલ છે. જયારે વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં રૂ. ૭૬૬૦.૦૦ લાખની જોગવાઈ સામે વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં રૂ. ૮૦૬૯.૦૦ લાખની જોગવાઇ કરેલ છે.

❖ સામાજિક અને સશક્તિકરણ. (કુંવરબાઈના મામેરૂ, માઈ રમાબાઈ સાત ફેરા સમૂહ લગ્ન, સમાજ શિક્ષણ શિબીરો, આઈ.ઈ.સી)

- અનુસુચિત જાતિ અને સવર્ણ હિન્દુ વચ્ચે ડૉ. સવિતા આંબેડકર આંતર જ્ઞાતિય લગ્ન સહાય યોજના હેઠળ આંતર જ્ઞાતિય લગ્નોને પ્રોત્સાહન માટે રૂ. ૧,૫૦,૦૦૦/ના રાષ્ટ્રીય બચતપત્રો અને રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦/- ઘર વખરી ખરીદવા કુલ રૂ. ૨,૫૦,૦૦૦/ની સહાય આપવામાં આવશે. વાર્ષિક આવક મર્યાદા નથી.
- અનુસૂચિત જાતિની કુટુંબની બે કન્યાના લગ્ન પ્રસંગે કુંવરબાઇના મામેરાની યોજના હેઠળ રૂ. ૧૨,૦૦૦/- ની સહાય આપવામાં આવે છે. આ યોજનામા વાર્ષિક આવક મર્યાદા રૂ. ૬.૦૦/- લાખ છે.
- અનુસૂચિત જાતિના કુટુંબો સામાજિક સુધારાના ભાગરૂપે સમૂહલગ્નમાં જોડાય તે હેતુસર સમૂહ લગ્નમાં જોડાનાર પ્રત્યેક યુગલને યુગલ દીઠ રૂ. ૧૨,૦૦૦/-ની સહાય તથા સમુહ લગ્નોનું આયોજન કરનાર સંસ્થાને યુગલ દીઠ રૂ. ૩૦૦૦/-ની સહાય વધુમાં વધુ રૂ. ૭૫,૦૦૦/- આપવાનું ઠરાવેલ છે.
- માહિતી, શિક્ષણ અને પ્રચાર/પ્રસાર (આઈ.ઈ.સી) યોજનાઓની માહિતી અને પ્રચારના હેતુ માટે ખાસ જોગવાઇ કરવામાં આવી છે.
- વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં રૂ. ૧૭૯૧.૨૧ લાખનો ખર્ચ કરેલ છે. જયારે વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં રૂ. ૩૨૨૦.૦૦ લાખની જોગવાઈ સામે વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં રૂ. ૪૨૧૬.૦૦ લાખની જોગવાઇ કરેલ છે.

❖ **અંત્યેષ્ટી માટે સહાય (સત્યવાદી રાજા હરીશચંદ્ર મરણોત્તર સહાય) :-**

- અનુસૂચિત જાતિનાં નબળી આર્થિક સ્થિતિ ધરાવતા કુટુંબોમાં મરણ પ્રસંગે અંતિમક્રિયા કરવા માટે કેટલીકવાર નાણાં ધિરનાર પાસેથી નાણાં લેવાના પ્રસંગ ઉપસ્થિત થતા હોય છે. આથી આવા ગરીબ કુટુંબોને સહાયરૂપ થવા માટે આવા પ્રસંગે રૂ. ૫૦૦૦/- સહાય આપવામાં આવે છે.
- વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં રૂ. ૬૧૬.૪૯ લાખનો ખર્ચ કરેલ છે. જયારે વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં રૂ. ૬૫૦.૦૦ લાખની જોગવાઈ સામે વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં રૂ. ૭૦૦.૦૦ લાખની જોગવાઈ કરેલ છે.

❖ **નાગરીક એકમ:-**

- અસ્પૃશ્યતા નિવારણની દિશામાં કાયદો અને સમજાવટ બંને રીતે કામગીરી થાય છે. અસ્પૃશ્યતાના ગુના માટે નાગરીક હક્ક રક્ષણ અધિનિયમ ૧૯૫૫ અમલમાં છે. જયારે પ્રચાર અને સમજાવટ માટે કાર્ય શિબિરો, વર્કશોપ સાધુ સંત સંમેલનો, અસ્પૃશ્યતા નિવારણ સપ્તાહની ઉજવણી, પોસ્ટરો, પુસ્તિકા વગેરે દ્વારા લોકમાનસ ઘડવામાં આવે છે. નાગરીક હક્ક રક્ષણ અધિનિયમ ૧૯૫૫ તથા અનુસુચિત જાતિઓ અને જનજાતિઓ પર થતા અત્યાચાર નિવારણ અધિનિયમ ૧૯૮૯ના અસરકારક અમલ માટે સમાજ કલ્યાણ ખાતામાં એક ખાસ સેલની રચના કરવામાં આવી છે. વિભાગીય કક્ષાએ ત્રણ તકેદારી એકમો અમદાવાદ, વડોદરા અને રાજકોટ ખાતે કાર્યરત છે. ૨૬ અસ્પૃશ્યતા નિવારણ સઘન ઘટકોમાં ૨૬ મદદનીશ સમાજ કલ્યાણ અધિકારી ફરજ બજાવે છે.

અનુસૂચિત જાતિઓ પર થતા અત્યાચારના બનાવોમાં નીચે મુજબ આર્થિક સહાય ગુનાના પ્રકાર અને કલમો મુજબ પાત્રતાના આધારે આપવામાં આવે છે.

ક્રમ	વિગત		સહાય
૧	ખૂન/મૃત્યુ	કમાઉ/ બિન કમાઉ	રૂ. ૮.૨૫ લાખ
૨	કાયમી અશકતતા	૧૦૦ ટકા અશકતા	રૂ. ૮.૨૫ લાખ
		૫૧-૯૯ ટકા અશકતા ઓછી	રૂ. ૪.૫૦ લાખ
		૫૦ ટકાથી ઓછી અશકતા	રૂ. ૨.૫૦ લાખ
૩	ગેંગરેપ		રૂ. ૮.૨૫ લાખ
૪	બળાત્કાર		રૂ. ૫.૦૦ લાખ
૫	ઈજા		રૂ. ૧.૦૦ લાખ

વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં રૂ. ૨૩૬૦.૬૨ લાખનો ખર્ચ કરેલ છે. જયારે વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં રૂ. ૩૦૫૦.૦૦ લાખની જોગવાઇ સામે વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં રૂ. ૩૨૭૯.૯૦ લાખની જોગવાઈ કરેલ છે.

❖ **અત્યાચાર ભોગ બનેલ માટે પુનર્વસન આકસ્મિક યોજના:-**

- નાગરીક હકકરક્ષણ અધિનિયમ, ૧૯૫૫ અને અનુસુચિત જાતિ, જન જાતિ પરના અત્યાચાર નિવારણ અધિનિયમ ૧૯૮૯ના અસરકારક અમલ માટે અને અસરગ્રસ્તોને સમયસર નાણાંકીય સહાય નુકશાનના પ્રમાણમાં મળી શકે તે માટે રાજય સરકારે કન્ટીજન્સી પ્લાન તૈયાર કરેલ છે.
- આ યોજના માટે કેન્દ્ર પુરસ્કૃત યોજના હેઠળ સહાય મેળવવામાં આવે છે. આયોજનામાં અનુસૂચિત જાતિ કલ્યાણ ખાતાએથી ,જિલ્લા, તાલુકા કક્ષા સુધી વહીવટી તંત્રને સંગીન કરવામાં આવશે.
- વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં રૂ. ૫૮.૫૩ લાખનો ખર્ચ કરેલ છે. જયારે વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં રૂ. ૬૦.૦૦ લાખની જોગવાઈ સામે વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં રૂ. ૬૬.૦૦ લાખની જોગવાઈ કરેલ છે.

❖ ડૉ. આંબેડકર ભવન

- ભારતના બંધારણના ઘડવૈયા અને "ભારતરત્ન" ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકરની સ્મૃતિમાં જિલ્લા મથકોએ આંબેડકર ભવનો બાંધવામાં આવે છે. અત્યાર સુધીમાં કુલ ૨૪ જિલ્લાઓમાં ભવનોના બાંધકામ પૂર્ણ કરવામાં આવ્યા છે.
- વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં રૂ. ૧૩૭૪.૪૧ લાખનો ખર્ચ કરેલ છે. જયારે વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં રૂ. ૪૫૭.૦૫ લાખની જોગવાઈ સામે વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં રૂ. ૪૫૦.00 લાખની જોગવાઈ કરેલ છે.

સને ૨૦૨૩-૨૪ની નિયામકશ્રી, અનુસૂચિત જાતિ કલ્યાણ કચેરીની મંજુર આવેલ નવી બાબતોની યાદી

ક્રમ	મર્જ કરેલ યોજનાનું નવું નામ	૨૦૨૩-૨૪ માં સૂચિત ફેરફાર	નાણાંકિય જરૂરિયાત (રૂ/- લાખમાં)
1.	SCW-૨૩ SCW-૨૩ બધી કક્ષાઓ વહીવટી તંત્રને સંગીન બનાવવુ	અનુસૂચિત જાતિ કલ્યાણની વિવિધ યોજનાઓનું ઈ-ગ્રામ કેન્દ્ર જોડાણ અંદાજિત લાભાર્થી ૧,૩૫,000 ગ્રામ્ય લેવલે વી.સી.ઈ.દ્વારા ઓન લાઈન ફોર્મ ભરવામાં આવશે. ભરેલ ફોર્મ દિઠ પહોચ રજુ કર્યે થી રૂ. ૨૦/- આપવામાં આવશે.	૨૭.00
2.	(૧૨) SCW-૭ સુબેદાર રામજી આંબેડકર છાત્રાલય / શ્રી જુગતરામ દવે આશ્રમશાળા યોજના (ગ્રા. ઈ. એ)	30 આશ્રમશાળાઓમાં ધો-૮ નો વર્ગ શરૂ ન થયેલ હોય તેવી આશ્રમશાળાઓમાં ધો-૮નો વર્ગ વધારો કરવા બાબત. ૮૭ શિક્ષકો માટે ટોકન જોગવાઈ 30 વર્ગ (30 વિદ્યાર્થી) x ૨૧૬૦ નિભાવ x ૧૦ માસ	૧૯૪.૪૧
3.	(૧૭) SCW-૮ સરકારી છાત્રાલયો/મામા સાહેબ ફડકે આદર્શ નિવાસી શાળા	આદર્શ નિવાસી શાળાઓમાં ધોરણ-૯ થી ૧૨ સામાન્ય પ્રવાહની શાળા પૈકી ધો-૧૨ નો એક વર્ગ ૦૨ જુદા જુદા સ્થળે ક્રમિકવર્ગ શરૂ કરવા બાબત. (૧) આ.નિ.શા પાટણ (કુમાર) (૨) આ.ની.શા સુરત (કન્યા)	૪૭.૯૦
4.	(૦૫) SCW-૨૩ બધી કક્ષાઓ વહીવટી તંત્રને સંગીન બનાવવુ	જિલ્લા કચેરી, છાત્રાલયો અને આદર્શ નિવાસી શાળાના કર્મચારીઓના ઉપયોગ સારું કમ્પ્યુટર અને પ્રિન્ટર ખરીદવા બાબત. 300 યુનિટ કમ્પ્યુટર અને ૧૫૦ યુનિટ પ્રિન્ટર	૨૧૦.00
5.	(૦૫) SCW-૨૩ બધી કક્ષાઓ વહીવટી તંત્રને સંગીન બનાવવુ	ઈ-સરકાર પોર્ટલ પર કામગીરી કરવા સારું નાયબ નિયામકશ્રી તથા જિલ્લા સમાજ કલ્યાણ અધિકારીશ્રીની કચેરીમાં અને વડી કચેરી ખાતે કુલ- ૩૫ સ્કેનર ખરીદી કરવા બાબત.	૧૪.00
6.	SCW-૩૬ આર્થિક ઉત્કર્ષ માટે નિગમો દ્વારા લોન	ગુજરાત અનુસૂચિત જાતિ વિકાસ નિગમ, ગાંધીનગર રૂ. ૨૦૦૦.00 લાખ ગુજરાત સફાઈ કામદાર વિકાસ નિગમ, ગાંધીનગર રૂ. ૨૦૦૦.00 લાખ ડૉ.આંબેડકર અંત્યોદય વિકાસ નિગમ, ગાંધીનગર રૂ. ૧૦૦૦.00 લાખ	૫૦૦૦.00

7.	SCW-૪૧ નાગરિક સેલ (CSS ૫૦:૫૦%)	નાયબ નિયામક (તકેદારી) અનુ.જાતિ કલ્યાણની 03 જગ્યાઓ રદ્ કરી સંયુક્ત નિયામક સંવર્ગની નવી 03 જગ્યાઓ મંજુર કરવી.	૪૭.૯૦
8.	SCW-૨૩ બધી કક્ષાઓ વહીવટી તંત્રને સંગીન બનાવવું	નવા રચાયેલ ૦૭ જિલ્લા (બોટાદ, મોરબી, દેવભૂમિ દ્વારકા, ગીર સોમનાથ, અરવલ્લી, છોટાઉદેપુર અને મહિસાગર)ના નાયબ નિયામકશ્રીની કચેરી ખાતે વર્ગ-3નુ મહેકમ બાબત. મદદ. સમાજ કલ્યાણ અધિકારી (કચેરીની જનરલ કામગીરી માટે): ૦૭ જગ્યા	૩૨.૦૦
9.	SCW-૪૧ નાગરિક સેલ (CSS ૫૦:૫૦%)	નવા રચાયેલ ૦૭ જિલ્લા (બોટાદ, મોરબી, દેવભૂમિ દ્વારકા, ગીર સોમનાથ, અરવલ્લી, છોટાઉદેપુર અને મહિસાગર)ના નાયબ નિયામકશ્રીની કચેરી ખાતે વર્ગ-3નું મહેકમ બાબત. મદદ.સમાજ કલ્યાણ અધિકારી (એટ્રોસીટીની કામગીરી માટે) ૦૭ જગ્યા	૩૨.૦૦
10.	(૦૫) SCW-૨૩ બધી કક્ષાઓ વહીવટી તંત્રને સંગીન બનાવવું	શંકાસ્પદ જાતિ પ્રમાણપત્રોની ચકાસણી કરવા માટે સેલ મંજુર કરવા બાબત. ૦૧-નાયબ નિયામક ૦૧-સમાજ કલ્યાણ અધિકારી ૦૧-મદદ.સમાજ કલ્યાણ અધિકારી વર્ગ-3 ૦૧-સમાજ કલ્યાણ નિરીક્ષક વર્ગ-3 ૦૧-જુનીયર ક્લાર્ક વર્ગ-3	૨૮.૮૭
11.	(૧૭) SCW-૮ સરકારી છાત્રાલયો/મામા સાહેબ ફડકે આદર્શ નિવાસી શાળા	કુલ ૧૦૮ સરકારી છાત્રાલય/ આ.નિ.શા માટે રાઉન્ડ ધ કલોક ૨૧૬ વોર્ડનની આઉટસોર્સથી નવી જગ્યા ઉભી કરવા	૧૯૪.૪૦
12.	SCW-31 સરકારી કન્યા છાત્રાલયોના મકાન બાંધકામ	સરકારી કન્યા છાત્રાલય, થરાદ, જિ. બનાસકાંઠા (રસ્તા બાંધકામ રીપેરીંગ)	30.00
13.	SCW-29 આદર્શ નિવાસી શાળાઓના મકાન બાંધકામ	આદર્શ નિવાસી શાળા ખમીસણા, જિ.સુરેન્દ્રનગર ખાતે સેનીટેશન સુવિધા બાબત	૨૦.૦૦
14.	(૦૧) SCW-33 ડૉ.આંબેડકર ભવનો / ફાઉન્ડેશન બાંધકામ	છોટા ઉદેપુર જિલ્લામાં જિલ્લા કક્ષાનું નવું ભવન બાંધવા બાબત	૧૫૦.૦૦
15.	(૦૧) SCW-33 ડૉ.આંબેડકર ભવનો / ફાઉન્ડેશન બાંધકામ	મોરબી જિલ્લામાં જિલ્લા કક્ષાનું નવું ભવન બાંધવા બાબત.	૧૫૧.૦૦
16.	(૦૧) SCW-33 ડૉ.આંબેડકર ભવનો / ફાઉન્ડેશન બાંધકામ	ગીર સોમનાથ જિલ્લામાં જિલ્લા કક્ષાનું નવું ભવન બાંધવા બાબત.	૨૨૧.૪૨
17.	(૦૫) SCW-૨૩ બધી કક્ષાઓ વહીવટી તંત્રને સંગીન બનાવવું	૭ મહાનગરપાલિકામાં સ.ક.અ. વર્ગ-૨ની જગ્યા ઉભી કરવા બાબત -અમદાવાદ, વડોદરા, રાજકોટ, સુરત, ભાવનગર, જુનાગઢ, જામનગર	૬૩.૭૬
		કુલ રકમ	**૬૪૬૪.૬૬**

INDEX

નિયામકશ્રી, વિકસતી જાતિ કલ્યાણ કચેરી

INDEX

નિયામકશ્રી વિકસતી જાતિ કલ્યાણ

ભાગ -૧

પરિચય:-

ભારતના લોકકલ્યાણના હેતુલક્ષી બંધારણે તેના રાજનીતિના માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતોમાં અને જોગવાઈઓમાં નાત-જાત અને ધર્મના ભેદભાવ વગર સૌને સમાન તક આપવાની અને સમાજના નબળા વર્ગોના વિકાસ માટે ખાસ માવજતની ગોઠવણ કરી છે. તેને અનુલક્ષીને પછાતવર્ગો, સામાજિક, શૈક્ષણિક અને આર્થિક રીતે અન્ય સમાજની હરોળમાં આવે તે માટે રાજ્યે પંચવર્ષીય યોજનાઓ દ્વારા અનેકવિધ પ્રયાસો હાથ ધરેલ છે. આ માટે અનેકવિધ યોજનાઓ અમલમાં મૂકી છે.

આ વર્ગોમાં શિક્ષણનો ફેલાવો થતાં રાજ્યની અન્ય નોકરીમાં તેમના માટે નિયત કરેલ ટકાવારી મુજબ ભરતી થતાં તેમનામાં આત્મવિશ્વાસ આવતો જાય છે. પછાત વર્ગોના સર્વાંગી વિકાસ માટે તેઓની આર્થિક નબળાઈ દૂર કરવી તે એક મહત્વની બંધારણીય જવાબદારી છે. ગ્રામ્ય ક્ષેત્રમાં પછાતવર્ગોની વસ્તીનો ઘણો મોટો સમુદાય ખેતમજૂરી ઉપર નભે છે. આથી તેઓનો આર્થિક ઉત્કર્ષ અને રહેઠાણો માટેના પુનઃનિર્માણ કરવાનું હાથ ધરેલ છે.

વસ્તી:- સામાજિક શૈક્ષણિક પછાતવર્ગમાં કુલ ૧૪૬ જાતિઓનો સમાવેશ થયેલ છે. જે કુલ વસ્તીના આશરે ૫૨ ટકા જેટલી થાય છે.

બક્ષી કમીશન:- ૧૯૭૨ના ઓગસ્ટ માસમાં સરકારશ્રીએ શ્રી એ.આર.બક્ષીના અધ્યક્ષપદ હેઠળ ગુજરાત હાઈકોર્ટના નિવૃત ન્યાયાધીશના ઉચ્ચકક્ષાના કમીશનની નિમણૂક કરી હતી. આ કમિશને ૭૮ જાતિઓને સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત ગણવા ભલામણ કરી છે અને તે મુજબ આ ભલામણોનો તા. ૧-૪-૭૮ થી અમલ કરવામાં આવેલ છે. હાલમાં સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગની કુલ ૧૪૬ જાતિઓ માન્ય છે.

લઘુમતીઓ:-ગુજરાત રાજ્યમાં લઘુમતીઓ માટે ઉચ્ચકક્ષાની સલાહકાર સમિતિ નીમવામાં આવેલ હતી ત્યારબાદ આ અંગે અસરકારક પગલા લેવા નવેમ્બર, ૧૯૭૯માં લઘુમતી બોર્ડની રચના કરવામાં આવી છે અને જેનું ગુજરાત અલ્પસંખ્યક નાણા અને વિકાસ નિગમમાં રૂપાંતર કરવામાં આવેલ છે. લઘુમતી કલ્યાણ માટે અલગ યોજનાઓ હાથ ઉપર લેવામાં આવેલ છે.

(૧) ધાર્મિક લઘુમતીઓઃ મુસલમાન, ખ્રિસ્તી, બૌધ્ધ, પારસી શીખ અને જૈન.

(૨) ભાષાકીય લઘુમતીઃ ઉર્દૂ, મરાઠી અને સિંધી.

નવા આયોજન વ્યુહમાં સામાજિક ન્યાયની ઉચ્ચ અગ્રતા જોતા તમામ પછાતવર્ગોના વિકાસ અને કલ્યાણ માટે વધુ ધ્યાન આપવાની જરુરીયાત વધુ અગત્યની બનેલી છે. સામાજિક સમાજ રચનાના નવ ઘડતરમાં પછાતવર્ગોના કલ્યાણ માટે દુર્લક્ષ સેવી શકાય નહી. સમાજના ભદ્રવર્ગમાં ઘર કરી બેઠેલી અસ્પૃશ્યતા અને ગરીબાઈમાં તેમજ અજ્ઞાનતામાં સબડતા પછાતવર્ગમાંથી આ બન્ને દુષણોને દુર કરવા માટે તેમજ પછાતવર્ગના સર્વાંગી વિકાસ માટેના કાર્યક્રમોને અગ્રીમતા આપવામાં આવી છે.

પછાતવર્ગ કલ્યાણ યોજના મુખ્ય ચાર વિભાગોમાં વહેચવામાં આવેલ છે.

૧. શિક્ષણ ૨. આર્થિક ઉત્કર્ષ ૩. આરોગ્ય, ગૃહનિર્માણ અને અન્ય યોજનાઓ ૪. વહિવટ અને નિર્દેશન

વિભાગવાર પ્રવૃત્તિઓ નીચે મુજબ છે.

(૧) શિક્ષણઃ-

૧. શિક્ષણ ફી, પરિક્ષા ફી અને પ્રિ.એસ.એસ.સી અને પોસ્ટ એસ. એસ. સી. શિષ્યવૃત્તિ

૨. પછાતવર્ગના છાત્રાલયોને ગ્રાન્ટ ઈન એઈડ તથા સરકારી છાત્રાલયો.

૩. પ્રાથમિક શાળાના બાળકોને મફત બે જોડ ગણવેશ સહાય, સરકારી કોલેજમાં તબીબી અને ઈજનેરી વિદ્યાશાખાના વિદ્યાર્થીઓ માટે બુક બેન્ક, શિક્ષણની તકો પુરી પાડવા ખાસ પ્રોત્સાહક યોજના.

૪. મેડીકલ અને એન્જીનીયરીંગના વિદ્યાર્થીઓને મેડીકલ અને એન્જીનીયરીંગના સાધનો ખરીદવા નાણાંકીય સહાય.

૫. ધોરણ ૧૦ની પરીક્ષામાં, ધોરણ ૧૨ની પરીક્ષામાં દરેક પ્રવાહમાં પ્રથમ ક્રમમાં આવનારને ઈનામી યોજના.

૬. આશ્રમશાળાઓ, આદર્શ નિવાસી શાળાઓ. સરકારી છાત્રાલયો,

૭. ધોરણ ૯માં ભણતી સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગોની અને આર્થિક પછાતવર્ગોની કન્યાઓને સાયકલ સહાય આપવાની યોજના.

૮. વિદેશમાં ઉચ્ચ અભ્યાસ અર્થે લોન.

૯. એમ.ફીલ અને પી.એચ.ડી.ના વિદ્યાર્થીઓને ફેલોશીપ.

૧૦. સ્વનિર્ભર કોલેજમાં વિચરતી-વિમુકત જાતિના વિદ્યાર્થીઓને શિષ્યવૃત્તિ.

૧૧. ધો. ૧૨માં ૭૦% કે તેથી વધુ ગુણ મેળવનાર વિદ્યાર્થીઓને વિના મૂલ્યે ટેબલેટ.

૧૨. ખ્યાતનામ સ્કૂલોમાં વિચરતી-વિમુકત જાતિના વિદ્યાર્થીઓને શિષ્યવૃત્તિ.

૧૩. અતિ પછાત, વધુ પછાત જાતિ અને વિચરતી-વિમુકત જાતિના ધો. ૧૧-૧૨ વિજ્ઞાન પ્રવાહમાં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓને ખાનગી ટયુશન માટે સહાય.

૧૪. ધો. ૧૦માં ૭૦% કે તેથી વધુ ગુણ મેળવનાર વિદ્યાર્થીઓને નીટ, જી, ગુજકેટની પ્રારંભિક પરીક્ષાની તેયારી માટે કોચીંગ માટે પ્રોત્સાહક સહાય.

(૨) આર્થિક ઉત્કર્ષઃ-

૧. નાના પાયાના ઉદ્યોગો, સ્વરોજગાર, વાંસકામ અને વંશપરંપરાગત ધંધા માટે સહાય.

૨. કાયદાના સ્નાતકોને/ મેડીકલ સ્નાતક-અનુસ્નાતકને નાણાંકીય સહાય.

૩. સીવણવર્ગો, કુટિર ઉદ્યોગો દ્વારા તાલીમ સહ ઉત્પાદન કેન્દ્ર ચલાવવા.

૪. આઈ. એ. એસ., આઈ.પી.એસ, સી.એ., આઈ.સી. ડબલ્યુની તાલીમ માટે સ્ટાઈપેન્ડ, પૂર્વ પરીક્ષા તાલીમ કેન્દ્ર

૫. સામાજિક શૈક્ષણિક પછાતવર્ગ માટે ગુજરાત પછાતવર્ગ વિકાસ નિગમ તથા લઘુમતીઓ માટે લઘુમતી નિગમને નાણાંકીય સહાય.

૬. સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગના લેખકો - કવિઓને સાહિત્ય પ્રકાશન માટે નાણાકીય સહાય.

૭. કળા કૌશલ્યના સાધનો ખરીદવા નાણાંકીય સહાય.

(3) આરોગ્ય, ગૃહ નિર્માણ અને અન્યઃ

૧. વ્યક્તિગત રીતે મકાન સહાય

૨. સામાજિક શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગ અને આર્થિક પછાતવર્ગની કન્યાના લગ્ન પ્રસંગ મામેરા માટે નાણાકીય સહાય

૩. સાતફેરા સમુહ લગ્ન પ્રસંગે નાણાકીય સહાય

૪. સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગના વિકાસને લગતી પ્રવૃત્તિઓ કરતી વ્યકિતઓને રૂ. ૧.૦૦ લાખનો પૂજય રવિશંકર મહારાજ એવોર્ડ અને વિકાસને લગતી પ્રવૃત્તિઓ કરતી સ્વૈચ્છીક સંસ્થાને રૂ. ૧.૦૦ લાખનો નાલંદા એવોર્ડ

(૪) નિર્દેશ અને વહીવટઃ-

સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગો, આર્થિક પછાતવર્ગો, લઘુમતિઓ અને વિચરતી-વિમુકત જાતિઓનું કલ્યાણ અને તેઓના શૈક્ષણિક, આર્થિક અને સામાજીક વિકાસ માટેની પ્રવૃત્તિઓ વધારવી વિગેરે હેતુઓ બર લાવવા માટે રાજ્યમાં વિકસતી જાતિ કલ્યાણ ખાતું કામ કરી રહ્યું છે.

સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગો તથા આર્થિક રીતે પછાતવર્ગો, લઘુમતીઓ અને વિચરતી-વિમુક્ત જાતિઓના શૈક્ષણિક અને આર્થિક ઉત્કર્ષ માટેની યોજનાઓના અમલ માટે ખાતાના વડા, નિયામકશ્રીની કચેરીમાં સંયુક્ત નિયામકશ્રી, નાયબ નિયામકશ્રીઓ, સમાજકલ્યાણ અધિકારીઓ વગેરે કામ કરે છે. જ્યારે જીલ્લા કક્ષાએ દરેક જીલ્લામાં ૧ નાયબ નિયામકશ્રી અથવા જિલ્લા સમાજ કલ્યાણ અધિકારી અને મદદનીશ સમાજ કલ્યાણ અધિકારીઓ કામ કરી રહ્યા છે. જિલ્લા સમાજ કલ્યાણ અધિકારીઓ લઘુમતિ કલ્યાણનું પણ કામ કરે છે.

સમગ્ર કામગીરીનું સંક્ષિપ્ત વિવરણ

નાણાંકીયઃ-

પછાતવર્ગ કલ્યાણ અંગે ૨૦૨૦-૨૦૨૧માં થયેલ ખર્ચ અને ૨૦૨૧-૨૦૨૨માં અને વર્ષ ૨૦૨૨-૨૦૨૩માં કરેલ જોગવાઈની વિગત નીચે પ્રમાણે છે. આ યોજનામાં પ્લાન, નોન-પ્લાન અને કેન્દ્ર પુરસ્કૃત યોજનાની પ્રવૃત્તિઓનો સમાવેશ થાય છે.

(રૂ. લાખમાં)

ક્રમ	યોજનાનું નામ	ખર્ચ ૨૦૨૧–૨૦૨૨	જોગવાઈ ૨૦૨૨-૨૦૨૩	જોગવાઈ ૨૦૨૩-૨૦૨૪
૧	**૨**	**૩**	**૪**	**૫**
૧	શિક્ષણ	૯૨૫૩૨.૭૨	૧૨૯૪૭૨.૯૧	૧૬૬૦૫૯.૫૫
૨	આર્થિક વિકાસ	૫૬૪૨૧.૮૧	૬૪૪૭૬.૩૧	૬૭૮૬૩.૭૪
૩	આરોગ્ય ગૃહનિર્માણ અને અન્ય યોજનાઓ	૧૯૯૫૬.૦૧	૨૦૬૫૬.૮૮	૨૨૪૨૯.૪૦
૪	નિર્દેશ અને વહિવટ	૧૯૬૧૭૦	૨૯૧૯.૮૦	૩૫૯૬૦૫
	કુલઃ-	**૧૭૦૮૭૨.૨૪**	**૨૧૭૫૨૫.૯૦**	**૨૫૯૯૪૮.૭૪**

રાજ્ય સરકાર દ્વારા પછાતવર્ગના ઉત્કર્ષ માટે લેવાયેલા કેટલાંક અગત્યના પગલાંની વિગત નીચે પ્રમાણે છે.

૧. પ્રિ.એસ.એસ.સી. અભ્યાસક્રમ માટે ધોરણ ૧ થી ૧૦માં રૂ. ૭૫૦/ થી રૂ. ૧૦૦૦/ સુધીની વાર્ષિક શિષ્યવૃત્તિ આપવામાં આવે છે.

૨. પ્રાથમિક શિક્ષણ સુધીની શૈક્ષણિક સવલતો અંગેની આવકની મર્યાદા રદ કરવામાં કરવામાં આવી છે.

૩. સહાયક અનુદાન મેળવતાં છાત્રાલય અને આશ્રમશાળાઓના બાળકોને માસિક રૂ. ૨૧૬૦/ નિભાવ ભથ્થું આપવામાં આવેલ છે. મકાન બાંધકામ માટે રૂ. ૪.૦૦ લાખ સુધી સહાય આપવામાં આવે છે.

૪. સામાજિક અને શૈક્ષણિક પછાતવર્ગ માટે ગુજરાત પછાતવર્ગ વિકાસ નિગમ, લઘુમતીઓ માટે ગુજરાત અલ્પસંખ્યક નાણા અને વિકાસ નિગમ અને રબારી ભરવાડ જાતિઓ માટે ગોપાલક વિકાસ નિગમની અને ઠાકોર અને કોળી જાતિઓ માટે ઠાકોર અને કોળી વિકાસ નિગમની તેમજ વિચરતી-વિમુક્ત જાતિઓ ગુજરાત વિચરતી-વિમુક્ત જાતિ વિકાસ નિગમ તેમજ બિન અનામત વર્ગો માટે ગુજરાત બિન અનામત શૈક્ષણિક અને આર્થિક વિકાસ નિગમની રચના કરવામાં આવી છે.

૫. પોસ્ટ એસ.એસ.સી અભ્યાસક્રમમાં અપાતી શિષ્યવૃત્તિના દરોમાં તેમજ શિષ્યવૃત્તિ માટેની આવક મર્યાદામાં વધારો કરવામાં આવેલ છે. કન્યાઓ માટે આવક મર્યાદા અને બીજી શરતો હળવી કરવામાં આવેલ છે.

૬. મેડીકલ, એન્જિનીયરીંગમાં ભણતા વિકસતી જાતિનાં વિદ્યાર્થીઓને માસિક રૂ. ૧૫૦૦/- ભોજનબીલ રાહત આપવામાં આવે છે .

૭. મેડીકલ તેમજ આયુર્વેદ અભ્યાસક્રમમાં સ્નાતક થયેલા પછાત વર્ગના ઉમેદવારોને સ્વતંત્ર વ્યવસાય શરૂ કરવા માટે રૂ. ૬૫,૦૦૦/- પૈકી, રૂ. ૨૫,૦૦૦/- સહાય અને રૂ. ૪૦,૦૦૦/- ૪ ટકાના દરે લોન આપવાની યોજના અમલમાં છે. તદ્ ઉપરાંત એમ.એસ./એમ.ડીના ડોકટરોને કલીનીકના વ્યવસાય માટે માર્જીનમની લોન ૪% ના દરે આપવામાં આવે છે. તેમાં રૂ. ૭,૫૦૦/- સહાય આપવામાં આવે છે.

૮. સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગો માટે ૩૩ નિવાસી શાળા શરૂ કરવામાં આવેલ છે.

૯. સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગને એસ.એસ.સી. પછીના અભ્યાસક્રમના લાભો આપવા આવક મર્યાદા રૂ. ૬.૦૦ લાખ વાર્ષિક કરવામાં આવી છે.

(બ) કન્યાઓને પોસ્ટ મેટ્રીક શિષ્યવૃત્તિના લાભ આવકની મર્યાદા ધ્યાનમાં લીધા સિવાય આપવામાં આવે છે.

૧૦ સામાજિક શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગ જાહેર થયેલ જાતિઓના તમામ બાળકોને તેમજ લઘુમતિ કોમોના ધોરણ ૧ થી ૮માં ભણતા બાળકો માટે રૂ. ૯૦૦/- ની ગણવેશ સહાય આપવાની યોજના અમલમાં છે.

૧૧ સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત વર્ગોના છાત્રાલયો અને આશ્રમશાળાની માન્ય સંખ્યાના ૨૫% સુધી પ્રવેશ માટે જગ્યાઓ અનામત રાખવા ઠરાવેલ છે.

૧૨ સામાજીક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત વર્ગના તબીબી સ્નાતકોને રૂ. ૪૦,૦૦૦/- લોન તથા રૂ. ૨૫,૦૦૦/- સહાય અને કાયદાના સ્નાતકોને રૂ. ૭,૦૦૦/- લોન અને રૂ. ૫,૦૦૦/- સહાય આપવામાં આવે છે.

૧૩. વિકસતી જાતિના યુવાનોને આઈ.એ.એસ/આઈ.પી.એસની તાલીમ માટે માસિક રૂ. ૧૦૦૦/- સ્ટાઈપેન્ડ આપવામાં આવે છે. આ ઉપરાંત પુસ્તકો ખરીદવા માટે રૂ. ૫૦૦/- આપવામાં આવે છે.

૧૪. માનવ ગરીમા યોજના જેમાં સ્વરોજગારમાં રોકાયેલ પછાતવર્ગના લાભાર્થીઓને સાધન સહાય આપવામાં આવે છે.

૧૫. સિવણવર્ગના સ્ટાઈપેન્ડના માસિક રૂ. ૨૫૦/- આપવામાં આવે છે. તેમજ રૂ. ૬,૦૦૦/- ની મર્યાદામા સિલાઇ મશીન ખરીદવા સહાય આપવામાં આવે છે.

૧૬. સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગોની જાતિઓને વ્યક્તિગત ધોરણે મકાન માટે રૂ. ૧.૨૦ લાખ સુધીની સહાય આપવામાં આવે છે. આવી યોજનાઓનો લાભ સમાન દરે આર્થિક રીતે પછાત વર્ગોને આપવા જરૂરી જોગવાઈ કરેલ છે..

૧૭. વિકસતી જાતિના વિદ્યાર્થીઓ માટે ધોરણ ૧૦ અને ધોરણ ૧૨ની પરીક્ષામાં પ્રથમ ૧ થી ૩ ક્રમમાં પાસ થનારને રૂ. ૩૧,૦૦૦/- થી રૂ. ૧૧,૦૦૦/- સુધી ઈનામ આપવાની યોજના અમલમાં છે.

૧૮. સ્વનિર્ભર કોલેજમાં વિચરતી-વિમુકત જાતિના વિદ્યાર્થીઓને પોષ્ટ એસએસસીના અભ્યાસક્રમો માટે રૂ. ૫૦,૦૦૦/- શિષ્યવૃત્તિ આપવામાં આવે છે.

૧૯. સામાજિક અને શૈક્ષણિક તેમજ આર્થિક રીતે પછાતવર્ગની કન્યાઓને લગ્ન પ્રસંગે સરકારશ્રી તરફથી કુંવરબાઈના મામેરાની યોજના હેઠળ રૂ. ૧૨,૦૦૦/- સહાય આપવામાં આવે છે.

૨૦. સામાજીક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગના સમુહલગ્નમાં જોડાનાર યુગલને યુગલદીઠ રૂ. ૧૨,૦૦૦/-અને લગ્ન આયોજક સંસ્થાને યુગલદીઠ રૂ. ૩,૦૦૦/- સહાય આપવામાં આવે છે.

૨૧. સા.શૈ.પ.વ.ના લેખકો- કવિઓને સાહિત્ય પ્રકાશન માટે રૂ. ૧૦,૦૦૦/ સહાય આપવામાં આવે છે.

૨૨. સામાજીક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગના લોકોને કળા, કૌશલ્યના સાધનો ખરીદવા રૂ. ૫,૦૦૦/- સહાય આપવામાં આવે છે.

૨૩. સામાજીક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગોના વિકાસ માટે કલ્યાણકારી પ્રવૃત્તિઓ કરતી વ્યકિતઓને રૂ. ૧.૦૦ લાખનો પૂજ્ય રવિશંકર મહારાજ એવોર્ડ આપવામાં આવે છે.

૨૪. સામાજીક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગના લોકોને વિકાસ માટે કલ્યાણકારી પ્રવૃત્તિઓ કરતી સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓને રૂ. ૧.૦૦ લાખનો નાલંદા એવોર્ડ આપવામાં આવે છે.

૨૫. ધો. ૧૨માં ૭૦% કે તેથી વધુ ગુણ મેળવનાર વિદ્યાર્થીઓને ટેબલેટ સહાય આપવામાં આવે છે.

૨૬. ખ્યાતનામ સ્કૂલોમાં વિચરતી-વિમુકત જાતિના વિદ્યાર્થીઓને શિષ્યવૃત્તિ આપવામાં આવે છે.

૨૭. અતિ પછાત, વધુ પછાત જાતિ અને વિચરતી-વિમુકત જાતિના ધો. ૧૧-૧૨ વિજ્ઞાન પ્રવાહમાં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓને ખાનગી ટયુશન માટે સહાય આપવામાં આવે છે.

૨૮. ધો.૧૦ માં ૭૦% કે તેથી વધુ ગુણ મેળવનાર સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગોના વિદ્યાર્થીઓને નીટ, જી, ગુજકેટની પ્રારંભિક પરીક્ષાની તેયારી માટે કોચીંગ માટે રૂ. ૨૦,૦૦૦/- પ્રોત્સાહક સહાય આપવામાં આવે છે.

૨૯ પીએમ યશસ્વી યોજના અંતર્ગત ધો. ૯ થી ૧૦ના વિદ્યાર્થીઓને વાર્ષિક રૂ. ૪૦૦૦/- અને પોસ્ટ મેટ્રીક શિષ્યવૃત્તિના અભ્યાસક્રમો માટે રૂ. ૨૦,૦૦૦/- સુધીની શિષ્યવૃત્તિ આપવામાં આવે છે.

પછાતવર્ગ કલ્યાણ અંગે થયેલ કામગીરી અંગે વર્ષ ૨૦૨૧-૨૦૨૨ માં સિદ્ધ કરેલ તથા વર્ષ ૨૦૨૨–૨૦૨૩ અને ૨૦૨૩–૨૦૨૪ના વર્ષ માટે નિયત કરેલ ભૌતિક લક્ષ્યાંકોની વિગત નીચે પ્રમાણે છે.

ક્રમ	યોજનાનું નામ	સિદ્ધ થયેલ ભૌતિક લક્ષ્યાંક ૨૦૨૧-૨૦૨૨	(સુચિત ભૌતિક લક્ષ્યાંકો)	
			૨૦૨૨-૨૦૨૩	૨૦૨૩-૨૦૨૪
૧	૨	૩	૪	૫
૧	**સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગનું કલ્યાણઃ**			
૧	પરીક્ષા ફી પ્રિ.એસ.એસ.સી. અભ્યાસક્રમમાં શિષ્યવૃત્તિ	૨૫,૭૩,૬૫૬	૨૪,૭૫,૦૦૦	૧૯,૨૫,૦૦૦
૨	ધંધાકીય અભ્યાસક્રમમાં શિષ્યવૃત્તિ	૨૨,૬૬૦	૩૨,૦૦૦	૧૨,૫૦૦
૩	પીએમ યશસ્વી યોજના પ્રિ. મેટ્રીક અને પોસ્ટ મેટ્રીક અભ્યાસક્રમમાં શિષ્યવૃત્તિ	--	૯,૫૦,૦૦૦	૯,૭૫,૦૦૦
૪	મફત ગણવેશ યોજના	૨૨,૪૫,૨૬૯	૨૦,૨૫,૦૦૦	૨૦,૫૦,૦૦૦
૫	નવા છાત્રાલયો	૭૭૦ છાત્રાલયનો નિભાવ	૭૭૦ છાત્રાલયનો નિભાવ	૭૭૦ છાત્રાલયનો નિભાવ
૬	વ્યકિતગત મકાન સહાય	૯૩૫૪	૧૨,૦૦૦	૯,૫૦૦
૭	પૂર્વ પરિક્ષા તાલીમ કેન્દ્ર	જુનાનો નિભાવ	જુનાનો નિભાવ	જુનાનો નિભાવ
૮	મહિલા સિવણ વર્ગો	જુનાનો નિભાવ	જુનાનો નિભાવ	જુનાનો નિભાવ
૯	નાના ઉદ્યોગ ધંધા	૧૭૫૩	૨૪,૦૦૦	૨૪,૦૦૦
૧૦	મામેરા માટે સહાય	૨૫,૭૯૨	૨૦,૦૦૦	૨૫,૦૦૦
૨	**આર્થિક રીતે પછાતવર્ગોનું કલ્યાણ**			
૧	પરીક્ષા ફી પ્રી એસ.એસ.સી અભ્યાસ ક્રમમાં શિષ્યવૃત્તિ	૬,૨૬,૪૩૬	૫,૨૫,૦૦૦	૫,૨૫,૦૦૦
૨	ધંધાકીય અભ્યાસક્રમોમાં શિષ્યવૃત્તિ	૫૦૭૩	૬૩૦૦	૩૦૦૦
૩	ગૃહ ઉદ્યોગ ધંધાં માટે સહાય	૧૦૪	૨૦૦૦	૧૦૦૦
૪	મફત કપડાની યોજના	૫,૪૮,૧૯૫	૪,૦૦,૦૦૦	૪,૨૦,૦૦૦
૫	મામેરા માટે સહાય	૯,૨૭૩	૫,૦૦૦	૭૫૦૦
૩	**લઘુમતિઓનું કલ્યાણઃ**			
૧	પરિક્ષા ફી પ્રી એસ.એસ.સી. અભ્યાસક્રમમાં શિષ્યવૃત્તિ	૩,૭૫,૮૪૮	૪,૨૫,૦૦૦	૪,૦૦,૦૦૦
૨	ધંધાકીય અભ્યાસક્રમોમાં શિષ્યવૃત્તિ	૫૯૧	૧૦૫૦	૧૦૦૦
'૩	ગૃહ ઉદ્યોગ ધંધા માટે સહાય	૪૯	૧૦૦૦	૫૦૦
૪	મફત ગણવેશ યોજના	૩,૪૦,૪૯૧	૩,૭૫,૦૦૦	૩,૭૫,૦૦૦

INDEX

૪	**વિચરતી વિમુક્ત જાતિનું કલ્યાણઃ**			
૧	પ્રી એસ.એસ.સી. અભ્યાસક્રમમાં શિષ્યવૃત્તિ	૫,૦૯,૯૩૬	૫,૦૦,૦૦૦	૫,૦૦,૦૦૦
૨	મફત ગણવેશ	૫,૦૯,૬૧૦	૪,૭૫,૦૦૦	૪,૭૫,૦૦૦
૩	સ્વરોજગારી માટે સહાય	૩૬	૧૦૦૦	૬૦૦
૪	મકાન સહાય	૧૭૮૫	૧૦૦૦	૧૫૦૦
૫	સ્વનિર્ભર કોલેજમાં શિષ્યવૃત્તિ	૫૪૫૫	૪૭૦૦	૫૦૦૦

ભાગ - ૪
નાણાંકીય જરૂરિયાતની સમજુતી

૧. નિર્દેશ અને વહીવટ:-

આ કાર્યક્રમ હેઠળ વર્ષ ૨૦૨૩-૨૦૨૪ માટે રૂ. ૩૪૯૫.૫૫ લાખની નિર્દેશ અને વહીવટ માટે જોગવાઇ કરવામાં આવેલ છે.

આ સદરે ખાસ કરીને અધિકારીઓના પગાર, મહેકમ, મોઘવારી ભથ્થા, કચેરી ખર્ચ,રેન્ટ અને ટેક્ષ, જાહેરાતો, બીન સરકારી સભ્યોના ભથ્થા, પછાતવર્ગના ઉત્કર્ષ માટે કરવામાં આવતી પ્રવૃત્તિમાં રોકાયેલ પ્રચારકો માટે સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓને સહાયક અનુદાન વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

મહેકમ

ક્રમ	મહેકમની સંખ્યા	૧–૧૦-૨૦૨૨ની સ્થિતિએ.
૧	રાજ્યપત્રિત મહેકમ	૮૯
૨	બિનરાજ્યપત્રિત મહેકમ	૧૩૭૮
	કુલ	**૧૪૬૭**

શૈક્ષણિક યોજનાઓ

૧. અન્ય પછાત વર્ગો, લઘુમતીઓ અને વિચરતી-વિમુકત જાતિના પ્રાથમિક કક્ષાના વિદ્યાર્થીઓને શૈક્ષણિક પ્રોત્સાહન :-

- ❖ ધોરણ ૧ થી ૧૦માં અભ્યાસ કરતા સામાજિક શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગ, આર્થિક પછાતવર્ગ, લઘુમતી તેમજ વિચરતી વિમુક્ત જાતિના વિદ્યાર્થીઓને ધોરણ ૧ થી ૮માં સરકારી શાળામાં રૂ. ૭૫૦/- અને ધોરણ ૯ થી ૧૦માં રૂ. ૧૦૦૦/- અને કન્યાઓને ધોરણ ૧ થી ૫ માં વાર્ષિક રૂ. ૭૫૦/- અને ધોરણ ૬ થી ૧૦માં વાર્ષિક રૂ. ૧૦૦૦/- શિષ્યવૃત્તિ આપવામાં આવે છે.
- ❖ સામાજિક શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગ, આર્થિક પછાતવર્ગ, લઘુમતી તેમજ વિચરતી અને વિમુકત જાતિના વિદ્યાર્થીઓ કે જેઓ ધોરણ ૧ થી ૮માં અભ્યાસ કરતા હોય તેઓને વાર્ષિક રૂ. ૯૦૦/-ની ગણવેશ સહાય આપવામાં આવે છે.
- ❖ ધોરણ ૯માં અભ્યાસ કરતી સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગ અને આર્થિક પછાત વર્ગની કન્યાઓને વિના મૂલ્યે સાયકલ આપવામાં આવે છે.

વર્ષ ૨૦૨૧-૨૦૨૨માં રૂ. ૫૨૦૫૦.૯૨ લાખનો ખર્ચ કરવામાં આવ્યો હતો ૨૦૨૨-૨૦૨૩માં રૂ. ૭૦૮૦૦.૨૫ લાખની જોગવાઇ કરવામાં આવી હતી. જયારે ૨૦૨૩-૨૦૨૪માં રૂ. ૬૮૮૨૫.00 લાખની જોગવાઇ કરવામાં આવી છે.

૨. અન્ય પછાત વર્ગોના પોસ્ટ એસ.એસ.સી પછીના વિદ્યાર્થીઓને શૈક્ષણિક પ્રોત્સાહન :-

- ❖ સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત વર્ગની કન્યાઓ અને અતિ પછાત જાતિના વિદ્યાર્થીઓને એસ.એસ.સી પછીના તબીબી, ઈજનેરી વગેરે ડીગ્રી અને ડીપ્લોમા અભ્યાસક્રમો માટે ભારત સરકાર દ્વારા નકકી કરવામાં આવેલ જૂથ A થી E માટે રૂ. ૫૦૦૦/- થી રૂ. ૧૫૦૦/- ના વાર્ષિક દરે શિષ્યવૃત્તિ આપવામાં આવે છે.
- ❖ સામાજિક અને શૈક્ષણિક પછાત વર્ગો, આર્થિક રીતે પછાત વર્ગો, વિચરતી વિમુકત જાતિઓના વિદ્યાર્થીઓને આઇ.ટી.આઇ ના અભ્યાસક્રમો માટે માસિક રૂ. ૪૦૦/- સ્ટાઇપેન્ડ આપવામાં આવે છે.

- ❖ મેડીકલ અને એન્જીનીયરીંગમાં અભ્યાસક કરતા સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત વર્ગના વિદ્યાર્થીઓને માસિક રૂ. ૧૫૦૦/- ભોજનબીલ રાહત આપવામાં આવે છે.
- ❖ મેડીકલ અને એન્જીનીયરીંગના સાધનો ખરીદવા રૂ. ૩૦૦૦/- થી રૂ. ૧૦,૦૦૦/- સુધીની સહાય આપવામાં આવે છે.
- ❖ એમ.ફીલ ના અભ્યાસક્રમ માટે માસિક રૂ. ૨૫૦૦/- અને પીએચડી માટે માસિક રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦/- વૃતિકા આપવામાં આવે છે.
- ❖ વિચરતી-વિમુક્ત જાતિના સેલ્ફ ફાયનાન્સ કોલેજમાં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષણ ફી, ટ્યુશન ફી, રજીસ્ટ્રેશન ફી તેમજ શિષ્યવૃત્તિ માટે રૂ. ૫૦,૦૦૦/- સુધીની સહાય આપવામાં આવે છે

વર્ષ ૨૦૨૧-૨૦૨૨માં રૂ. ૮૯૩૭.૯૪ લાખનો ખર્ચ કરવામાં આવ્યો હતો. ૨૦૨૨-૨૦૨૩માં રૂ. ૯૩૭૩.૨૫ લાખની જોગવાઇ કરવામાં આવી હતી. જયારે ૨૦૨૩-૨૦૨૪માં રૂ. ૪૯૩૭.૨૫ લાખની જોગવાઇ કરવામાં આવી છે.

૩. પીએમ યશસ્વી યોજના:-

- ❖ સામાજિક અને શૈક્ષણિક પછાત વર્ગો, આર્થિક રીતે પછાત વર્ગો, વિચરતી વિમુકત જાતિઓના ધો. ૯ થી ૧૦માં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓને વાર્ષિક રૂ. ૪૦૦૦ શિષ્યવૃત્તિ આપવામાં આવે છે.
- ❖ સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત વર્ગ, આર્થિક રીતે પછાત વર્ગો, વિચરતી વિમુકત જાતિઓના વિદ્યાર્થીઓને એસ.એસ.સી પછીના તબીબી, ઈજનેરી વગેરે ડીગ્રી અને ડીપ્લોમા અભ્યાસક્રમો માટે ભારત સરકાર દ્ધારા નકકી કરવામાં આવેલ જૂથ A થી E માટે રૂ. ૨૦,૦૦૦/- થી રૂ. ૫૦૦૦/- ના વાર્ષિક દરે શિષ્યવૃત્તિ આપવામાં આવે છે. ૨૦૨૩-૨૦૨૪માં રૂ. ૫૬૧૫૦.૦૦ લાખની જોગવાઇ કરવામાં આવી છે.

૪. ગ્રાન્ટ ઈન એઈડ છાત્રાલયો અને આશ્રમ શાળાઓ :-

- ❖ રાજયમાં સામાજિક શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગો અને વિચરતી વિમુકત જાતિઓના માધ્યમિક કક્ષાના વિદ્યાર્થીઓ માટે ૭૭૧ ગ્રાન્ટ ઇન એઇડ છાત્રાલયો ચાલે છે. જેમાં વિદ્યાર્થીઓને વિના મુલ્યે રહેવા અને જમવાની સવલત આપવામાં આવે છે.
- ❖ રાજયમાં સામાજિક શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગો અને વિચરતી વિમુકત જાતિઓના પ્રાથમિક કક્ષાના વિદ્યાર્થીઓ માટે ૧૮૭ ગ્રાન્ટ ઇન એઇડ આશ્રમશાળાઓ ચાલે છે. જેમાં વિદ્યાર્થીઓને વિના મુલ્યે રહેવા, જમવા અને ભણવાની સવલત આપવામાં આવે છે.

વર્ષ ૨૦૨૧-૨૦૨૨માં રૂ. ૧૨૬૬૮.૫૬ લાખનો ખર્ચ કરવામાં આવ્યો હતો.૨૦૨૨-૨૦૨૩માં રૂ. ૨૨૭૧૯.૪૬ લાખની જોગવાઇ કરવામાં આવી હતી. જયારે ૨૦૨૩-૨૦૨૪માં રૂ. ૨૨૯૯૫.૭૫ લાખની જોગવાઇ કરવામાં આવી છે.

૫. સરકારી છાત્રાલયો અને આદર્શ નિવાસી શાળાઓ :-

- ❖ ધોરણ ૧૧-૧૨ અને મેડિકલ એન્જિનીયરીંગ તથા કોલેજોમાં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓ માટે રાજ્યમાં કુલ ૬૮ છાત્રાલયો ચાલે છે. જેમાં વિદ્યાર્થીઓને વિના મુલ્યે રહેવા અને જમવાની સવલત આપવામાં આવે છે.
- ❖ ધો.૯ થી ૧૨ ના અભ્યાસક્મો માટે રાજયમાં ૩૩ આદર્શ નિવાસી શાળાઓ ચાલે છે. જેમાં વિદ્યાર્થીઓને વિના મુલ્યે રહેવા, જમવા અને ભણવાની સવલત આપવામાં આવે છે.

વર્ષ ૨૦૨૧-૨૦૨૨માં રૂ. ૪૧૮૦.૨૪ લાખનો ખર્ચ કરવામાં આવ્યો હતો. ૨૦૨૨-૨૦૨૩માં રૂ. ૭૧૭૬.૫૫ લાખની જોગવાઇ કરવામાં આવી હતી. જયારે ૨૦૨૩-૨૦૨૪માં રૂ. ૭૪૧૫.૬૧ લાખની જોગવાઇ કરવામાં આવી છે.

આર્થિક ઉત્કર્ષની યોજનાઓ

૬. સ્વરોજગારી માટે નાણાકીય સહાય :-

- ❖ સામાજિક શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગ તથા આર્થિક રીતે પછાતવર્ગ તથા લઘુમતિ જાતિના લોકોને એકમ દીઠ કુલ કિંમતના ૧/૩ ભાગ અથવા રૂ. ૧૦૦૦૦/- ની મર્યાદામાં રહીને સબસીડી પેટે મંજુર કરવામાં આવે છે. જ્યારે

સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગની અતિ પછાત ૧૨ જાતિઓમાં એકમ દીઠ ૫૦ ટકા અને વધુમાં વધુ રૂ. ૫૦૦૦/- ની મર્યાદામાં સબસીડી મંજુર કરવામાં આવે છે.

- ❖ માનવ ગરિમા યોજના અંતર્ગત સ્વરોજગારી માટે સાધન સહાય આપવામાં આવે છે.
- ❖ સામાજિક શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગોના કારીગરોને કલા કૌશલ્યાના સાધનો ખરીદવા રૂ. ૫૦૦૦/- સહાય આપવામાં આવે છે.
- ❖ વર્ષ ૨૦૨૧-૨૦૨૨માં રૂ. ૨૯૦૭.૭૨ લાખનો ખર્ચ કરવામાં આવ્યો હતો. ૨૦૨૨-૨૦૨૩માં રૂ. ૩૦૬૯.૩૦ લાખની જોગવાઇ કરવામાં આવી હતી. જયારે ૨૦૨૩-૨૦૨૪માં રૂ. ૩૦૭૦.૩૦ લાખની જોગવાઇ કરવામાંઆવી છે.

૭. કૌશલ્ય વર્ધક વિકાસ તાલીમ :-

- ❖ ધો.૧૦ માં ૭૦% કે તેથી વધુ ગુણ મેળવનાર સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગોના વિદ્યાર્થીઓને નીટ, જી, ગુજકેટની પ્રારંભિક પરીક્ષાની તૈયારી માટે કોચીંગ માટે રૂ. ૨૦,૦૦૦/- પ્રોત્સાહક સહાય આપવામાં આવે છે.
- ❖ ધો.૧૦ માં ૭૦% કે તેથી વધુ ગુણ મેળવનાર સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગોના વિદ્યાર્થીઓને આઈઆઈએમ, સેપ્ટ, એનએલયુની પ્રારંભિક પરીક્ષાની તૈયારી માટે કોચીંગ માટે રૂ. ૨૦,૦૦૦/- પ્રોત્સાહક સહાય આપવામાં આવે છે.
- ❖ સામાજિક અને શૈક્ષણિક પછાત વર્ગ, લઘુમતી અને વિચરતી-વિમુક્ત જાતિની બહેનોને શિવણની તાલીમ માટે માસિક રૂ. ૨૫૦ વિચરતી-વિમુક્ત જાતિની બહેનોને માસિક રૂ. ૩૫૦/- સ્ટાઈપેન્ડ અને સિલાઇ મશીન ખરીદવા રૂ. ૬૦૦૦/- સહાય આપવામાં આવે છે.
- ❖ વિકસતી જાતિના ઉમેદવારો આઇ.એ.એસ/ આઇ.પી.એસ.ની પરીક્ષામાં સફળતા પ્રાપ્ત કરી શકે તે માટે તેમને રૂ. ૧,૦૦૦/ સ્ટાઇપેન્ડ આપવામાં આવે છે. જ્યારે પુસ્તક ખરીદવા રૂ. ૫૦૦/ની સહાય એક જ વખત આપવામાં આવે છે.

વર્ષ ૨૦૨૧-૨૦૨૨માં રૂ. ૪૯૪.૭૨ લાખનો ખર્ચ કરવામાં આવ્યો હતો. ૨૦૨૨-૨૦૨૩માં રૂ. ૧૩૧૩.૫૯ લાખની જોગવાઇ કરવામાં આવી હતી. જયારે ૨૦૨૩-૨૦૨૪માં રૂ. ૧૪૧૫.૭૪ લાખની જોગવાઇ કરવામાં આવી છે.

આરોગ્ય ગૃહ નિર્માણ અને અન્ય યોજનાઓ

૮. પંડિત દીન દયાળ ઉપાધ્યાય આવાસ યોજના :-

- ❖ સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત, આર્થિક પછાતવર્ગ અને વિચરતી-વિમુક્ત જાતિની વ્યક્તિઓને મકાન બાંધવા રૂ. ૧,૨૦,૦૦૦/ સુધીની સહાય આપવામાં આવે છે. આ યોજના હેઠળ વર્ષ વર્ષ ૨૦૨૧-૨૦૨૨માં રૂ. ૧૩૫૦૧.૦૩ લાખનો ખર્ચ કરવામાં આવ્યો હતો. ૨૦૨૨-૨૦૨૩માં રૂ. ૧૨૮૧૦.૦૦ લાખની જોગવાઇ કરવામાં આવી હતી. જયારે ૨૦૨૩-૨૦૨૪માં રૂ. ૧૪૧૦૦.૦૦ લાખની જોગવાઇ કરવામાં આવી છે.

૯. સામાજિક ઉત્થાન અને વિકાસ માટે નાણાકીય સહાય :-

- ❖ સામાજીક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગ અને આર્થિક પછાતવર્ગની કન્યાને લગ્નપ્રસંગે મામેરાના ખર્ચને પહોંચી વળવા માટે રૂ. ૧૨,૦૦૦/ નાણાંકીય સહાય આપવામાં આવે છે.
- ❖ સામાજીક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગના લોકો સામાજિક સુધારાના ભાગ રૂપે સમુહ લગ્નમાં જોડાય તેને પ્રોત્સાહન આપવાના હેતુસર સમુહ લગ્નમાં જોડાયેલ પ્રત્યેક યુગલને યુગલ દીઠ રૂ. ૧૨,૦૦૦/ની સહાય આપવામાં આવે છે. લગ્ન આયોજક સંસ્થાને યુગલદીઠ રૂ. ૩૦૦૦/- વુધમાં વધુ ૨૫ યુગલો માટે રૂ. ૭૫,૦૦૦/- આપવામાં આવે છે.

- ❖ સામાજિક પરિવર્તન માટે અને ખાતાની યોજનાનો પ્રચાર અને જાણકારી માટે સામાજિક શિબીર યોજવાનું નક્કી કરેલ છે. જેનો ખર્ચ એક કેમ્પ દીઠ રૂ. ૫૦૦૦/ અંદાજવામાં આવેલ છે

વર્ષ ૨૦૨૧-૨૦૨૨માં રૂ. ૩૯૬૧.૮૨ લાખનો ખર્ચ કરવામાં આવ્યો હતો. ૨૦૨૨-૨૦૨૩માં રૂ. ૩૯૧૭.૦૦ લાખની જોગવાઇ કરવામાં આવી હતી. જયારે ૨૦૨૩-૨૦૨૪માં રૂ. ૪૭૧૭.૦૦ લાખની જોગવાઇ કરવામાં આવી છે.

૧૦. સામાજિક અને શૈક્ષણિક પછાતવર્ગોના મુકરર કરેલ તાલુકાઓ માટે ખાસ યોજના:-

- ❖ વર્ષ ૧૯૮૯-૯૦થી ખાસ પ્લાન હેઠળ સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગની ઘનિષ્ઠ અને નોંધપાત્ર વસ્તી ધરાવતા ૧૩૫ તાલુકાઓમાં વ્યકિતલક્ષી અને લાભાર્થીલક્ષી યોજનાઓ અમલમાં મુકવામાં આવી છે. આ યોજનાઓ જિલ્લા આયોજન મંડળ, દ્વારા હાથ ધરવામાં આવે છે. આ તાલુકાઓમાં પાયાની અને માળખાકીય સવલતો જેવી કે પીવાનું પાણી, એપ્રોચરોડ, વિજળીકરણ, આશ્રમશાળાઓ, છાત્રાલયો, શિક્ષણ, આરોગ્ય પેટા કેન્દ્રો જેવી સવલતો પૂરી પાડવામાં આવી રહી છે. વર્ષ ૨૦૨૧-૨૦૨૨માં રૂ. ૪૦૫.૦૦ લાખનો ખર્ચ કરવામાં આવ્યો હતો. ૨૦૨૨-૨૦૨૩માં રૂ. ૬૭૫.૦૦ લાખની જોગવાઇ કરવામાં આવી હતી. જયારે ૨૦૨૩-૨૦૨૪માં રૂ. ૬૭૫.૦૦ લાખની જોગવાઇ કરવામાં આવી છે.

૧૧. શૈક્ષણિક અને આર્થિક વિકાસ માટે લોન :-

- ❖ સામાજીક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગ અને આર્થિક પછાતવર્ગના વિદ્યાર્થીઓને વિદેશમાં ઉચ્ચ અભ્યાસ માટે રૂ. ૧૫.૦૦ લાખની ૪ ટકા વ્યાજના દરે લોન આપવામાં આવે છે.
- ❖ સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગોના ઉમેદવારોને કોમર્શીયલ પાયલોટની તાલીમ માટે રૂ. ૨૫.૦૦ લાખની ૪ ટકા વ્યાજના દરે લોન આપવામાં આવે છે.
- ❖ કાયદાના વ્યવસાયમાં સ્થાયી થવા માટે કાયદા સ્નાતકોને રૂ. ૫૦૦૦/ સહાય અને રૂ. ૭૦૦૦/ વ્યાજ મુક્ત લોન આપવામાં આવે છે. તબીબી સ્નાતકોને રૂ. ૨૫,૦૦૦/ સહાય અને રૂ. ૪૦,૦૦૦/ ૪ ટકાના દરે લોન આપવામાં આવે છે.

વર્ષ ૨૦૨૧-૨૦૨૨માં રૂ. ૨૭૨૯.૦૦ લાખનો ખર્ચ કરવામાં આવ્યો હતો. ૨૦૨૨-૨૦૨૩માં રૂ. ૨૯૭૯.૦૦ લાખની જોગવાઇ કરવામાં આવી હતી. જયારે ૨૦૨૩-૨૦૨૪માં રૂ. ૩૫૨૫.૦૦ લાખની જોગવાઇ કરવામાં આવી છે.

સને ૨૦૨૩-૨૦૨૪માં મંજુર થયેલ નવી બાબતની યાદી
(નિયામક, વિકસતી જાતિ કલ્યાણ)

ક્રમ	નવી બાબત	જાતિ	રકમ (રૂ. લાખમાં)
૧	વિકસતી જાતિ કલ્યાણ યોજનાઓનું ઇ-ગ્રામ દ્વારા જોડાણ કરી અમલીકરણ કરવા બાબત	સાશૈપવ	૪0.00
૨	સમરસ છાત્રાલયોમાં મંજુર થયેલ રાઉન્ડ ધ ક્લોક ૮૭ વોર્ડનની જગ્યાઓ માટે ૫૫% ફાળાની જોગવાઈ કરવા બાબત	સાશૈપવ	૮૬.૧૩
૩	૨૪૯ તાલુકાઓ પૈકી બાકી રહેતા ૧૦૮ તાલુકાઓમાં સહાયક સમાજ કલ્યાણ નિરિક્ષકની માસીક રૂ. ૩૧૩૪૦/- ના ફીક્સ પગારવાળી નવી જગ્યા ઉભી કરવામાં આવશે.	સાશૈપવ	૩૭૨.૩૨
૪	અમદાવાદ સિવાય બાકી રહેતી મહાનગરપાલિકા ધરાવતા ૭ જિલ્લાઓમાં જિલ્લા સમાજ કલ્યાણ અધિકારી (વર્ગ-૨) ની નવી જગ્યા ઉભી કરવામાં આવશે.	સાશૈપવ	૩૭.૭૧
૫	બાકી ૫ આદર્શ નિવાસી શાળાઓમાં આચાર્ય વર્ગ-૨ ની નવી જગ્યા મંજુર કરવા બાબત	સાશૈપવ	૩૮.૫૮
૬	૩૩ આદર્શ નિવાસી શાળાઓમાં કોમ્પ્યુટર લેબ માટે માટે કોમ્પ્યુટર, સ્કેનર તથા પ્રિન્ટરની ખરીદી કરવા બાબત	સાશૈપવ	૨૦૧.૩૦
૭	બિન અનામત વર્ગોના પ્રમાણપત્રોની કામગીરી માટે જિલ્લાદીઠ ૧ મદદનીશ સમાજ કયાણ અધિકારી વર્ગ-૩ ની કૂલ ૧૦ નવી જગ્યા ઉભી કરવા	સાશૈપવ	૪૧.૯૦
૮	ગુજરાત પછાત વર્ગ વિકાસ નિગમ, ગુજરાત અલ્પ સંખ્યક નાણાં અને વિકાસ નિગમ, ગુજરાત ગોપાલક વિકાસ નિગમ, ગુજરાત ઠાકોર અને કોળી વિકાસ નિગમ અને ગુજરાત વિચરતી વિમુકત જાતિ વિકાસ નિગમને રાજય સરકારના ફંડમાંથી સીધા ધિરાણ માટે લોન	સાશૈપવ	૧૧000.00
૯	સરકારી છાત્રાલયો અને આદર્શ નિવાસી શાળાઓમાં દિવ્યાંગ વિદ્યાર્થીઓ માટે રમ્પ, લીફટ તથા હેન્ડીકેપ ટોયલેટ બનાવવા	સાશૈપવ	૧૦૮.૬૪
૧૦	રાજકોટ ખાતે ધો.૧૧-૧૨ કક્ષાનું સરકારી છાત્રાલયનું બાધકામ (અંદાજીત ખર્ચ રૂ. ૬.૦૬ કરોડના ૩૩% મુજબ)	સાશૈપવ	૨૦૦.૦૨
૧૧	થરાદ ખાતે ચાલતી આદર્શ નિવાસી શાળાના ધો.૧૧ અને ધો.૧૨ વર્ગો માટે નવા મકાનનું બાંધકામ (અંદાજીત ખર્ચ રૂ. ૧૧.૪૪ કરોડના ૩૩% મુજબ)	સાશૈપવ	૩૭૭.૫૫
		કુલ	**૧૨૫૦૪.૧૫**

INDEX

નિયામક, સમાજ સુરક્ષા કચેરી

INDEX

નિયામક, સમાજ સુરક્ષા કચેરી

પ્રારંભિક રૂપરેખા

સમાજ સુરક્ષા નિયામકની કચેરી, ગુજરાત રાજ્ય, મુખ્યત્વે અનાથ, નિરાધાર, ઉપેક્ષિત, ત્યજાયેલ બાળકો, વૃદ્ધો અને દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓ જેવા સમાજના નબળા વર્ગોના કલ્યાણ માટે કામ કરે છે. સમાજ સુરક્ષા પ્રભાગ દ્વારા તેઓને સામાજીક કાયદાઓના માધ્યમથી રક્ષણ, આશ્રય, શિક્ષણ તથા વ્યવસાયિક તાલિમ જેવી સગવડો આપી સમાજના મુખ્ય પ્રવાહમાં ભેળવવામાં સહાય કરે છે. સંસ્થાકીય અને બિન સંસ્થાકીય સગવડો દ્વારા તેઓને તકો પુરી પાડી તેમના સંપૂર્ણ હકો ભોગવવા સુસજ્જ કરવામાં આવે છે. સમાજ સુરક્ષા પ્રભાગની તમામ કલ્યાણકારી યોજનાઓની કામગીરી નીચે મુજબના ૧૦ પ્રકારના કાયદાની જોગવાઈ મુજબ અમલમાં છે.

૧. બાળલગ્ન પ્રતિબંધક અધિનિયમ-૨૦૦૬

૨. ગુનેગાર પરિવિક્ષા અધિનિયમ -૧૯૫૮

૩. ભિક્ષા પ્રતિબંધ અધિનિયમ - ૧૯૫૯

૪. ભારતીય પુન:વસન સંસ્થાનો ધારો -૧૯૯૨

૫. દિવ્યાંગજન અધિકાર અધિનિયમ - ૨૦૧૬

૬. નેશનલ ટ્રસ્ટ એક્ટ -૧૯૯૯

૭. ધ જુવેનાઇલ જસ્ટીસ કેર એન્ડ પ્રોટેક્શન ઓફ ચિલ્ડ્રન એકટ - ૨૦૧૫

૮. ધી મેન્ટેનન્સ એન્ડ વેલ્ફેર ઓફ પેરેન્ટસ એન્ડ સિનિયર સિટીઝન એક્ટ – ૨૦૦૭

૯. જાતિય ગુનાઓ સામે બાળકોને રક્ષણ આપતા અધિનિયમ -૨૦૧૨

૧૦. ટ્રાન્સજેન્ડર વ્યક્તિઓના (અધિકારોનું રક્ષણ) અધિનિયમ-૨૦૧૯

વૃદ્ધ કલ્યાણ યોજનાઓ:-

➢ **ઈન્દિરા ગાંધી રાષ્ટ્રીય વૃદ્ધ પેન્શન યોજના :-**

ઈન્દિરા ગાંધી રાષ્ટ્રીય વૃદ્ધ પેન્શન યોજના સરકારશ્રીના ઠરાવ ક્રમાંક: પરચ-૧૦૨૦૦૬-૧૯૮૩-છ, તા.૦૧/૦૪/૨૦૦૮ થી રાજ્યમાં અમલમાં મુકવામાં આવેલ છે.

ઈન્દિરા ગાંધી રાષ્ટ્રીય વૃદ્ધ પેન્શન યોજના હેઠળ,ગરીબી રેખા હેઠળ ૦ થી ૨૦ B.P.L સ્કોર ધરાવતા ૬૦ થી ૭૯ વર્ષ સુધીના વય ધરાવતા વૃદ્ધોને માસિક રૂ. ૧૦૦૦/- (રાજય સરકારના રૂ. ૮૦૦+ ભારત સરકારના રૂ. ૨૦૦)ની સહાય આપવામાં આવે છે. તથા ૮૦ થી ઉપરની વય ધરાવતા વૃદ્ધોને માસિક સહાય રૂ. ૧૨૫૦/- (રાજય સરકારના રૂ. ૭૫૦ + ભારત સરકારના રૂ. ૫૦૦)ની સહાય ચુકવવામાં આવે છે.

ઈન્દિરા ગાંધી રાષ્ટ્રીય વૃદ્ધ પેન્શન યોજના હેઠળ વર્ષ:-૨૦૨૧-૨૨માં કુલ-૮,૬૭,૧૯૦ લાભાર્થીઓને રૂ. ૮૦૭૯૭.૩૩ લાખની સહાય ચુકવવામાં આવેલ છે. વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩માં કુલ-૯,૧૬,૮૮૦ લાભાર્થીઓને સહાય ચુકવવા રૂ. ૧૦૭૧૧૮.૭૪ લાખની જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે. જાન્યુઆરી-૨૦૨૩ અંતિત - ૮,૯૯,૮૧૯ લાભાર્થીઓને રૂ. ૯૨૬૦૦.૯૮ લાખની સહાય ચુકવવામાં આવેલ છે.

➢ **નિરાધાર વૃદ્ધો અને દિવ્યાંગોને આર્થિક સહાય યોજના:-**

નિરાધાર વૃદ્ધો અને દિવ્યાંગોને આર્થિક સહાય યોજના સરકારશ્રીના ઠરાવ ક્રમાંક:બીએમ/૧૦૭૮/મ.૫૮૨૨/છ, તા.૨૫/૦૯/૧૯૭૮ થી અમલમાં મુકવામાં આવી.

આ યોજના હેઠળ ૧૦ વર્ષથી ગુજરાત રાજયમાં વસવાટ કરતાં ૬૦ વર્ષ કે તેથી વધુ વયના વૃધ્ધ જેમનો ૨૧ વર્ષ થી મોટા પુત્ર ન હોય તેવા વૃદ્ધો અને ૭૫ ટકા દિવ્યાંગતા ધરાવતા અને ૪૫ વર્ષની વય ધરાવતા નિરાધાર દિવ્યાંગોને માસિક સહાય રૂ. ૧૦૦૦/- આપવામાં આવે છે. તથા ૮૦ વર્ષથી ઉપરની વય ધરાવતા નિરાધાર વૃદ્ધો અને નિરાધાર દિવ્યાંગોને માસિક સહાય રૂ. ૧૨૫૦/- આપવામાં આવે છે.

નિરાધાર વૃદ્ધો અને દિવ્યાંગોને આર્થિક સહાય યોજના હેઠળ લાભાર્થીઓને સહાયભૂત થવાં વર્ષ:-૨૦૨૧-૨૨માં કુલ-૧,૩૦,૨૨૭ લાભાર્થીઓને રૂ. ૧૨૧૪૬.૯૬ લાખની સહાય ચુકવવામાં આવેલ છે. વર્ષ:-૨૦૨૨-૨૩માં કુલ-૧,૩૫,૦૦૦ લાભાર્થીઓને સહાય ચુકવવા રૂ. ૧૮૦૭૪.૭૨ લાખની જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે. જાન્યુઆરી-૨૦૨૩ અંતિત-૧,૪૪,૧૪૩ લાભાર્થીઓને રૂ. ૧૩૦૮૫.૯૧ લાખની સહાય ચુકવવામાં આવેલ છે.

- **રાષ્ટ્રીય કુટુંબ સહાય યોજના:-**

રાષ્ટ્રીય કુટુંબ સહાય યોજના સરકારશ્રીના ઠરાવ ક્રમાંક: વીએનપી/૧૦૯૫/આઈ-૭૭/છ-૧, તા.૨૫/૦૯/૧૯૯૫ થી અમલમાં આવેલ છે. ગરીબી રેખા હેઠળ સમાવેશ થયેલ કુટુંબના ૧૮ થી ૬૦ વર્ષના મુખ્ય કમાનાર વ્યક્તિનું કુદરતી/આકસ્મિક અવસાન થવાથી વ્યક્તિના વારસદારને એક જ વખત રૂ. ૨૦,૦૦૦/- ની સહાય તાત્કાલિક ભારત સરકાર દ્વારા ચુકવણી કરવામાં આવે છે.

રાષ્ટ્રીય કુટુંબ સહાય યોજના હેઠળ વર્ષ:-૨૦૨૧-૨૨માં કુલ-૮૦૮૬ લાભાર્થીઓને રૂ. ૧૬૧૭.૨૦ લાખની સહાય ચુકવવામાં આવેલ છે. વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩માં કુલ-૧૦૦૦૦ લાભાર્થીઓને સહાય ચુકવવા રૂ. ૨૦૦૦.૦૦ લાખની જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે. જાન્યુઆરી-૨૦૨૩ અંતિત-૬૬૫૦ લાભાર્થીઓને રૂ. ૧૩૩૦.૦૦ લાખની સહાય ચુકવવામાં આવેલ છે.

- **અંત્યેષ્ઠી સહાય યોજના:-**

રાજ્યના સરકારની નિરાધાર વૃદ્ધો અને દિવ્યાંગોને આર્થિક સહાય યોજના અથવા ઈન્દિરા ગાંધી રાષ્ટ્રીય વૃદ્ધ પેન્શન યોજનામાં ગરીબી રેખા હેઠળ સમાવિષ્ટ કુટુંબોના યોજનાનો લાભ મેળવતા હોય તેવા જ વરિષ્ઠ નાગરિકો અવસાન થયે તેમના કુટુંબને મદદરૂપ થવા સરકારશ્રી દ્વારા વર્ષ-૨૦૨૨-૨૦૨૩થી વૃદ્ધ સહાય મેળવતા સીનીયર સીટીઝનોની અંત્યેષ્ઠી માટે રૂ. ૫૦૦૦/-સહાયની યોજનાની સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ નાં ઠરાવ ક્રમાંક-વનપ/૧૧૨૦૨૨/૩૧૫૪/નબા-૪-છ તારીખ-૨૧/૦૪/૨૦૨૨થી વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩થી નવી બાબતની વહીવટી મંજુરી મળેલ છે.

અંત્યેષ્ઠી સહાય યોજના હેઠળ વર્ષ:-૨૦૨૨-૨૩માં કુલ-૫૦૦૦ લાભાર્થીઓને સહાય ચુકવવા રૂ. ૨૫૦.૦૦ લાખની જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે. જાન્યુઆરી-૨૦૨૩ અંતિત-૧૪ લાભાર્થીઓને રૂ. ૦.૭૦ લાખની સહાય ચુકવવામાં આવેલ છે.

- **૧૯૫૯ ના ગુનેગાર પરિવીક્ષા અધિનિયમ હેઠળની પ્રવૃત્તિઓ:-**

ગુજરાત રાજ્યની વર્ષ ૧૯૬૦માં રચના થઈ ત્યારથી ૧૯૩૮નો મુંબઈ ગુનેગાર પરિવિક્ષા અધિનિયમ અમલમાં હતો. સને ૧૯૭૩ થી રાજયમાં કેન્દ્રીય ગુનેગાર પરિવિક્ષા અધિનિયમ, ૧૯૫૮ અમલમાં આવેલ છે.

નિયંત્રણ બહારના સંજોગો અને જુદા જુદા પરિબળોની અનિચ્છનીય અસરને કારણે ગુનાહિત કાર્યમાં ઝંપલાવ્યુ હોય તેવા પ્રથમ ગુન્હો કરનાર અને યુવાન ગુનેગારોને સમાજમાં રાખીને સુધારી શકાય છે. આવા ગુનેગારોને જેલના સળીયા પાછળ ધકેલવાને બદલે તેમને પરિવિક્ષા નિરીક્ષણ, દેખરેખ અને માર્ગદર્શન હેઠળ તેમની સુધારણા અને પુનઃસ્થાપન માટે તક આપવામાં આવે છે. ૧૮ વર્ષની ઉપરના ગુનેગારોને ૧૯૫૮ના ગુનેગાર પરિવિક્ષા અધિનિયમની જોગવાઈ અન્વયે પરિવિક્ષા પર મુક્ત કરવાનો લાભ આપવામાં આવે છે. આ અધિનિયમ હેઠળ નાણાંકીય વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં માહે જાન્યુઆરી-૨૦૨૩ અંત સુધીમાં રાજયની અલગ અલગ કોર્ટ તરફથી પ્રોબેશન ઓફ ઓફેન્ડસ એકટ હેઠળ કુલ-૬૫૮ કેસો રીફર થયેલ છે. જે પૈકી ૫૯૬ કેસોના રીપોર્ટ કોર્ટમાં રજુ થયેલ છે. તેમજ જાન્યુઆરી-૨૦૨૩ અંતિત કુલ ૪૦૭ કેસો હાલમાં સુપરવિઝન હેઠળ ચાલુ છે.

❖ કેદી સહાય યોજના:-

જયારે ગુનેગારોને જેલમાં મોકલવામાં આવે છે અથવા તેને ૫ વર્ષ કે તેથી વધુ વર્ષ સજા ફરવામાવવામાં આવે છે, ત્યારે તેના કુટુંબીજનોને મુશ્કેલી પડે છે. તેમને મદદ કરવા રૂ. ૨૫,000/- સુધીના નાણાંકીય મદદ, દુધાળા ઢોર કે વ્યવસાયના સાધનો ખરીદવા માટે આપવામાં આવે છે કે જેથી તેઓ પોતાનો નિભાવ કરી શકે. આ યોજના હેઠળ વર્ષ:-૨૦૨૧-૨૨માં કુલ-૩0૬ લાભાર્થીઓને રૂ. ૭૬.૫0 લાખની સહાય ચુકવવામાં આવેલ છે. નાણાંકિય વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં કુલ ૩૪0 લાભાર્થીઓ માટે રૂ. ૮૫.00 લાખની વાર્ષિક જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. માહે જાન્યુઆરી-૨૦૨૩ અંત સુધીમાં કુલ-૨૩૭ લાભાર્થીઓને કુલ રૂ. ૫૯.૨૫ લાખની સહાય ચુકવવામાં આવી છે.

❖ બાળ કલ્યાણ

ગુજરાત રાજયમાં અનાથ નિરાધાર રખડતા ભટકતા અને કાયદા સાથે સંઘર્ષમાં આવેલા બાળકોને વિવિધ કલ્યાણકારી યોજનાઓ અને કાયદા હેઠળ સુરક્ષા જુવેનાઈલ જસ્ટિસ એક્ટ ૨૦૧૫ ની જોગવાઈઓ મુજબ આપવામાં આવે છે. ભારત સરકારની સંકલીત બાળ સુરક્ષા યોજના હેઠળ રાજયકક્ષાએ ગુજરાત રાજ્ય બાળ સુરક્ષા એકમ અને જિલ્લા કક્ષાએ જિલ્લા બાળ સુરક્ષા એકમ હાલમાં કાર્યરત છે. બાળ કલ્યાણ ક્ષેત્રે અનાથ નિરાધાર રખડતા ભટકતા અને કાયદા સાથે સંઘર્ષમાં આવેલા બાળકો માટે કાર્યરત હાલ કુલ ૧૨૮ સંસ્થાઓની નોંધણી થયેલ છે. જેમાંથી કાયદાના સંઘર્ષમાં આવેલા બાળકો માટે 0૩ સરકારી અને 0૩ બિનસરકારી ઝોનલ ઓબ્ઝર્વેશન હોમ કાર્યરત છે. તેમજ ગંભીર ગૂનામાં સંકળાયેલા બાળકો માટે રાજ્યમાં 0૩ સરકારી પ્લેસ ઓફ સેફટી, 0૩ સ્પેશ્યલ હોમ કાર્યરત છે. જેમાં જુવેનાઈલ જસ્ટિસ બોર્ડના આદેશથી બાળકોને રાખવામાં આવે છે. રાજ્યમાં ૭ થી ૧૮ વર્ષના અનાથ અને નિરાધાર બાળકો માટે ૩૧ સરકારી ચિલ્ડ્રન હોમ અને ૨૬ બિન-સરકારી ચિલ્ડ્રન હોમ હાલમાં કાર્યરત છે. તેમજ 0 થી ૬ વર્ષના અનાથ અને ત્યજાયેલા બાળકો માટે 0૮ સરકારી શિશુગૃહ (SAA) અને 0૫ બિન-સરકારી શિશુગૃહ (SAA) કાર્યરત છે. જેમાં રક્ષણ અને સંભાળની જરૂરિયાતવાળા બાળકોને ચિલ્ડ્રન હોમમાં ચાઇલ્ડ વેલ્ફેર કમિટીના આદેશથી રાખવામાં આવે છે. રાજયમાં કુલ ૪૮ સરકારી તથા ૮0 સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓ દ્વારા એમ કુલ ૧૨૮ બાળ કલ્યાણ સંસ્થાઓ કાર્યરત છે. બાળ કલ્યાણ સંસ્થાઓમાં બાળકોને મફત રહેવા જમવાનું, આરોગ્યપ્રદ સુવિધાઓ અને શિક્ષણ અને જીવનલક્ષી તાલીમ આપવામાં આવે છે. આ સંસ્થામાં કુલ ૨૪૪0 બાળકો આશ્રય લઈ રહયા છે. રાજયમાં દિકરીઓ માટે વડોદરા ખાતે પ્લેસ ખોફ સેફટી / સ્પેશ્યલ હોમ તથા છોકરાઓ માટે રાજકોટ અને મહેસાણા ખાતે ચાલે છે. તેઓ ત્યાં રહે તે દરમ્યાન તેમનું કુટુંબ સામાજિક જીવન, ઈતિહાસ વગેરે એકત્ર કરવામાં આવે છે. અને તેમની યોગ્ય કાળજી લેવાના પ્રયાસો કરવામાં આવે છે. આ બાળકો પૈકી જેમને સંસ્થાકીય જીવનની જરૂરિયાત જણાય તેમને સંસ્થાકીય આશ્રય આપી સ્પેશ્યલ તાલીમ આપવામાં આવે છે. સુરત અને વડોદરા ખાતે સ્વૈચ્છિક ઓપન શેલ્ટર હોમ કાર્યરત છે. સંભાળ અને રક્ષણની જરૂરિયાતવાળા બાળકો માટે ગુજરાત રાજયમાં કુલ ૩૩ ચાઈલ્ડ વેલ્ફેર કમિટી તથા કાયદા સાથે સંઘર્ષમાં આવેલ બાળકો માટે કુલ ૩૩ જુવેનાઈલ જસ્ટિસ બોર્ડની રચના કરવામાં આવેલ છે.

- **પાલક માતા પિતા યોજના:-**

રાજ્ય સરકાર દ્વારા 0 થી ૧૮ વર્ષના અનાથ અને નિરાધાર બાળકોને પાલક માતા-પિતા યોજના હેઠળ માસિક રૂ. 3000/-ની સહાય DBT મારફત આપવામાં આવે છે. આ યોજના હેઠળ વર્ષ:-૨૦૨૧-૨૨માં કુલ-૧૮૧૯૨ લાભાર્થીઓને રૂ. ૬૪૧૩.૪૩ લાખની સહાય ચુકવવામાં આવેલ છે. વર્ષ:-૨૦૨૨-૨૩માં કુલ-૨૦,000 લાભાર્થીઓને સહાય ચુકવવા રૂ. ૬૯03.00 લાખની જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે. માહે જાન્યુઆરી-૨૦૨૩ અંત સુધીમાં કુલ.૧૮૬૯૪ લાભાર્થીઓને કુલ રૂ. ૫૧૨૩.૧૯ લાખની સહાય ચુકવવામાં આવી છે.

- **શેરો પોઝિટીવ ઇલનેશ યોજના:-**

ગુજરાત રાજ્ય સરકાર દ્વારા શેરો પોઝિટીવ ઇલનેશ યોજના હેઠળ જે બાળક પોતે શેરો પોઝિટીવ ઇલનેશ હોય અથવા તેના માતા-પિતા અથવા માતા-પિતા બન્નેમાંથી કોઈ એક હોય તેવા કિસ્સામાં અભ્યાસ કરતા બાળકને ધોરણ-૧ થી ૫ (યુનિફોર્મ ખર્ચ સહિત રૂ. ૨000/-) અને ધોરણ ૬ થી ૧૦ (યુનિફોર્મ ખર્ચ સહિત રૂ. ૨૫00/-) ધોરણ ૧૧ કે તેથી વધુ ઉચ્ચ અભ્યાસ માટે રૂ. ૪000/- થી રૂ. ૧૬,000/- સુધી (ફી અને પુસ્તકો માટે માસિક રૂ. ૧,000/- પ્રમાણે દસ માસ માટે તથા માસિક રૂ. ૬00/- ભોજન તથા હોસ્ટેલ ચાર્જીસ) શિષ્યવૃત્તિ સહાય ચૂકવવામાં આવે છે. આ યોજના હેઠળ વર્ષ:-૨૦૨૧-૨૨માં કુલ-૩૬૭૩ લાભાર્થીઓને રૂ. ૧૧૩.0૫ લાખની સહાય ચુકવવામાં આવેલ છે. વર્ષ:-૨૦૨૨-૨૩માં કુલ-૩૬00 લાભાર્થીઓને સહાય ચુકવવા રૂ. ૧૨૯.0૩૫ લાખની જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે. માહે જાન્યુઆરી-૨૦૨૩ અંત સુધીમાં કુલ.૩૯0૪ લાભાર્થીઓને કુલ રૂ. ૧૨૬.૩૨ લાખની સહાય ચુકવવામાં આવી છે.

ગુજરાત ભિક્ષા પ્રતિબંધક અધિનિયમ-૧૯૫૯ની પ્રવૃત્તિઓ:-

ગુજરાત રાજ્યમાં ગુજરાત ભિક્ષા પ્રતિબંધક અધિનિયમ-૧૯૫૯ તા.0૮ ફેબ્રુઆરી ૧૯૬0 થી અમલમાં છે. રાજ્ય સરકાર રાજપત્રમાં જાહેરનામું પ્રસિધ્ધ કરીને રાજ્યના કોઈ વિસ્તાર માટે તે અર્થે નક્કી કરે તે તારીખે તે વિસ્તારમાં અમલમાં આવે છે. હાલ રાજ્યમાં અધિનિયમની કલમ-૧૬ મુજબ પુરૂષો માટે અમદાવાદ, વડોદરા, સુરત અને રાજકોટ ખાતે તથા સ્ત્રીઓ માટે ડભોડા (ગાંધીનગર) ખાતે એમ મળી કુલ–0૫ સરકારી ભિક્ષુક સ્વીકાર કેન્દ્રો /ગૃહો કાર્યરત છે. ભિક્ષુક ગૃહના ઓફિસર ઇન્ચાર્જ/અધીક્ષક દ્વારા સંસ્થાના કર્મચારીઓને સાથે રાખી પોલીસ વિભાગની મદદથી ભિક્ષા પ્રતિબંધિત વિસ્તારમાં રાઉન્ડ અપ કરવામાં આવે છે. રાઉન્ડ અપ દરમિયાન ભિક્ષાવૃત્તિ કરતા પકડાયેલ ભિક્ષુકોને નામ.કોર્ટ સમક્ષ હાજર કરવામાં આવે છે. નામ.કોર્ટ દ્વારા આ ભિક્ષુકોને કાયદાની કલમ ૪(૧) થી ૪(૩) હેઠળ સંસ્થામાં પ્રવેશ આપવાની તથા કલમ ૫(૧) થી કલમ ૫(૫) મુજબ 0૧ વર્ષ સુધી ભિક્ષુક ગૃહ/કેંદ્રમાં અટકમાં રાખવામાં આવે છે. ભિક્ષુકગૃહોમાં લાવવામાં આવેલ ભિક્ષુકોને મફત ભોજન, આશ્રય, આરોગ્યપ્રદ સુવિધા તેમજ વિવિધ વ્યવસાયલક્ષી ગૃહ ઉદ્યોગ તાલિમ આપવામાં આવે છે. નાણાકીય વર્ષ- ૨૦૨૧-૨૨માં કુલ-0૫ સરકારી ભિક્ષુક ગૃહોને કુલ રૂ. ૩૭0.00 લાખની ગ્રાન્ટ ફાળવેલ જેની સામે રૂ. ૨0૧.૬૮ લાખનો પગાર ખર્ચ, રૂ. ૧૩૭.૮૯ લાખનો નિભાવ ખર્ચ એમ કુલ રૂ. ૩૩૯.૫૭ લાખનો ખર્ચ માર્ચ-૨૦૨૨ અંતિત થયેલ છે. ચાલુ નાણાકીય વર્ષ- ૨૦૨૨-૨૩માં કુલ-0૫ સરકારી ભિક્ષુક ગૃહોને કુલ રૂ. ૩૬૯.00 લાખની ગ્રાન્ટ ફાળવેલ જેની સામે રૂ. ૨0૮.૫૭ લાખનો પગાર ખર્ચ, રૂ. ૧૩૩.૪0 લાખનો નિભાવ ખર્ચ એમ કુલ રૂ. ૩૪૧.૯૭ લાખનો ખર્ચ જાન્યુઆરી-૨૦૨૩ અંતિત થયેલ છે. તેમજ હાલમાં ઉકત 0૫ ભિક્ષુક ગૃહોની કુલ-૩૭0ની ટોચ મર્યાદા સામે કુલ-૧૭૯ ભિક્ષુકો આશ્રય લઇ રહેલ છે. હાલ ગુજરાત રાજ્યમાં દેવભૂમિ દ્વારકા, અંબાજી, ગીરસોમનાથ અને રાજકોટ (મહિલા) સ્વૈચ્છિક ભિક્ષુક ગૃહો કાર્યરત થયેલ છે.

❖ **દિવ્યાંગ કલ્યાણ યોજનાઓ:**

- **ઈન્દીરા ગાંધી નેશનલ ડીસેબીલીટી પેન્શન યોજના**

ઈન્દીરા ગાંધી નેશનલ ડીસેબીલીટી પેન્શન યોજના હેઠળ ૮૦% કે તેથી વધુ દિવ્યાંગતા ધરાવતા, 0 થી ૨૦ નો બી.પી.એલ સ્કોરવાળા દિવ્યાંગ વ્યક્તિ કે જેની ઉમર ૧૮ થી ૭૯ વર્ષ સુધીની છે તેવા દિવ્યાંગ વ્યક્તિને માસિક રૂ. ૧000/- સહાય લાભાર્થીના બેંક ખાતામાં સીધા DBT મારફતે રાજ્ય કક્ષાએથી ચુકવવામાં આવે છે. જેમાં રૂ. ૭00/- રાજ્ય સરકાર દ્વારા અને રૂ. 300/- કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા આપવામાં આવે છે.

વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં કુલ ૧૭,૫૫૪ લાભાર્થીઓને કુલ રૂ. ૧૨૯૯.૭૯ લાખની સહાય ચુકવવામાં આવેલ છે. નાણાંકિય વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં કુલ ૨૦૫૭૭ લાભાર્થીઓ માટે રૂ. ૨૪૪૨.00 લાખની વાર્ષિક જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. માહે જાન્યુઆરી-૨૦૨૩ અંત સુધીમાં કુલ-૨૦,૫૭૩ લાભાર્થીઓને કુલ રૂ. ૨૦૪૬.૪૦ લાખની સહાય ચુકવવામાં આવી છે.

- **સંત સુરદાસ સહાય યોજના:**

સંત સુરદાસ યોજના હેઠળ, ૮૦% કે તેથી વધુ દિવ્યાંગતા ધરાવતી વ્યક્તિ કે જેની ઉમર 0 થી ૧૭ વર્ષની છે અને બી.પી.એલ યાદીમાં 0 થી ૨૦ સ્કોર ધરાવે છે તેવા વ્યક્તિને રાજય સરકાર દ્વારા માસિક રૂ. ૧000/- સહાય લાભાર્થીઓના બેંક ખાતામાં DBT મારફતે રાજય કક્ષાએથી ચુકવવામાં આવે છે.

વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં કુલ ૨૫,૦૯૨ લાભાર્થીઓને કુલ રૂ. ૧૯૦૫.૭૪ લાખની સહાય ચુકવવામાં આવેલ છે. નાણાંકિય વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં કુલ ૨૬,૯૯૫ લાભાર્થીઓ માટે રૂ. ૩૦૫૦.00 લાખની વાર્ષિક જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. માહે જાન્યુઆરી-૨૦૨૩ અંત સુધીમાં કુલ- ૨૫૪૪૦ લાભાર્થીઓને કુલ રૂ. ૨૫૪૨.૩૭ લાખની સહાય ચુકવવામાં આવી છે.

- **દિવ્યાંગ શિષ્યવૃત્તિ સહાય યોજના: -**

દિવ્યાંગ શિષ્યવૃત્તિ યોજનામાં ૪૦% થી વધુ દિવ્યાંગતા ધરાવતા વિદ્યાર્થીઓને રાજ્ય સરકાર દ્વારા શિષ્યવૃત્તિ આપવામાં આવે છે. જેમાં ધોરણ ૧ થી ૮ ના અભ્યાસ માટે વાર્ષિક રૂ. ૧૫00/- તથા ધોરણ ૯ થી ઉપરના અભ્યાસ માટે વાર્ષિક રૂ. ૨000/- થી રૂ. ૪૫00/- સુધીની શિષ્યવૃત્તિ રાજય સરકાર દ્વારા આપવામાં આવે છે.

વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં ૯,૪૨૮ લાભાર્થીઓને કુલ રૂ. ૧૧૬.૦૫ લાખની શિષ્યવૃત્તિ ચુકવવામાં આવેલ છે. નાણાંકિય વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં કુલ ૯૪૨૫ લાભાર્થીઓ માટે રૂ. ૧૪૫.૫૦ લાખની વાર્ષિક જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. માહે જાન્યુઆરી-૨૦૨૩ અંત સુધીમાં કુલ- ૮૫૪૨ લાભાર્થીઓને કુલ રૂ. ૧૩૪.૪૫ લાખની સહાય ચુકવવામાં આવી છે.

- **દિવ્યાંગ સાધન સહાય યોજના:-**

દિવ્યાંગ સાધન સહાય યોજના હેઠળ ૪૦% કે તેથી વધુ દિવ્યાંગતા ધરાવતા વ્યક્તિને સહાય સાધન સ્વરૂપે આપવામાં આવે છે. આ યોજના હેઠળ દિવ્યાંગ વ્યક્તિને રૂ. ૨૦,000ની મર્યાદામાં સહાય આપવામાં આવે છે. આ યોજના હેઠળ દિવ્યાંગ વ્યક્તિને તેઓની દિવ્યાંગતામાં રાહત થાય તેવા તેમજ સ્વરોજગારલક્ષી સાધનો પુરા પાડવામાં આવે છે.

વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં કુલ ૮,૭૯૬ લાભાર્થીઓને કુલ રૂ. ૧00૩.૩૫ લાખની સહાય ચુકવવામાં આવી છે. નાણાંકિય વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં કુલ ૭૪૯૦ લાભાર્થીઓ માટે રૂ. ૯૬૫.૮૬ લાખની વાર્ષિક જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. માહે જાન્યુઆરી-૨૦૨૩ અંત સુધીમાં કુલ- ૧૨,૭૪૪ લાભાર્થીઓના સાધનો મંજુર કરેલ છે.

- **દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓને એસ.ટી. બસમાં મફત મુસાફરી યોજના:-**

દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓને એસ.ટી. બસમાં મફત મુસાફરી યોજના હેઠળ ૪૦ ટકા કે તેથી વધુ દિવ્યાંગતા ધરાવતા દિવ્યાંગ વ્યક્તિને ગુજરાત રાજય માર્ગ વાહન વ્યવહાર નિગમની તમામ પ્રકારની બસોમાં વિના મુલ્યે મુસાફરીનો લાભ આપવામાં આવે છે. વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં ૩,૧૮,૮૦૫ લાભાર્થીઓ માટે કુલ રૂ. ૨૦૦૦.૩૨ લાખનો ખર્ચ થયેલ છે. નાણાંકિય વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩માં રૂ. ૪૦૦૦.૦૦ લાખની વાર્ષિક જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. જાન્યુઆરી-૨૦૨૩ અંતિત ૩,૪૩,૬૨૨ લાભાર્થીઓ માટે રૂ. ૧૦૦૦.૦૦ લાખ ખર્ચ કરેલ છે.

- **દિવ્યાંગ લગ્ન સહાય યોજના:-**

દિવ્યાંગ લગ્ન સહાય યોજના હેઠળ દિવ્યાંગથી દિવ્યાંગ તેમજ દિવ્યાંગથી સામાન્ય વ્યક્તિના લગ્નના કિસ્સામાં નાણાકિય સહાય આપવામાં આવે છે. જેમા દિવ્યાંગ થી દિવ્યાંગ વ્યક્તિના લગ્નના કિસ્સામાં બન્ને વ્યક્તિને રૂ. ૫૦,૦૦૦ + રૂ. ૫૦,૦૦૦/- મળી કુલ રૂ. ૧,૦૦૦૦૦/- સહાય તેમજ દિવ્યાંગ વ્યક્તિ થી સામાન્ય વ્યક્તિના લગ્ન કિસ્સામાં રૂ. ૫૦,૦૦૦/- ની સહાય આપવામાં આવે છે.

વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં કુલ ૧૫૬૫ લાભાર્થીઓને કુલ રૂ. ૭૮૨.૨૦ લાખની સહાય ચુકવવામાં આવી છે. નાણાંકિય વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માં કુલ ૧૫૦૦ લાભાર્થીઓ માટે રૂ. ૭૦૦.૦૦ લાખની વાર્ષિક જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. માહે જાન્યુઆરી-૨૦૨૩ અંત સુધીમાં કુલ- ૧૦૭૧ લાભાર્થીઓને કુલ રૂ. ૫૩૫.૫૦ લાખની સહાય ચુકવવામાં આવી છે.

- **નિરામયા હેલ્થ ઈન્સ્યોરન્સ પોલીસી**

નિરામયા હેલ્થ ઈન્સ્યોરન્સ પોલીસી યોજના હેઠળ, માનસીક ક્ષતિવળા મગજનો લકવો, સ્વલીનતા, બહુવિધ દિવ્યાંગતા વગેરે પ્રકારની દિવ્યાંગતા ધરાવતા વ્યક્તિને રૂ. ૧.૦૦ લાખનું વિમારક્ષણ મળવાપાત્ર છે. જેમા હોસ્પિટલમાં દાખલ, ઓપરેશન, ઓ.પી.ડી દવાઓ અને વાહનવ્યવહાર ખર્ચનો સમાવેશ થાય છે. આ યોજનામાં તમામ વયજૂથના દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓનો સમાવેશ થાય છે. આ યોજના હેઠળ વિમા પ્રિમિયમની રકમ રાજ્ય સરકાર દ્વારા ભરવામાં આવે છે. નાણાંકિય વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં કુલ ૧૨,૫૬૬ લાભાર્થીઓના વિમા પ્રિમિયમ પેટે કુલ રૂ. ૩૧.૪૪ લાખ ચુકવવામાં આવેલ છે. નાણાંકિય વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩માં રૂ. ૩૦.૦૦ લાખની વાર્ષિક જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. જાન્યુઆરી-૨૦૨૩ અંતિત ૭૫૭૧ લાભાર્થીઓના વિમા પ્રિમિયમ પેટે રૂ. ૧૮.૯૯ લાખ ચુકવેલ છે.

- **દિવ્યાંગ વિમા સહાય યોજના**:-

આ યોજના હેઠળ દિવ્યાંગ વ્યક્તિને રૂ. ૧.૦૦ લાખનું વિમા રક્ષણ મળવાપાત્ર છે. જેમાં (૧) અકસ્માતના કારણે મૃત્યુ/કાયમી, સંપૂર્ણ અપંગતાના કિસ્સામાં ૧૦૦ ટકા સહાય (૨) અકસ્માતને કારણે બે આંખ કે બે અંગ અથવા હાથ/પગ ગુમાવવાના કિસ્સામાં ૧૦૦ ટકા સહાય (૩) અકસ્માતને કારણે એક આંખ અને એક અંગ ગુમાવવાના કિસ્સામાં ૧૦૦ ટકા સહાય. (૪) અકસ્માતના કારણે એક આંખ અથવા એક અંગ ગુમાવવાના કિસ્સામાં ૫૦ ટકા વિમા રકમ મળવાપાત્ર છે. આ સહાયની રકમ સામાન્ય જૂથ અકસ્માત વિમા પોલીસીની શરતોને ધ્યાનમાં રાખીને મળવાપાત્ર થાય છે. આ યોજના હેઠળ વિમા પ્રિમિયમની રકમ રાજ્ય સરકાર દ્વારા ભરવામાં આવે છે. આ યોજના હેઠળ નાણાકિય વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં કુલ ૦૬ લાભાર્થીઓના વિમા સહાય પેટે કુલ રૂ. ૫૫.૦૦ લાખ ચુકવવામાં આવેલ છે. નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩માં રૂ. ૩૫.૦૦ લાખની વાર્ષિક જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.

બૌદ્ધિક અસમર્થતા ધરાવતી (મનોદિવ્યાંગ) વ્યક્તિઓને આર્થિક સહાય યોજના

આ યોજના હેઠળ ૫0% કે તેથી વધુ બૌધ્ધિક અસમર્થતા / સેરેબલ પાલ્સી / ઓટીઝમ સ્પેક્ટ્રમ ડિસઓર્ડર (ચેતાતંત્ર ન્યુરોની વિકાસલક્ષી સ્થિતિમાં ક્ષતિ) ધરાવતા દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓને આવક મર્યાદાના બાધ સિવાય માસિક રૂ. ૧000/- સહાય આપવામાં આવે છે.

આ યોજના હેઠળ નાણાકિય વર્ષ ૨0૨૧-૨૨માં કુલ ૨૫,0૭૫ લાભાર્થીઓને કુલ રૂ. ૨0૫૭.૬૬ લાખ સહાય પેટે ચુકવવામાં આવેલ છે. નાણાંકિય વર્ષ ૨0૨૨-૨૩માં કુલ ૩૪,0૪૮ લાભાર્થીઓ માટે રૂ. ૪૩૯૩.00 લાખની વાર્ષિક જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. જાન્યુઆરી-૨0૨૩ અંતિત ૪૨,૨૫૯ લાભાર્થીઓને રૂ. ૩૫૭૧.૬૧ લાખ સહાય પેટે ચુકવેલ છે.

દિવ્યાંગો માટે ઈલેક્ટ્રીક સ્કુટર ખરીદવાની યોજના

આ યોજના હેઠળ ૧૮ થી ૫0 વર્ષના દિવ્યાંગ વ્યક્તિ કે જેની અસ્થિવિષયક દિવ્યાંગતાની ટકાવારી ૪0 ટકા કે તેથી વધુ હોય અને બી.પી.એલ યાદીમાં 0 થી ૨0 નો સ્કોર ધરાવનાર દિવ્યાંગ વ્યક્તિને મળવા પાત્ર છે. જેમાં દિવ્યાંગોને ઈલેક્ટ્રીક સ્કુટર ખરીદવાની યોજના હેઠળ સ્કુટરની બેઝીક કિંમત+ડીસેબલ કીટના ૫0 ટકા અથવા રૂ. ૨૫000/- ની મર્યાદામાં સહાય ચુકવવામાં આવે છે. ચાલુ નાણકીય વર્ષ ૨0૨૨-૨૩માં કુલ રૂ. ૫0.00 લાખની જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે.

દિવ્યાંગ કલ્યાણ, ભિક્ષુક ગૃહ અને વૃદ્ધાશ્રમ સંસ્થાઓ

ક્રમ	સંસ્થા	સરકારી	સ્વૈચ્છિક	કુલ
૧.	દ્રષ્ટિમંદ ભાઈઓની સંસ્થા	0૩	૩0	૩૩
૨.	શારીરિક દિવ્યાંગો અને બહુવિધ દિવ્યાંગતા માટેની સંસ્થા	0૨	૨0	૨૨
૩.	બહેરા-મુંગા માટેની સંસ્થા	0૩	૩૨	૩૫
૪.	માનસિક ક્ષતિવાળા બાળકોની સંસ્થા	૧૩	૪૩	૫૬
૫.	સેરેબ્રલ પાલ્સીની સંસ્થાઓ	0	૫	૫
૬.	વૃદ્ધાશ્રમ સંસ્થા	00	૨૮	૨૮
૭.	ભિક્ષુક ગૃહ સંસ્થા	0૫	0૪	0૯
	કુલ	**૨૬**	**૧૬૨**	**૧૮૮**

INDEX

કાર્યક્રમ અને પ્રવૃત્તિ વર્ગીકરણ નાણાંકીય જરૂરીયાત

માંગણી ક્રમાંક-૯૨/૯૫/૯૬ અને ૮૪,૯૧

ભાગ-૩ અને પત્રક-ક

(રૂ. લાખમાં)

ક્રમ	વિગતવાર ગૌણ સદર	૨૦૨૧-૨૨ ના હિસાબ		૨૦૨૨-૨૩ ની જોગવાઈ		૨૦૨૨-૨૩ની સુધારેલ જોગવાઈ		૨૦૨૨-૨૩ની વાર્ષિક જોગવાઈ			
		મુડી	મહેસુલ	મુડી	મહેસુલ	મુડી	મહેસુલ	ચાલુ બાબતો	સ્થાયી ખર્ચ	નવી બાબત	કુલ
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨
૧	૦૦૧ : નિર્દેશ અને વહીવટ	0.00	779.32	0.00	1177.44	0.00	1130.28	372.16	1625.67	4.85	2002.68
૨	૧૦૧ : વિકલાંગોનું કલ્યાણ	0.00	13907.51	0.00	22440.12	0.00	27037.88	20834.56	7675.78	0.00	28510.34
3	૧૦૨ : બાળ કલ્યાણ	0.00	15128.77	0.00	17554.41	0.00	19358.42	21159.05	0.00	2360.00	23519.05
૪	૧૦૬ : સુધારાલક્ષી સેવાઓ	0.00	0.00	0.00	250.00	0.00	356.72	2.00	0.00	0.00	2.00
૫	૨૦૦ : અન્ય કાર્યક્રમ	0.00	99263.99	0.00	101590.72	0.00	125928.02	137453.34	454.10	0.00	137907.44
૬	૮૦૦ : અન્ય ખર્ચ	0.00	892.43	0.00	1031.79	0.00	946.79	155.17	458.16	0.00	613.33
૭	૨૦૪૯ જી.પી.એફ. વ્યાજ	0.00	260.00	0.00	240.00	0.00	240.00	0.00	240.00	0.00	240.00
૮	૧૯૦ : દિવ્યાંગ નાણાં અને વિકાસ નિગમ	125.00	60.00	575.00	60.00	575.00	31.35	198.00	0.00	600.00	798.00
૯	૦૯૧ : ૨૨૫૧ : ૦૦ : ૮૦૦ : ૦૧ (માહિતી પ્રાદ્યોગિકી)	0.00	27.51	0.00	160.00	0.00	160.00	100.00	0.00	0.00	100.00
૧૦	૦૮૪ : ૪૨૩૫ : ૦૧ : ૨૦૧ : ૪૨ (મકાન બાંધકામ)	645.26	0.00	4699.78	0.00	2175.95	0.00	3937.57	0.00	465.30	4402.87
૧૧	૦૯૬ : ૪૨૩૫ : ૦૨ : ૭૯૬ : ૪૨ (RBD - ૧૦૪ મકાન બાંધકામ)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	42.00	0.00	266.65	308.65
	કુલ	**770.26**	**130319.53**	**5274.78**	**144504.48**	**2750.95**	**175189.46**	**184253.85**	**10453.71**	**3696.80**	**198404.36**

સમગ્ર કામગીરીનું સંક્ષિપ્ત વિવરણ

નાણાંકીય જરૂરીયાત સમજૂતી:-

સમાજ સુરક્ષા કચેરી અંગે વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨, વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩માં થયેલ ખર્ચ અને નાણાંકિય વર્ષ : ૨૦૨૩-૨૪માં કરેલ સંભવિત જોગવાઈની વિગત નીચે પ્રમાણે છે.

ક્રમ	યોજનાનું નામ	માર્ચ - ૨૦૨૨ અંતિત ખર્ચ (૨૦૨૧-૨૨)	વાર્ષિક જોગવાઈ (૨૦૨૨-૨૩)	વાર્ષિક જોગવાઈ (૨૦૨૩-૨૪)
૧	૨	૩	૪	૫
૧	નિર્દેશ અને વહીવટ	779.32	1177.44	2002.68
૨	દિવ્યાંગોનું કલ્યાણ	13907.51	22440.12	28510.34
૩	બાળ કલ્યાણ	15128.77	17554.41	23519.05
૪	સુધારાલક્ષી સેવાઓ	0.00	250.00	2.00
૫	અન્ય કાર્યક્રમ	99263.99	101590.72	137907.44
૬	અન્ય ખર્ચ	892.43	1031.79	613.33
૭	જી.પી.એફ. વ્યાજ	260.00	240.00	240.00
૮	દિવ્યાંગ નાણાં અને વિકાસ નિગમ	185.00	635.00	798.00
૯	માહિતી પ્રાદ્યોગિકી	27.51	160.00	100.00
૧૦	માર્ગ અને મકાન બાંધકામ	645.26	4699.78	4402.87
૧૧	માર્ગ અને મકાન બાંધકામ	0.00	0.00	308.65
	કુલ :-	**131089.79**	**149779.26**	**198404.36**

આ ખાતા હસ્તકના કર્મચારી વર્ગની ભરાયેલી સંખ્યા નીચે પ્રમાણે છે:-

ક્રમ	મહેકમની સંખ્યા	તા.૨૧/૦૨/૨૦૨૨ની સ્થિતિએ (સંખ્યા)
૧	રાજ્યપત્રિત	૧૮
૨	બિનરાજ્યપત્રિત	૩૩૩
	કુલ	**૩૫૧**

માહિતી અને પ્રોદ્યોગિકી:-

સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગના બજેટ હેડ હેઠળ રાજ્યની ઈન્ફ્રર્મેશન અને ટેકનોલોજી નિતિને અનુરૂપ ખાતાના વડાની કચેરી અને તાબાની કચેરીઓને કોમ્પ્યુટરથી સુસજ્જ કરી કામગીરીને ઝડપી બનાવવા પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે

એકંદરે સમાજ સુરક્ષા ખાતાની વિવિધ યોજનાઓમાં વિવિધ પ્રવૃત્તિઓના વિસ્તાર અને વિકાસ માટે વર્ષ: ૨૦૨૨-૨૩માં માહે જાન્યુઆરી-૨૦૨૩ અંત સુધીમાં કુલ રૂ. ૧૬૦.૦૦ લાખની જોગવાઈ સામે કુલ રૂ. ૧૪.૫૬ લાખનો ખર્ચ થયેલ છે. નાણાંકિય વર્ષ: ૨૦૨૩-૨૪ માં કુલ રૂ. ૧૦૦.૦૦ લાખની વાર્ષિક જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.

વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં મંજુર કરવામાં આવેલ નવી બાબત.

અ.નં.	શાખા	વિષય	રકમ (રૂ. લાખમાં)
(૧)	(૨)	(૩)	(૪)
૧	સીપીડી	પાલક માતા પિતા યોજનાના ધારા ધોરણોમાં સુધારા કરવા બાબત.	૩૬૦.૦૦
૨	સીપીડી	પાલક માતા પિતા યોજના અને મુખ્યમંત્રી બાળ સેવા યોજનાના લાભાર્થી પૈકી દિકરીના લગ્ન સમયે રૂ. ૨.૦૦ લાખની સહાય આપવા બાબત.	૨૦૦૦.૦૦
૩	મહેકમ	હિસાબી અધિકારીશ્રી વર્ગ-૨ની જગ્યાનું મહેકમ મંજુર કરવા બાબત.	૪.૮૫
૪	બાંધકામ	ચિલ્ડ્રન હોમ ફોર ગર્લ્સ, મોડાસા, જિ.અરવલ્લીના નવા મકાન બાંધકામ બાબત.	૨૬૬.૬૫
૫	બાંધકામ	શિશુગૃહ, સુરતની સંસ્થાના નવા મકાન બાંધકામ બાબત.	૮૦.૬૬
૬	બાંધકામ	નિયામક, સમાજ સુરક્ષા ખાતા સંચાલિત સંસ્થા/કચેરીઓના રીપેરીંગ બાબત.	૩૮૪.૬૩
૭	દિવ્યાંગ નિગમ	દિવ્યાંગજન મુદતી ધિરાણ યોજના	૬૦૦.૦૦
		કુલ	**૩૬૯૬.૭૯**

INDEX

દિવ્યાંગ કમિશ્નરશ્રીની કચેરી તથા અન્ય આયોગો

INDEX

દિવ્યાંગ કમિશ્નરશ્રીની કચેરી

વિકલાંગ (દિવ્યાંગ) ધારો, ૨૦૧૬

પ્રજાસત્તાક ભારતના ૪૬ મા વર્ષમાં એટલે કે ૧૯૯૫ માં સંસદ દ્વારા દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓ (સમાન તકો, અધિકારોનું રક્ષણ અને પૂર્ણ ભાગીદારી) ધારો ,૧૯૯૫, સાર કરવામાં આવ્યો અને તારીખ ૭ મી ફેબ્રુઆરી, ૧૯૯૬થી અમલમાં આવ્યો છે. આ કાયદો ભારત સરકારશ્રીના સામાજીક ન્યાય અને અધિકારીતા મંત્રાલયના નોટીફીકેશન નં:- એફ. નં. 03-0૧/૨૦૧૭-ડીડી-3 તા.૧૯/0૪/૨૦૧૭થી "ધ રાઈટસ ઓફ પર્સન્સ વિથ ડિસેબીલીટીઝ એકટ-૨૦૧૬" તરીકે અસ્તિત્વમાં આવેલ છે. દિવ્યાંગ વ્યકિતઓને સમાન તકો પુરી પાડવા, તેમના અધિકારોનું રક્ષણ કરવા અને તેમને સંપૂર્ણ સહભાગિતા પુરી પાડવાની દિશામાં પહેલ કરેલ છે. દિવ્યાંગ વ્યકિતઓનું સશકિતકરણ અને તેમને સમાજના મુખ્ય પ્રવાહમાં સામેલ કરવા તે આ કાયદા નો ઉદેશ છે. રાજ્ય સરકાર દ્વારા શરૂઆતમાં સમાજ કલ્યાણ વિભાગના સચિવશ્રી દ્વારા આ બાબત હાથ ધરાતી હતી.તા.૧૫-૨-૧૯૯૮ થી કમિશનરશ્રીની અલગ કચેરી શરૂ કરવામાં આવી છે.

પ્રસ્તુત કાયદો રદ ભારત સરકાર દ્વારા ડિસેમ્બર, ૨૦૧૬થી ધ રાઈટસ ઓફ પર્સન્સ વીથ ડિસેબીલીટીઝ એકટ, ૨૦૧૬ અમકલમાં લાવવામાં આવેલ છે. પ્રસ્તુત ધારામાં દિવ્યાંગતાની ૨૧ જેટલી દિવ્યાંગતાઓનો સમાવેશ કરવામાં આવેલ છે. દિવ્યાંગ વ્યકિતઓને શિક્ષણ, રોજગાર અને આરોગ્યમાં વધુ હકકો અને સમાનતા સાથે જાહેર નોકરીમાં ૪% આરક્ષણ આપવામાં આવેલ છે. દિવ્યાંગોને સરકારી ઈમારતો અને જાહેર સ્થળોના સુગમ્ય પ્રવેશ માટે રેમ્પ, રેલીંગ, અંધ દિવ્યાંગો માટે દ્રશ્ય-શ્રાવ્ય સાથેના લિફટ, ઝીબ્રા ક્રોસીંગ વગેરેનું અમલીકરણ કરાવવા સુચન કરવામાં આવે છે.

દિવ્યાંગ વ્યકિતોના કલ્યાણ અને તેમના અધિકારોના રક્ષણ માટે ઘડવામા આવેલ કાયદાઓ, ઉપનિયમો ધારાધોરણો, કારોબારી હુકમો, નિર્દેશ કે સુચનાઓના અમલીકરણને સુનિશ્ચિત કરવા અને તેના ભંગ સામેની ફરિયાદોની તપાસ કરી દિવ્યાંગોને કાયદા હેઠળ ઠરાવેલ લાભ મળે તે અંગે ન્યાય અપાવવા આ કચેરી કાર્યરત છે.

આ કચેરી દ્વારા દિવ્યાંગ વ્યકિતઓના હકકોના ભંગની મળતી ફરિયાદોને "ડિમ્ડ સિવીલ કોર્ટ"ની રીતે કેસ ચલાવી ચૂકાદા આપવામાં આવે છે અને તેનું અમલીકરણ દિવ્યાંગ ધારા-૨૦૧૬ અંતર્ગત વિવિધ વિભાગો/ખાતાઓ /કચેરીઓની યોજનાઓનું સમાનતા તથા અન્યાય ન થાય તે બાબતની કાર્યવાહી કરવામાં આવે છે.

અન્ય પછાત વર્ગો માટેનું પંચ

ઈન્દ્રસહાનીના કેસમાં રીટ પીટીશન સિવિલ નં. ૯૩૦/૧૯૯૦માં નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટે આપેલ આદેશના પાલન રૂપે ગુજરાત રાજ્યના નાગરિકોનો અન્ય પછાત વર્ગોની યાદીમાં સમાવેશ કરવા તેમજ અતિ સમાવેશ અને અલ્પ સમાવેશ કરવા માટેની રજુઆતો તપાસવાના હેતુથી ગુજરાત સરકારે સમાજ કલ્યાણ વિભાગના તા.૧૮-૩-૧૯૯૩ના ઠરાવ ક્રમાંકઃએસએસપી/૧૯૯૩/ખ/૧૦૨/અ થી ગુજરાત હાઈકોર્ટના નિવૃત્ત મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી પી. આર. ગોકુલક્રિષ્ણનની પંચ તરીકે નિમણૂંક કરી હતી. હાલ પંચની જગ્યા પર તા.૨૯-૩-૧૯૯૭ થી ગુજરાત હાઈકોર્ટના ભૂતપૂર્વ ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી સુજ્ઞાબેન કે. ભટ્ટ ને નિમણૂંક આપવામાં આવી છે.

જ્ઞાતિ કે જાતિ મંડળો તરફથી પંચને મળેલ રજુઆતો ધ્યાને લઈ, અરજદારોને પ્રશ્નાવલી મોકલી માહિતી એકત્ર કરવામાં આવે છે તથા પંચના અધિકારીશ્રીઓ સ્થળ નિરીક્ષણ રૂબરૂ મુલાકાત લઈ તપાસ કરે છે. મળેલ રજુઆતોના સંદર્ભમાં તમામ પાસાઓનો અભ્યાસ કરી જ્ઞાતિ/જાતિનો અન્ય પછાતવર્ગોની યાદીમાં સમાવેશ કરવા યોગ્ય છે કે કેમ તે અંગેની સરકારને ભલામણ કરે છે.

સામાજીક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગના ઠરાવ ક્રમાંક સશપ/૧૨૨૦૨૨/૧૨૦૧/અ ૧૫/૦૭/૨૦૨૨ના ઠરાવથી અન્ય પછાત વર્ગો માટેના પંચના તમામ કર્મચારી/અધિકારી સહિત હયાત સ્ટાફ કામચલાઉ વ્યવસ્થાના ભાગરૂપે સ્થાનિક સ્વરાજ્યની સંસ્થાઓમાં અન્ય પછાત વર્ગો માટેની બેઠકો નક્કી કરવા માટેના "સમર્પિત આયોગના તાબા ફેઠળ મુકવામાં આવેલ છે, અન્ય પછાત વર્ગો માટેના પંચના કર્મચારીઓ/અધિકારીઓએ, સમર્પિત આયોગની સૂચના અનુસાર સમર્પિત આયોગની કામગરીમાં કાર્યરત છે.

ગુજરાત રાજ્ય બાળ અધિકાર સંરક્ષણ આયોગ

- **પ્રસ્તાવના**

બાળકો એ સમાજનું એક અભિન્ન અંગ છે. તથા તે સમાજનો મહત્વનો હિસ્સો છે. એક સુરિક્ષત, તંદુરસ્ત અને શિક્ષિત બાળક ભિવષ્યમાં સુદ્રઢ સમાજનું નિર્માણ કરે છે. તે ધ્યાને લઈ બાળકોને વિવિધ અધિકારો આપવામાં આવે છે. પરંતુ, બાળકો આ અધિકારો મુકત રીતે ભોગવી શકે તે માટે અનેક અડચણો ઉભી થતી હોય છે. આ સંદર્ભમાં બાળકના સર્વાંગી વિકાસ માટે બાળ અધિકારના સંરક્ષણની જોગવાઈ કરવી પણ એટલી જ અગત્યની છે.

- **ગુજરાત રાજ્ય બાળ અધિકાર સંરક્ષણ આયોગની રચના**

ભારત સરકાર દ્વારા વર્ષ ૧૯૯૨ માં યુનાઈટેડ નેશન્સનાં બાળ અધિકારો બાબતના સમજૂતી કરાર સ્વીકારેલ છે. જેના સંદર્ભે બાળ અધિકારોના રક્ષણ અર્થે “ધી કમીશન ફોર પ્રોટેકશન ઓફ ચાઈલ્ડ રાઈટસ એકટ-૨૦૦૫ “ સંસદે ઘડેલ છે. અને મહામિહમ રાષ્ટ્રપતિશ્રી દ્વારા તાઃ- ૨૦/૦૬/૨૦૦૬ ના રોજ આ કાયદાને અનુમતિ આપવામાં આવેલ છે. આ કાયદાની કલમ ૧૭ મુજબ તા. ૨૮/૦૯/૨૦૧૨ ના રોજ આ કાયદાના જાહેરનામાથી ગુજરાત રાજ્ય બાળ અધિકાર સંરક્ષણ આયોગની રચના કરવામાં આવેલ છે.

- **ગુજરાત રાજ્ય બાળ અધિકાર સંરક્ષણ આયોગના ચેરપર્સન અને સભ્યો**

આયોગના અધ્યક્ષશ્રીની તાઃ- ૧૫/01/૨૦૧૯ ના જાહેરનામાથી સુ.શ્રી જાગૃતિબેન હરેનભાઈ પંડયાની નિમંણુક કરવામાં આવી હતી. હાલ જગ્યા ખાલી છે. તાઃ- ૨૭/0૪/૨૦૧૭ ના રોજ જાહેરનામાથી કુલ ૬ સભ્યોની નિમણુંક કરવામાં આવી હતી. તેઓની મુદત તા- ૩૧/0૪/૨૦૨૦ ના રોજ પૂર્ણ થયેલ હોય હાલ જગ્યા ખાલી છે.

- **બાળ અધિકારો**

ધી કમિશન ફોર પ્રોટેકશન ઓફ ચાઈલ્ડ રાઈટસ એકટ-૨૦૦૫ ની કલમ ૨(બી) મુજબ બાળ અધિકારો તારીખ ૨૦/૧૧/૨૦૮૯ ના રોજ યુનાઈટેડ નેશન્સ કન્વેન્શન ઓફ ચાઈલ્ડ રાઈટસમાં સ્વીકારવામાં આવેલા અને ભારત સરકાર દ્વારા તારીખ ૧૧/૧૨/૧૯૯૨ ના રોજ અનુમોદિત થયેલ બાળ અધિકારનો સમાવેશ કરવાનો થાય છે.

- **આયોગનું મહેકમ**

પદાધિકારીઓ

મંજુર જગ્યાઓ	નામ	રિમાર્કસ
ચેરપર્સન-૧	સુ.શ્રી જાગૃતિબેન હરેનભાઈ પંડયા.	તા- ૧૫/01/૨૦૧૯ થી ત્રણ વર્ષ માટે. હાલ જગ્યા ખાલી છે.
સભ્યશ્રી -૧	સુ.શ્રી આરતીબેન જોષી, જિ.જુનાગઢ	તા- ૩૧/0૪/૨૦૨૦ ના રોજ ત્રણ વર્ષની મુદત પૂર્ણ થયેલ છે. જગ્યા ખાલી છે.
સભ્યશ્રી -૧	સુ.શ્રી પ્રભાબેન પટેલ, જિ.ભાવનગર	તા- ૩૧/0૪/૨૦૨૦ ના રોજ ત્રણ વર્ષની મુદત પૂર્ણ થયેલ છે. જગ્યા ખાલી છે.
સભ્યશ્રી -૧	સુ.શ્રી રાજુલબેન દેસાઈ, જિ.બનાસકાંઠા.	તા- ૦૫/0૪/૨૦૧૯ ના રોજ તેઓશ્રીને રાષ્ટ્રીય મહિલા આયોગમાં સભ્ય તરીકે નિમણુંક થયેલ હોય. જગ્યા ખાલી છે.

સભ્યશ્રી -૧	શ્રી મયુરભાઇ શાહ, જિ.રાજકોટ.	તા- ૩૧/૦૪/૨૦૨૦ ના રોજ ત્રણ વર્ષની મુદત પૂર્ણ થયેલ છે. જગ્યા ખાલી છે.
સભ્યશ્રી -૧	શ્રી રાજેશભાઇ પટેલ, જિ.આણંદ	તા- ૩૧/૦૪/૨૦૨૦ ના રોજ ત્રણ વર્ષની મુદત પૂર્ણ થયેલ છે. જગ્યા ખાલી છે.
સભ્યશ્રી -૧	શ્રી હર્ષદભાઇ ચૌધરી, જિ.સુરત.	તા- ૩૧/૦૪/૨૦૨૦ ના રોજ ત્રણ વર્ષની મુદત પૂર્ણ થયેલ છે. જગ્યા ખાલી છે.

- **વહીવટી**

મંજુર જગ્યાઓ	મંજુર જગ્યા	ભરાયેલ જગ્યાઓ	ખાલી જગ્યાઓ	રિમાર્કસ
સચિવ-૧	૧	૦	૧	ઠરાવ ક્રમાંક જજઅ/૧૦૨૦૧૨/૬૧૮૩૫૨/છ, તા- ૨૫/૦૩/૨૦૨૧ થી મંજુર થયેલ છે. સદર જગ્યા તા-૧૬-૦૩-૨૦૨૨ સુધી શ્રી પી.બી.ઠાકર ની નિમણુંક કરવામાં આવેલ હતી. હાલ જગ્યા ખાલી છે. સામાજીક ન્યાય અને અધિકારિતા વિભાગના સંયુકત સચિવશ્રી જી.પી.પટેલ ને વધારાનો ચાર્જ સોંપાયેલ છે.
નાયબ સચિવ-૧	૧	૦	૧	ઠરાવ ક્રમાંક જજઅ/૧૦૨૦૧૨/૬૧૮૩૫૨/છ, તા- ૦૫/૦૧/૨૦૨૨ થી મંજુર થયેલ છે તા- ૦૧/૦૫/૨૦૧૯ થી ખાલી છે. સદર જગ્યા એબયન્સમાં હોઈ તેને એબયન્સ મુકત કરવા માટે વિભાગ માં તા- ૧૫/૦૪/૨૦૨૧ થી દરખાસ્ત કરેલ છે.
સેકશન અધિકારી -૧	૧	૦	૧	ઠરાવ ક્રમાંક જજઅ/૧૦૨૦૧૨/૬૧૮૩૫૨/છ, તા- ૦૫/૦૧/૨૦૨૨ થી મંજુર થયેલ છે જુન-૨૦૧૬ થી ખાલી છે. સદર જગ્યા એબયન્સમાં છે. .
સ્ટેનોગ્રાફર –૨	૨	૦	૨	ઠરાવ ક્રમાંક જજઅ/૧૦૨૦૧૨/૬૧૮૩૫૨/છ, તા- ૦૫/૦૧/૨૦૨૨ થી મંજુર થયેલ છે . જાન્યુઆરી-૨૦૨૨ થી જગ્યા ખાલી છે.
પ્રોગ્રામ ઓફિસર	૩	૦	૩	તા-૦૨/૧૧/૨૦૨૦ થી ૧૧ માસ માટે ઠરાવ ક્રમાંક- જજઅ /૧૦૨૦૧૯ /૬૫૫૬૩૩ /છ થી ૩ જગ્યાઓ મંજુર કરવામાં આવેલ હતી. જે આઉટસીંગ દ્વારા ભરાયેલી છે. સદર જગ્યાઓને સામાજીક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગના પત્ર ક્રમાંક- જજઅ/૧૦/૨૦૧૯/૬૫૫૬૩૩/છ, તા- ૧૭/૦૧/૨૦૨૨ થી રિન્યુઅલ કરવામાં આવેલી છે. જાન્યુઆરી-૨૦૨૨ થી જગ્યા ખાલી છે.
કાયદા સલાહકાર	૦	૦	૦	તા- ૧૬/૦૬/૨૦૨૧ થી ક્રમાંક-જજઅ/૧૦/૨૦૧૬/૭૬૮૦૪૩/છ થી ૧૧ માસ માટે મંજુર થયેલ છે. ચાલુ વર્ષે જગ્યા રિન્યુઅલ થયેલ નથી.

આઈ.ટી સલાહકાર	૧	૦	૧	તા- ૨૮-૧૧-૨૦૨૨ થી ૧૧ માસ માટે મંજુર થયેલ છે. આઉટસોર્સીંગ દ્વારા ભરાયેલી છે.
નાયબ હિસાબી અધિકારી-૧	૧	૧	૦	ઠરાવ ક્રમાંક જજઅ/૧૦૨૦૧૨/૬૧૮૩૫૨/છ, તા-૦૫/૦૧/૨૦૨૨ થી મંજુર થયેલ છે. તા-30/૦૪/૨૦૨૨ થી જગ્યા ભરાયેલી છે.
કલાર્ક –૨	૨	૧	૧	ઠરાવ ક્રમાંક જજઅ/૧૦૨૦૧૨/૬૧૮૩૫૨/છ, તા-૦૫/૦૧/૨૦૨૨ થી મંજુર થયેલ છે. એક જગ્યા ભરાયેલ છે અને એક જગ્યા ખાલી છે.
ડ્રાઈવર	૨	૨	૦	સામાન્ય વહીવટ વિભાગના તા- ૦૧/૦૪/૨૦૧૦ના ઠરાવથી ડ્રાઈવર (વર્ગ-3) ની જગ્યાઓ આઉટસોર્સથી ભરવામાં આવેલ છે.
પ્યુન	૨	૨	૦	સામાન્ય વહીવટ વિભાગના તા- ૦૧/૦૪/૨૦૧૦ના ઠરાવથી પ્યુન (વર્ગ-૪) ની જગ્યાઓ આઉટસોર્સથી ભરવામાં આવેલ છે.
કુલ મંજુર જગ્યા-	૧૬	૬	૧૦	
ચેરપર્સનશ્રી અને સભ્યશ્રી	૭	૦	૭	ચેરપર્સનશ્રીની અને સભ્યશ્રીની જગ્યાઓ ખાલી છે.
કુલ જગ્યા	**૨૩**	**૬**	**૧૭**	

INDEX

- **આયોગના કાર્યો**

- બાળ અધિકારના ભંગ કે અતિક્રમણના કિસ્સાઓમાં તપાસ કરવી અને સત્તાવાળાઓને કામગરી કરવા ભલામણ કરવી.
- કોઈ પણ કાયદા દ્વારા અથવા તેની હેઠળ બાળકોની સુરક્ષાના અધિકારોના સંરક્ષણ અંગેની તમામ બાબતોની તપાસ અને સમીક્ષા કરવી અને તેના અસરકારક અમલીકરણ માટે પગલા લેવા.
- બાળકોના અધિકારો ભોગવવામાં બાધારૂપ હોય તેવા પરીબળો જેમ કે આતંકવાદ, કોમીહિંસા, હુલ્લડો, કુદરતી આપત્તિ, ઘરેલું હિંસા, એચ.આઈ.વી/ એઈડસ, દુર્વ્યવહાર યાતના અને શોષણ, વેશ્યાગીરીમાં વગેરે ધકેલવું વગેરે બાબતોમાં તપાસ કરવી અને યોગ્ય ઉપાયાત્મક પગલાં લેવાની ભલામણ કરવી.
- જયાં બાળ ગુન્હેગારોને સારવાર માટે, સુધારણા માટે કે રક્ષણ માટે રાખવામાં આવ્યા હોય તે બાળ રક્ષણ ગૃહનું ઈન્સેપકશન કરવું અને ઉપાયાત્મક પગલાં માટેની બાબત સબંધિત સાથે હાથ ધરવી.
- બાળકોને મફત અને ફરજિયાત શિક્ષણનો અધિકાર અધિનિયમ-૨૦૦૯ તથા બાળકોના જાતીય સતામણીના સંરક્ષણ અધિનિયમ-૨૦૧૨ હેઠળ મોનીટરીંગ અને તપાસ કામગીરી.
- બાળ અધિકારોના ભંગની ફરિયાદો મળતા તપાસ કરવી અને પોતાની મેળે નોંધ લઈ (Suo Motto) નીચેની બાબતો હાથ પર લેવી.

  (૧) બાળ અધિકારોથી વંચિત રાખવા અને તેના ભંગ બાબત.

  (૨) બાળકોના રક્ષણ અને વિકાસ માટે જોગવાઈ કરતા કાયદાઓનો અમલ નહિ કરવો.

  (3) બાળકોની મુશ્કેલીઓ હળવી કરવાના ઉદેશથી તથા બાળકોના કલ્યાણને સુનિશ્ચિત કરતી આવા બાળકોને રાહત પુરી પાડનાર નીતિ-નિર્ણયો.

  માર્ગદર્શક સૂચનો તથા સૂચનાઓનું અનુપાલન નહિ કરવા અથવા આવી બાબતોમાંથી ઉભા થતા મુદ્દાઓ યોગ્ય સત્તાધિકારી સાથે હાથ ધરવા.
- બાળ અધિકારોના સંરક્ષણની હાલની નીતીઓ, કાર્યક્રમો અને બીજી પ્રવૃત્તિઓ તપાસી બાળકોના હિતમાં તેનું અસરકારક અમલીકરણ કરવા ભલામણ કરવી.
- સમાજના વિવિધ વિભાગોમાં બાળ અધિકારોની સાક્ષરતાનો ફેલાવો કરવો અને પ્રકાશનો, પ્રચાર-પ્રસાર માધ્યમો, સેમિનારો અને અન્ય ઉપલબ્ધ સાધનો મારફત આ અધિકારોના રક્ષણ માટે ઉપલભ્ય વ્યવસ્થાની જાગરૂકતાને પ્રોત્સાહિત કરવી.
- વાર્ષિક / સમયાંતરે રાજય સરકારને બાળ અધિકાર સંરક્ષણ સંબધિતના કામકાજની અસરકારકતા અંગે અહેવાલ આપવો.
- બાળ અધિકાર ક્ષેત્રે ખાસ અભ્યાસ કરવા અને કરાવવા.

- **આયોગની સત્તાઓ**

1. કેસની અદાલતી કાર્યવાહીની હકૂમત ધરાવતા મેજિસ્ટ્રેટને કોઇ કેસ મોકલવા આયોગને સત્તા રહેશે.
2. આયોગને કેટલીક બાબતોમાં તપાસ કરતી વખતે દીવાની કાર્યરીતિ કાયદો-૧૯૦૮ હેઠળ દાવાની કાર્યવાહી કરતી દીવાની અદાલતની તપાસ સત્તાઓ રહેશે અને ખાસ કરીને નીચેની બાબતોમાં એટલે કેઃ

a. કોઇ પણ વ્યકિતને બોલાવવાની હાજર કરાવવી અને સોગંદ પર તેને તપાસવી.

b. કોઇ દસ્તાવેજોની શોધ અને તે રજૂ કરવા.

c. સોગંદનામા પર પુરાવા મેળવવા.

d. કોઇ અદાલત કે કચેરીમાંથી જાહેર રેકર્ડ કે તેની નકલ માંગવી.

e. સાક્ષીઓ કે દસ્તાવેજોની તપાસ માટે કાર્યાધિકાર બહાર પાડવા.

ભાગ-૨

પ્રવૃત્તિઓ

- ➢ બાળ અધિકારો અંગે રાજય, જીલ્લા અને તાલુકા કક્ષાના વર્કશોપનું અને તાલીમનું આયોજન કરવામાં આવે છે.
- ➢ રાઈટ ટુ એજયુકેશન નું મોનીટરીંગ
- ✓ રાઈટ ટુ એજયુકેશન એકટ અંતર્ગત રાજયમાં અમલવારી માટે આયોગ દ્વારા જીલ્લા, તાલુકા, કક્ષાએ રૂબરૂ સ્થળ મુલાકાત કરવામાં આવે છે. અને રાઈટ ટુ એજયુકેશન એકટ ના અમલીકરણ અંગે મોનીટરીંગ કરવામાં આવે છે.
- ✓ રાઈટ ટુ એજયુકેશન અંતર્ગત રૂબરૂ સુનાવણીઓ રાખવામાં આવે છે. અને તેના દ્વારા ફરિયાદો નો નિકાલ કરવામાં આવે છે.
- ✓ રાઈટ ટુ એજયુકેશન અંતગર્ત જાન્યુઆરી થી માર્ચ સુધીમાં સમગ્ર રાજયમાં બાળ આયોગની ટીમ દ્વારા રૂબરૂ મુલાકાત દ્વારા સક્રિય મોનીટરીંગ નું આયોજન ઘડવામાં આવેલુ છે.
- ➢ ફરિયાદના નિવારણ માટે અસરકારક વ્યવસ્થાતંત્ર
- ✓ આયોગ દ્વારા અરજી સ્વરૂપે, રૂબરૂ, ટેલિફોનીક, ઈ-મેઈલ, વર્તમાનપત્રના કટીંગ, ટેલીવિઝન વગેરે દ્વારા ફરિયાદો લેવામાં આવે છે.
- ✓ ફરિયાદ અંગે સબંધિત વિભાગ પાસેથી અહેવાલ મંગાવવામાં આવ છે. ત્યારબાદ અહેવાલ પરથી આયોગ દ્વારા આગળની કાર્યાવાહી અર્થે ફોલોઅપ કરવામાં આવે છે.
- ✓ ગંભીર પ્રકારની ફરીયાદ માટે આયોગ દ્વારા પીડીત તેમજ તેને સબંધિત વિભાગના જવાબદાર અધિકારીઓને રૂબરૂ આયોગની કચેરીએ સુનાવણી માટે બોલાવવામાં આવે છે. અને તે અંગે અસરકારક નિર્ણય કરાવવામાં આવે છે.
- ➢ અધિકારીશ્રીઓ સાથે બેઠક
- ✓ દર ત્રણ માસે જીલ્લા બાળ સુરક્ષા અધિકારીઓ સાથે રિવ્યુ બેઠક કરવામાં આવે છે.
- ✓ રાજય કક્ષાએ પણ બાળ અધિકાર સંરક્ષણ સબંધિત વિભાગોના અધિકારીશ્રીઓ બેઠક કરવામાં આવે છે. જેથી કરીને જીલ્લા તંત્ર સાથે સારૂ સંકલન સાધી શકાય.
- ✓ દર જીલ્લામાં બાળ અધિકાર સંરક્ષણ સબંધિત જુદા જુદા વિભાગના મુખ્ય અધિકારીઓને આયોગની કચેરીએ જીલ્લા વાઈઝ બાળ અધિકારોના સંરક્ષણ બાબતે રીવ્યુ બેઠકનું આયોજન કરવામાં આવે છે.
- ➢ જનજાગૃતિ અભિયાન
- ✓ સમગ્ર ગુજરાતમાં એફ.એમ,એસ.ટી બસમાં આવેલ એલ.ઈ.ડી ટી.વી માં જાહેરાત આપીને, ડોકયુમેન્ટ્રી ફિલ્મ દ્વારા લોક જાગૃતિ કરવામાં આવી..

ભાગ-3

પત્રક

ગુજરાત રાજય બાળ અધિકાર સંરક્ષણ આયોગ

ક્રમ	કચેરીનું નામ	૨૦૨૩-૨૪ ની ચાલુ બાબત ની જોગવાઈ		
		આયોજન	આયોજન બહાર	કુલ
૧	માંગણી ક્રમાંકઃ- ૯૨ સ્ટેટ કમિશન ફોર પ્રોટેકશન ઓફ ચાઈલ્ડ રાઈટસ.	૦	૨૨૦.૦૦	૨૨૦.૦૦
	કુલ	**૦**	**૨૨૦.૦૦**	**૨૨૦.૦૦**

ગુજરાત રાજ્ય બિનઅનામત વર્ગોનું આયોગ

પ્રસ્તાવના:-

શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ અને રાજ્ય સરકાર હેઠળ નોકરીઓમાં અનામત માટે અનુસૂચિત જાતિઓ, અનુસૂચિત જન જાતિઓ અને શૈક્ષણિક અને સામાજિક રીતે પછાત વર્ગો સિવાયના બિન અનામત વર્ગો પૈકીને અનામત મળે તે માટે તાજેતરમાં પાટીદારો સહિત અન્ય બિનઅનામત વર્ગો દ્વારા આંદોલન કરેલ હતું. રાજ્ય સરકારે આવા બિન અનામત વર્ગોની જાતિઓ અને સમાજના આગેવાનો, સંસ્થાઓના અને ટ્રસ્ટના શ્રેષ્ઠીઓ સાથે તેમની સમસ્યાઓ અને મુશ્કેલીઓના નિવારણ અંગે ચર્ચા કરીને બિન અનામતના વર્ગોની સમસ્યાઓ, મુશ્કેલીઓ અને પીડાઓના નિવારણ માટે જરૂરી પગલાં લઈ એક કાયમી આયોગ રચવાનું ઠરાવ્યું.

ગુજરાત રાજ્ય બિન અનામત વર્ગોના આયોગની રચના:-

- ગુજરાત સરકારના સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ, સચિવાલય, ગાંધીનગરની તા.૦૫-૧૦-૨૦૧૭ની અધિસૂચના ક્રમાંકઃ જીએચએમ/૨૦૧૭/૧૩/સશપ/૧૨૨૦૧૭/૫૭૫૯૪૯/અ થી ગુજરાત રાજ્ય બિનઅનામત વર્ગોના આયોગની રચના કરવામાં આવેલ છે.

આયોગના પદાધિકારીઓ

- સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ, સચિવાલય, ગાંધીનગરની તા. ૨૩-૧૦-૨૦૧૭ અધિસૂચના:- સશપ/૧૩૨૦૧૭/૬૧૬૩૦૦/અ થી આયોગમાં અધ્યક્ષશ્રી, ઉપાધ્યક્ષશ્રી અને ત્રણ બિન સરકારી સભ્યોની નિમણુંક કરવામાં આવેલ હતી. (નિમણૂંકની તારીખથી ત્રણ વર્ષ માટે) તેમજ વિભાગની તા.૦૨/૦૯/૨૦૨૧ની અધિસૂચનાથી અધ્યક્ષશ્રી, ઉપાધ્યક્ષની નિમણુંક કરવામાં આવેલ છે. અધ્યક્ષશ્રી, ઉપાધ્યક્ષ દ્વારા તા.૦૭/૦૨/૨૦૨૨ના રોજ રાજીનામું આપતાં હાલમાં અધ્યક્ષશ્રી, ઉપાધ્યક્ષ અને ત્રણ સભ્યોની જગ્યા ભરાયેલ નથી.

આયોગનું મહેકમ

- રાજય સરકાર દ્વારા આયોગના સભ્ય સચિવશ્રીની નિમણૂંક કરવામાં આવેલ છે.
- સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગના ઠરાવ ક્રમાંકઃ- સશપ/૧૨૨૦૧૮/૨૯૭૦૧/અ તા.૨૩.૧૨.૨૦૨૧ અન્વયે આયોગના (૧)અંગત મદદનીશ (વર્ગ-૨)ની ૧ જગ્યા, (૨)કચેરી અધિક્ષક (વર્ગ-3) ૧ જગ્યા અને (3) હિસાબનીશ (વર્ગ-3) ૧ જગ્યાની મંજૂરી તા.૨૮/૦૨/૨૦૨૨ સુધી ચાલુ રાખવાની મળેલ છે.
- (૧) કોમ્પ્યુટર ઓપરેટર કમ ટાઈપીસ્ટ-3 જગ્યા, (૨) ડ્રાઈવર-3 જગ્યા, (3) પટ્ટાવાળા - ૪ જગ્યા આઉટસોર્સથી એજન્સી મારફત ભરવાની મંજૂરી આપેલ છે.
- સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગના પત્ર ક્રમાંકઃ-સશપ/૧૨૨૦૧૮/૨૧૩૯૨/અ તા.૨૧.03.૨૦૨૨ અન્વયે આયોગના (૧) આઈ.ટી. નિષ્ણાતની ૧ જગ્યા અને (૨) રીસર્ચરની ૧ જગ્યા ૧૧ માસ માટે આઉટસોર્સ એજન્સી મારફત ભરવાની મંજૂરી આપેલ છે.

ઉપરોકત જગ્યાઓ નાણાંકીય વર્ષના અંત સુધીમાં ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપવામાં આવેલ છે.

આયોગના ઉદ્દેશો અને કાર્યો

- આયોગ ગુજરાત રાજ્યના બિનઅનામત વર્ગોની પીડાઓ, મુશ્કેલીઓ અને સમસ્યાઓની તપાસ કરશે અને સમાજના આ વર્ગોની પીડાઓ, મુશ્કેલીઓ અને સમસ્યાઓના સમાધાન માટે ભલામણ કરશે.
- આયોગ બિનઅનામત વર્ગોની હાંસિયામાં ધકેલાયેલી વ્યકિતઓ અને કુટુંબોની સામાજિક-આર્થિક સ્થિતિનો અભ્યાસ અને મોજણી કરશે અને તેમના વિકાસ માટે કલ્યાણકારી યોજનાઓ ઘડશે અને તેના અમલ માટે સરકારને ભલામણ કરશે.
- આયોગ ગુજરાત રાજય સરકારની અમલમાં હોય તેવી કલ્યાણકારી યોજનાનો અભ્યાસ કરશે તે યોજનાઓ બિનઅનામત વર્ગોના હિતમાં કેવી રીતે લાગુ કરી શકાય તે અંગેની ભલામણો કરશે.
- આયોગ અન્ય રાજ્યો અને કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોની કલ્યાણકારી નીતિઓનો અભ્યાસ કરશે. આવી નીતિઓ સ્વીકારવી કે કેમ તેની ભલામણ કરશે.
- આયોગ ભારતના બંધારણના રાજ્ય નીતિના માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો અને અન્ય ભાગોમાં સમાવાયેલી બિનઅનામત વર્ગો માટેની જોગવાઈઓના અમલ માટે ભલામણો કરશે.
- આયોગને સરકારી વિભાગો, સરકારી તેમજ અર્ધસરકારી સંસ્થાઓ, જાહેર સાહસો અને સ્વાયત્ત સંસ્થાઓ પાસેથી માહિતી મેળવવાનો અધિકાર અને સત્તા રહેશે.
- આયોગ રાજ્ય સરકાર ફરમાવે તેવુ અન્ય ખાસ કાર્ય કે ફરજ બજાવશે.

આયોગની બેઠક

આયોગની બોર્ડ બેઠકનું આયોજન સામાન્ય રીતે પ્રતિમાસ એકવાર કરવાની પરંપરા ઉભી કરવામાં આવી છે. આયોગ દ્વારા અત્યાર સુધીમાં અઠયાવીસ (૨૮) બેઠકો યોજવામાં આવેલ છે. જેમાં આયોગની કામગીરીની સમીક્ષા, આયોગને મળેલ રજૂઆતો/સૂચનો પર ચર્ચા-વિચારણા કરી, સરકારમાં કરવાની થતી ભલામણો, જુદાજુદા જિલ્લાઓમાં સર્વેની કામગીરી, વિવિધ યોજનાઓનો અભ્યાસ કરીને સામાજિક સંવાદીતતાનું વાતાવરણ નિર્માણ થાય તે હેતુથી બિનઅનામત વર્ગો માટે કલ્યાણકારી યોજનાઓ અને આનુષાંગિક પગલાંઓ ભરવા રાજ્ય સરકારને પ્રસંગોપાત ભલામણો કરવામાં આવે છે.

બિનઅનામત વર્ગોની યોજનાઓ અંગે પ્રચાર-પ્રસારની કામગીરી

- વિવિધ સમાજના આગેવાનો સાથે બેઠકોનું આયોજન કરીને, સામાજિક સમરસતાની ભાવનાને ચરિતાર્થ કરવાના હેતુથી બિન અનામત વર્ગો માટે સરકારે જાહેર કરેલી યોજનાઓની માહિતી આપવામાં આવે છે તેમજ સામાજિક આગેવાનો પાસેથી મંતવ્યો/સૂચનો પણ મેળવવામાં આવે છે.
- સરકારશ્રી દ્વારા બિનઅનામત વર્ગો માટે જે યોજનાઓ મંજૂર કરવામાં આવેલ છે તે યોજનાઓ અંગેની માહિતીથી લોકો અવગત થાય અને જાણકારી મળી રહે તે હેતુથી અત્યાર સુધી કુલ-૨૦ જિલ્લાઓમાં જે તે જિલ્લા કલેકટરશ્રીની ઉપસ્થિતિમાં જિલ્લાના સામાજીક આગેવાનો, સામાજીક સંસ્થાના અગ્રણીઓ સાથે બેઠક યોજી પ્રચાર-પ્રસારની કામગીરી કરવામાં આવેલ છે.
- જેમાં મહેસાણા, બનાસકાંઠા, સુરત, ભાવનગર, અમરેલી, જામનગર, મોરબી, રાજકોટ, સુરેન્દ્રનગર, ખેડા, વડોદરા, અરવલ્લી, સાબરકાંઠા, આણંદ, ગાંધીનગર, અમદાવાદ, ભરૂચ, ગીર-સોમનાથ, જુનાગઢ અને પોરબંદર જિલ્લાઓમાં બેઠક યોજવામાં આવેલ છે.

વેબસાઈટ

- આયોગની વેબસાઈટ બનાવવાની મંજૂરી સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગના તાઃ૧૨/૦૯/૨૦૧૮ના પત્ર ક્રમાંકઃ-૧૦૨૦૧૪-CMP-૫૬૧૮૦૬-કો. સેલથી મળી છે અને તદ્અનુસાર તા.૧૨/૦૯/૨૦૧૯ના રોજ સામાજીક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગના અગ્ર સચિવશ્રીના વરદ્હસ્તે વેબસાઈટનું લોન્ચીંગ કરવામાં આવેલ.
- આગામી કામગીરી
- બિનઅનામત વર્ગોમાં સમાવિષ્ટ લોકો માટે સર્વેની કામગીરી અને જે યોજનાઓ મંજૂર કરવામાં આવેલ છે તે યોજનાઓ અંગેની માહિતીથી લોકો અવગત થાય અને જાણકારી મળી રહે તે હેતુથી આગામી સમયમાં કામગીરી કરવામાં આવશે.
- ગુજરાત રાજય બિનઅનામત વર્ગોનું આયોગના કાર્યો અને ઉદ્દેશો મુજબ ગુજરાત સિવાયના અન્ય રાજયોની યોજનાઓનો અભ્યાસ કરવામાં આવે છે તેમજ અન્ય રાજયોમાં લાગુ કરવામાં આવેલ ૧૦ ટકા આર્થિક નબળા વર્ગની યોજનાઓ બાબતે અભ્યાસ કરવામાં આવે છે.
- આગામી સમયમાં ઉકત જિલ્લાઓ પૈકી બાકી રહેતાં જિલ્લાઓમાં પણ બિનઅનામત વર્ગો માટે જે યોજનાઓ મંજૂર કરવામાં આવેલ છે તે યોજનાઓ અંગેની માહિતીથી લોકો અવગત થાય અને જાણકારી મળી રહે તે સારૂ જિલ્લા કલેકટરશ્રીની ઉપસ્થિતિમાં જિલ્લાના સામાજીક આગેવાનો, સામાજીક સંસ્થાના અગ્રણીઓ સાથે બેઠક યોજી પ્રચાર-પ્રસારની કામગીરી કરવામાં આવશે.

નાણાંકીય સમજૂતી

- વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ના બજેટમાં રૂ. ૧૨૮.૪૪ લાખની જોગવાઈ કરવામાં આવેલ હતી. રૂ. ૯૪.૮૦ લાખની ગ્રાન્ટ અત્રેની કચેરીને ફાળવવામાં આવેલ. તેમાંથી રૂ. ૭૭.૫૦ લાખનો ખર્ચ કરવામાં આવેલ.
- વર્ષ ૨૦૧૯-૨૦ના બજેટમાં રૂ. ૧૪૭.૨૭ લાખની બજેટ જોગવાઈ કરવામાં આવેલ હતી. રૂ. ૯૦.૨૩ લાખની ગ્રાન્ટ અત્રેની કચેરીને ફાળવવામાં આવેલ. તેમાંથી રૂ. ૭૦.૧૮ લાખનો ખર્ચ કરવામાં આવેલ છે.
- વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ના બજેટમાં રૂ. ૧૩૪.૮૩ લાખની બજેટ જોગવાઈ કરવામાં આવેલ હતી. રૂ. ૮૩.૭૮ લાખની ગ્રાન્ટ અત્રેની કચેરીને ફાળવવામાં આવેલ છે. તેમાંથી રૂ. ૫૫.૮૭ લાખનો ખર્ચ કરવામાં આવેલ છે.
- વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ના બજેટમાં રૂ. ૮૧.૯૦ લાખની સુધારેલ બજેટ જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે. તેમાંથી રૂ. ૬૨.૭૦ લાખનો ખર્ચ થયેલ છે.
- વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ના બજેટમાં રૂ. ૧૩૭.૦૭ લાખની જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે. તેમાંથી નવેમ્બર-૨૦૨૨ સુધી રૂ. ૫૩.૨૬ લાખની ગ્રાન્ટ અત્રેની કચેરીને ફાળવવામાં આવેલ છે. તેમાંથી નવેમ્બર-૨૦૨૨ સુધી રૂ. ૩૮.૭૯ લાખનો ખર્ચ થયેલ છે.
- વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માટે રૂ. ૯૮.૫૯ લાખના સ્થાયી ખર્ચના અંદાજો મોકલવામાં આવેલ છે અને રૂ. ૩૭.૦૭ લાખના ચાલુ બાબતોના અંદાજોની દરખાસ્ત કરવામાં આવેલ છે.

સરકારી મુદ્રણાલય, ભાવનગર.